

ΙΑΓΟΥΑΡΟΣ

Γεννήθηκε στην Αθήνα το 1926. Στην Κατοχή έλαβε μέρος στην εθνική αντίσταση. Από το 1961 ως το 1967 είχε την επιμέλεια της φιλολογικής σελίδας της εφημερίδας «Μεσημβρινή», όπου έγραφε και βιβλιοκρισίες. Ως κριτικός συνεργάστηκε και στο «Βήμα» (1971-1972). Τόν καιρό της δικτατορίας υπέγραψε τη Δήλωση των 18 Συγγραφέων (1969) και μετείχε στην εκδοτική ομάδα που παρουσίασε τα «Δεκαοχτώ Κείμενα» (1970), τα «Νέα Κείμενα» I και II (1970-1971) και το περιοδικό «Η Συνέχεια» (1973). Το 1976 οργάνωσε τη «Φιλολογική Καθημερινή» της οποίας είχε την επιμέλεια ώσπου αποχώρησε από τη δημοσιογραφία (1982).

Στό εξώφυλλο: ύφαντό του Περού
μέ παράσταση ιαγουάρων
6ος - 10ος αι. μ.Χ.

Μακέτα εξωφύλλου: Άγγελα Βορέαδου-Τσαπούλη

ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ

ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

1953. ΠΟΛΙΟΡΚΙΑ, 6' έκδοση αναθεωρημένη 1961, στ' έκδοση 1986
1954. ΜΙΑ ΣΚΟΤΕΙΝΗ ΥΠΟΘΕΣΗ, 6' έκδοση αναθεωρημένη 1963, γ' έκδοση 1983
1959. Ο ΕΩΣΦΟΡΟΣ, 6' έκδοση αναθεωρημένη 1981, γ' έκδοση 1986
1964. Η ΑΠΟΠΕΙΡΑ, ε' έκδοση 1986
1972. Ο ΓΕΝΝΑΙΟΣ ΤΗΛΕΜΑΧΟΣ, γ' έκδοση 1982
1979. ΑΝΤΙΠΟΙΗΣΙΣ ΑΡΧΗΣ, ζ' έκδοση 1986
1985. ΦΑΝΤΑΣΤΙΚΗ ΠΕΡΙΠΕΤΕΙΑ, γ' έκδοση 1986

ΝΟΥΒΕΛΑ

1987. ΙΑΓΟΥΑΡΟΣ

ΘΕΑΤΡΟ

1962. ΕΝΟΙΚΙΑΖΕΤΑΙ ΔΩΜΑΤΙΟΝ ΜΕΤ' ΕΠΙΠΛΩΝ, 6' έκδοση 1980

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΑΦΗΓΗΜΑ

1974. Ο ΕΘΝΙΚΟΣ ΔΙΧΑΣΜΟΣ
1975. Η ΔΙΚΗ ΤΩΝ ΕΞΙ
1975. Η ΝΥΧΤΑ ΤΩΝ ΜΕΓΑΛΩΝ ΜΑΧΑΙΡΙΩΝ

ΚΡΙΤΙΚΗ

1982. ΜΕΤΑΠΟΛΕΜΙΚΟΙ ΠΕΖΟΓΡΑΦΟΙ, 6' έκδοση 1986
1984. ΑΦΗΓΗΜΑΤΙΚΑ
1986. ΔΟΚΙΜΙΑΚΑ ΚΑΙ ΑΛΛΑ

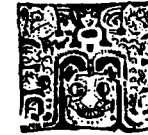
ΜΕΤΑΦΡΑΣΕΙΣ

1954. Φ. Ντοστογιέβσκι: ΟΙ ΦΤΩΧΟΙ
1954. Φ. Ντοστογιέβσκι: ΜΙΑ ΑΞΙΟΦΡΗΝΗΤΗ ΙΣΤΟΡΙΑ
1954. Γεωργίου Φινλέυ: ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ
1960. Άρθουρ Κάιςλερ: ΤΟ ΜΗΔΕΝ ΚΑΙ ΤΟ ΑΠΕΙΡΟΝ
1961. Φράντς Κάφκα: Η ΔΙΚΗ
1962. Άρθουρ Κάιςλερ: Ο ΚΟΜΜΙΣΑΡΙΟΣ ΚΑΙ Ο ΓΙΟΓΚΙ
1963. Α. Τζ'όουνς: Ο ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΙ Ο ΕΚΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ
1963. Α. Μπέρν: ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ Ο ΜΕΓΑΣ
1964. Φράντς Κάφκα: Ο ΠΥΡΓΟΣ
1965. Φλάννερν Ο' Κόννορ: ΚΑΙ ΒΙΑΣΤΑΙ ΑΡΠΑΖΟΥΣΙΝ ΑΥΤΗΝ
1969. Τρέζαρε Παβέζε: Ο ΔΙΑΒΟΛΟΣ ΣΤΟΥΣ ΔΟΦΟΥΣ
1969. Ρόμπερτ Γκρέντς: ΕΓΩ, Ο ΚΑΛΥΔΙΟΣ
1970. Γιάν Κόττ: ΣΑΙΞΠΗΡ Ο ΣΥΓΧΡΟΝΟΣ ΜΑΣ
1970. Λούις Ράιτ: Ο ΣΑΙΞΠΗΡ ΚΑΙ Η ΕΠΟΧΗ ΤΟΥ
1976. Έλέιν Μόργκαν: Η ΚΑΤΑΓΩΓΗ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΑΣ
1983. Νίκος Γκατζογιάννης: ΕΛΕΝΗ
1984. Τσικαμάτσου Μονζακμόν: ΟΙ ΜΑΧΕΣ ΤΟΥ ΚΟΞΙΝΓΚΑ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΚΟΤΖΙΑΣ

ΙΑΓΟΥΑΡΟΣ

ΝΟΥΒΕΛΑ

ΔΕΥΤΕΡΗ ΕΚΔΟΣΗ

ΚΕΔΡΟΣ

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ
ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
Β' ΚΟΙΝΩΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΣΤΗΡΙΞΗΣ
"ΣΧΟΛΙΚΕΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΕΣ-ΠΝΥΚΑ"

ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ:

ὅτι οὐκ εἰμί ὡσπερ οἱ
λοιποὶ τῶν ἀνθρώπων

Λουκάς, ιη' 11

«Φιλιώ!» τῆς φώναξα μόλις πρόβαλε ἀπό τό τζαμωτό τοῦ Τελωνείου λυγερή καί ἀεράτη μέ ριχτό κόκκινο μαντό – τελευταία λέξη. «Ἔ, Φιλιώ!... Φιλιώ!»

Στή μίζερη αἴθουσα ὑποδοχῆς ἀλαλητό, στριμωξίδι οἱ παρίες τοῦ Ὠνάση καί τῆς PANAMERICAN, σκέτη ζωοπανήγυρις. Μά ἡ φωνή μου εἶναι κοντράλτο – δέ μ' ἀκούει; Τῆς ἔπιασα τό μπράτσο. Ἄνασκιρτησε, λές καί τήν ἄγγιξε βρικόλακας, τά μαῦρα της γυαλιά σταματήσανε πάνω μου. Τῆς χαμογελῶ:

«Καλωσόρισε, Φιλιώ!... Ἐγώ εἶμαι».

Τό κενό στά σουσούμια της – σάν πεθαμένα ἀσάλευτα – εἶναι δυνατόν; Τόσο μέ στραπατσάρανε οἱ. Ἐγώ, ἀντικρίζοντάς την πίσω ἀπό τό καρτσάκι μέ τίς θεόρατες βαλίτσες, εὐθύς τήν ἀναγνώρισα – ἀπαράλλαχτη ὅπως τότε. Ἔ, μὴν κοιτάς ἐγώ – πάλι καλά ἐγώ μέ ὄσα... Μιά σκουντιὰ καί μᾶς χώρισε ἕνα πανέρι μέ πανί ραμμένο γιά καπάκι, τό βαστάει ἀγκαλιά ἕνας χωριάτης κοιλαράς, ἡ σύσταση στό πανί ὀρνιθοσκαλίσματα μέ σαλιωμένο μολύδι μελανί.

«Φιλιώ!»

Ἔχει τσουλήσει τό καρτσάκι ὡς τήν ἔξοδο καί καμαρωτή στίς χυτές της γάμπες ἀγναντεύει πέρα ἀπό τό κιγκλίδωμα τοῦ ἀεροδρομίου τῆ θάλασσα. Δε-

Ξιά μας ό άτσαλένιος σκελετός ενός ύπόστεγου ύπό κατασκευήν όρθώνει έξι πόδια σάν ύπερφυσική άκρίδα κι άνάμεσα στά σύννεφα ό ήλιος γέρνει κατά τή Σαλαμίνα. Στο ματωμένο φώς ξεκρίνεις πώς παρά τό λούσο και τήν κοκεταρία της άρχισε νά κόβει – έ, νισάφι, τριαντάρα και ή Φιλιώ, τριάντα δύο, μπορεί τριάντα τρία... δέκα χρόνια από τότε – τά μοιρολόγια τά 'σωσα, τά δάκρυα μου στερέψαν – Τρίτη τού Πάσχα χαράματα 4 Μαΐου... Μεγαθήριο ένα άεροπλάνο μπουμπούνισε πετώντας χαμηλά πάνω στά κεφάλια μας, βούλωσα τ' αυτιά.

«Βρέ Φιλιώ, μέ ξέχασες;»

«Φαντάστηκα πώς ι... α... ι...»

«Τί λές;»

«Φαντάστηκα πώς ήσουν στή φυλακή.»

«Κουνήσου άπ' τή θέση σου!»

«Ξεφύτρωσες μπροστά μου... σκιάχτηκα.» Και μου γυρνάει τήν πλάτη, άτενίζει ξανά τή θάλασσα.

Είμαι κάμποσο πιό ψηλή από μένα, φοράει και τακούνια – αυτή ή καρό ζακέτα μέ χοντραίνει, θά τή φτιάξω παλτουδάκι τής Βιβής. Κουτσογέλασα, τή σκούντησα: «Ίδού έγώ, μέ σάρκα και όστά!»

«Ταξιδεύω από χτές τό πρωί», ψιθύρισε.

«Πάνε έξι χρόνια πού μ' άφήσανε, Φιλιώ. Τό '52... άναγκαστήκανε!» Και σπρώχνω στή ζούλα τό καροτσάκι μέ τίς άποσκευές, μπάς και ξεκουνηθούμε. Τό συγκράτησε.

«Γιά μιά στιγμή φαντά-ι-α...»

«Τί λές;»

«Μιά σουβλιά μέσα στό μυαλό μου, σκιάχτηκα. Είμαι φόφια, δέν εκλεισα μάτι στό ταξίδι.»

Μ' ένοχλεί: τό κούμπωμα, ή παγεράδα, τό ξεψυχισμένο μουρμουρητό της μέ τήν ξενική προφορά – ώς και τή γλώσσα μας λησιμόνησε μέσα στά δέκα χρόνια! – σάν νά 'μασταν μικρούλες και μου κάνει ζαβολιές στά πεντόβολα μέ τούτη τήν άπόκοσμη πίζα της – έμένα!... ή Φιλιώ ή πλαγγόνα! «Άφού, μωρέ Φιλιώ, σου τό 'γραψε ό Δροσίνης πώς βγήκα από τή φυλακή, πώς πέθανε ή μάνα, πώς... πώς... πώς... Και τί δέ σου 'γραψε ό παλιο-Δροσίνης!»

«Ί-σό-βι-α», συλλάβισε βραχνά· δέ μ' άκουσε ύποθέτω.

Δηλαδή, δυσारेστήθηκε πού δέν είμαι άκόμα στού 'Αβέρωφ ισόβια; Θά προτιμούσε δηλαδή νά μέ 'βρει άντί στό άεροδρόμιο στά σίδερα, ισόβια; Τό φαντάστηκε, λέει, και τήν πήρε ή ψυχοπόνια. Έκ τών ύστέρων! Σάμπως πάτησε στό στρατοδικείο όταν μέ δικάσανε οι μοναρχοφασίστες, τρία δύο παίζανε στή λοταρία τό κεφάλι μου, ένώ ή μορφοιά είχε λακίσει. Άχ! τού τό 'λεγε τού κακορίζικου ή δόλια ή μάνα: αυτήνης, γιόκα μου, δέ βαστάνε οι άντζες της!... Άς όψεται ό παλιο-Δροσίνης πού τήν κουβάλησε από τόν άγύριστο γιά νά μου αναξέει πληγές αγιάτρευτες... Κατ' άνάγκην τή φιλάω σταυρωτά στά παρφουμαρισμένα μάγουλα: «Καλωσόρισες, Φιλιώ μου! Γραφτό ήταν νά ξανανταμώσουμε ύστερα από τόσα θάσανα. Καλωσόρισες στον τόπο σου... στό σπίτι σου».

'Αλύγιστη σάν πτώμα. Σαστίζω πιά, θυμώνω. Άλλά – τόπο στήν όργή.

«Ό Λαοκράτης; Θά 'ναι κοτζάμου άντρας, τό χρυσό μου. Άμερικανάκι. Η μεγάλη ή δικιά μου πάτησε τά τέσσερα.»

Τά μαύρα γυαλιά τῆς κρύβουνε τό βλέμμα ὅπως στούς βασιανιστές καί στούς τύραννους, ἔτοιμα νά μέ πυροβολήσουνε στό κούτελο. Τί ἄλλο ἀκόμη νά τῆς πῶ, τί παραπάνω; Τῆς δείχνω καλόγνωμα τό θαλασσί λεωφορεῖο τῆς ΟΛΥΜΠΙΑΚΗΣ, γεμίζει ταξιδιώτες γιά τό Σύνταγμα – ἄς μή χασομεράμε, Φιλιώ! Ἦ μάλλον... εἶναι κουρασμένη. Τῆς δείχνω στήν πιάτσα οὐρά γιά ταξί οἱ ταξιδιώτες – καλύτερα νά πάρουμε ταξί, ἔχει ταλαιπωρηθεῖ ἡ Φιλιώ ἀπό... Ἀνέκφραστη, ἀλαλη. Μήπως εἶναι ἄρρωστη; Τήν τραβῶ:

«Πρέπει νά βιαστοῦμε. Ἡ Ἀθήνα δέν εἶναι ὅπως τῆ θυμάσαι. Μεγάλωσε, ψήλωσε, πῆζουε οἱ δρόμοι.»

Σήκωσε τό χέρι της ἀντήλιο. Ἡ Αἴγινα στό βάθος γαλάζια μολυβιά στήν ἄχνα τοῦ δειλινοῦ. Καταπίνω δύσκολα τόν κόμπο – χαράματα σέ μιά χαράδρα στήν Αἴγινα, Τρίτη τοῦ Πάσχα, στρογγυλά δέκα χρόνια ἀπό τότε, τήν Πρωτομαγιά τοῦ εἶχα τό μνημόσυνο στόν Ἅγιο Κωνσταντίνο. Ἀρχιερατικό. Τῆς χάιδεψα τήν πλάτη κι ἄς μᾶς παράτησε ἡ, μαζί μέ τό παιδί της λάκισε – δέ βαστᾶνε οἱ ἄντζες της!

«Γιατί ἦρθες νά μέ προὔπαντήσεις, Δήμητρα;»

«Φιλιώ!»

«Μέ τίς γαλιφιές δέ θά μέ ρίξεις. Ὁ Λῆ Μάνος ἔχει δικαιώματα.»

Ἔ, αὐτό εἶναι ἀπό τ' ἄγραφα! Καμωματοῦ καί ἀσυνάρτητη, ἀναιδής, ὅπως τότε ὑστερική, ἀνεύθυνη μέσ στή συφορά. Ἔχω ἀγανακτήσει, ὡς καί τ' ὄνομα τοῦ Λαοκράτη παραποίησε, ὁ γιός ἑνός ἦρωα μέ μασκαρεμένο ὄνοματεπώνυμο, οὔτε γκάγκστερ! Τῆς τά κοπανᾶω τσεκουράτα: Ἀφοῦ... ἀφοῦ ἡ Φιλιώ, προτιμότερο... οἱ δρόμοι μας χωρίζουε ἀμέσως! Ἐκανα τό

λάθος ἐγώ παράτησα τή δουλειά μου, τό φροντιστήριό μου... ξεροστάλιασα γιά νά τήν ὑποδεχτώ στό ἀεροδρόμιο. Χαίρετε! Καί στό δικαστήριο θά δοῦμε ποίους... Ντροπή! Μιά φαμελιά στά δικαστήρια! Ἀνθρωποφάγοι! Ἔτσι τήν ὀρμηνεύει ὁ μπαγαπόντης ὁ Δροσίνης. Χαίρετε!... Πάλι κοντοστάθηκα: «Εἶχα τήν ἀξίωση, τουλάχιστον στή μνήμη ἐκείνου... τέτοια συμπεριφορά σέ μένα... τέτοιο φέρσιμο ἡ κουνιάδα μου! Ναι, ἀνθρωποφάγοι!»

«Τό φοβόμουνα πώς θά ἦτανε μαρτύριο», γράπωσε τή λαβή στό καροτσάκι καί μέ τά δύο της χέρια.

«Τί ἔπαθες, Φιλιώ;»

Πίσω ἀπό τά μαύρα γυαλιά κυλᾶνε τά δάκρυα, λαμπυρίσανε στά πεταχτά της μῆλα. «Ἐσύ μ' ἀνάγκασες, Δήμητρα.»

«Νά μήν ξημερωθῶ!»

«Δέ θά γυρνοῦσα στήν Ἑλλάδα. Ποτέ! Τό εἶχα πάρει ὄρκο.»

Μέ τό ζόρι τήν κάθισα στό καφενεῖο ὅσο νά συνεφέρει. Ρούφηξε μονοκοπανιά τό κονιάκ πού τῆ φίλεψα – ἀλκοολική τρελοαμερικᾶνα κατάντησε; Μήτε ἀθῶα μπίρα δέν ἔβαζε στό στόμα – μέσα στήν ξεφάντωση τῆς ἀπελευθέρωσης, συλλαλητήρια, παλλαϊκό παραλήρημα... ἐγώ ὀργάνωσα στό ἐξοχικό κέντρο Μεξικᾶνα τή γιορτή τῆς Λευτεριάς, 28ῆ Ὀκτωβρίου 1944, χορευτική ὀρχήστρα πλήρης, σύσσωμος ὁ λαός τῆς συνου-

κίας, μου ἀπένειμε ἔπαινο ὁ γραμματέας τῆς ἀχτί... ἢ ξιπασμένη οὐδέ στίς χαρές της — δυὸ ἐβδομάδων νύφη — κἀν μιά γουλίτσα μπίρα ἢ ἀγέλαστη! μᾶς ἔκρουσε τὸν κώδωνα τοῦ κινδύνου ἢ ἔρμη ἢ μάνα, ποῦ τὴν περιμάζεψες τὴν κόρη τοῦ ψιλικατζῆ, ἐσύ 'σαι ἀρχιτέκτων γιὸς τοῦ Καλλιμανόπουλου!... Καί ὀρίστε! Κατάπτε τό σκέτο σπέρτο γλούπ μιά καταψιά ἢ καταβόθρα μόλις τό γκαρσόνι σέρβιρε τά ποτά στό τραπεζάκι ἀνάμεσά μας. Ἴσα πού πρόλαβα νά τῆς εὐχηθῶ ὀλόκαρδα: «Στὴν ὑγείά σου, Φιλιώ μου, νά μᾶς ζήσει ὁ Λαοκράτης!»

Κούνησε τό κεφάλι.

«Γιατί δέ μᾶς τόν ἔφερες, Φιλιώ; Νά γνωρίσει τόν τόπο του, τό αἷμα του.»

Μέ κοίταξε — τὴν καταλαβαίνω — ἐμβρόντητη. Καί δέν ἀφήνει τό καρτσάκι — μήπως τῆς κλέψουν τίς βαλίτσες! Τῆς σφίγγω τό χέρι πάνω στή λαβή.

«Τό ξέχασες, καλή μου, στήν Ἑλλάδα τόν ἄνθρωπό μας τόν πονᾶμε. Ἐκεῖ δέν ξέρονε συγγένεια.»

«Εἶχα ὀρκιστεῖ...» Ἀγναντεύει τόν ὀρίζοντα, οὐρανὸ καί θάλασσα, δίχως ν' ἀποχωρίζεται τ' ἀπαίσια γυαλιά, σκυθρωπή καί μουγκή μέ τή μαυρίλα στά μάτια της, ἄν καί ὁ ἥλιος βούλιαξε πίσω ἀπό τά σύννεφα, μουχρώνει. Οὐφ, σώνει πιά! Ὁ γυρισμός, ἢ νοσταλγία, ἢ ξενιτιά... μου φέρνουν ἀναγούλα οἱ μικροαστικές λιγωμάρες — πλὴν ἀνάγκα καί... ἔχεις δυὸ κόρες, Δήμητρα! Καί οὔτε κἀν προσέχει πού μάλιασε ἢ γλώσσα μου νά τῆς ἀναλύω ὅτι εἶναι ντροπή!... ντροπή! Σέ ξενοδοχεῖο ἀσυνόδευτη σάν καμιά παστρικά; Ἄ, ντροπή! Τί θά πει ὁ κόσμος νά τό μάθουνε; Καί τί ἔχει νά ὠφελῆθαι ἢ Φιλιώ; Οἱ δικηγόροι

εἶναι ψεῦτες, μασκαράδες, μοναχά τῆ γούλα τους γνοιάζονται. Ὁ Ἄντρέας ὁ Δροσίνης...

Γύρισε ἀπότομα — γιά νά μ' ἐπιπλήξει;

«Μασκαράς τῶν μασκαράδων! Συκοφάντης!»

«Μέ τόν ἀδερφό σου μαζί δικάστηκε... ἀπό τό σχολεῖο ἦτανε φίλοι.» Στά κίτρινα ὄλο νικοτίνη δάχτυλα τρεμοπαίζει τό τσιγάρο της — τό δεύτερο πού φουμάρει μέσ στόν κόσμο, ξεφυσάει τόν καπνὸ ἀπό τά ρουθούνια ἴδια πρόστυχη κι ἄς εἶναι ἢ βεράντα τοῦ καφενοῦ φίσκα, Φράγκοι τουρίστες καί Ρωμιοὶ μετανάστες μέ τά μπογαλάκια τους, σύν γυναιξί καί τέκνοις τό κατευόδιο. Πτῆσις τάδε, ἀναγγέλλει τό μεγάφωνο, ἀναχωρεῖ διά, τελευταία εἰδοποιήσις... Μαζί μέ τῆ θαβούρα ἢ ἠλεκτρικὴ φωνή μου ἐρεθίζει τό νευροφυτικό. Τῆ θέτω ἀπερίφραστα πρό τῶν εὐθυνῶν της: Ἐμεῖς, μιά οἰκογένεια, θά γίνουμε ρεζίλι! Ἀπό γινάτι! Ἄ, ντροπή!... ντροπή! ἔξανίσταμαι. Καί ὅσο θά μείνει στήν Ἑλλάδα, ἢ Φιλιώ θά κάτσει στό σπίτι μου... στό σπίτι της!

Σωπαίνει.

Γι' αὐτό τῆς ἀγκαζάρισε κάμαρη σέ ξενοδοχεῖο ὁ μπαγαπόντης ὁ Δροσίνης, ἔξανίσταμαι. Γιά νά μᾶς διασύρει στήν Ἀκράτα. Καί τὴν ἴδια τῆ Φιλιώ θά τῆ γεβεντίσουνε καί τῆ φαμελιά τοῦ ἀντρός της. Τί θ' ἀπολογηθῶ στόν Ἥλία ἐγὼ ἄν ἐπιστρέψω δίχως τῆ Φιλιώ;

Φουμάρει. Καί σωπαίνει.

Τόν θυμάται τόν Ἥλία; τῆ σκουντῶ μ' ἓνα ὄμορφο χαμόγελο.

Μοῦ γνέφει.

Οὔτε πού κατάλαβα — τόν θυμάται ἢ δέν τόν θυμᾶ-

ται; Κολλητό στη βεράντα τό παράπηγμα, στήν είσοδο σουλατσάρει ένας μπάτσος, τό Τμήμα του αεροδρομίου. Καταπίνω πίσω από τά δόντια τή φωνή: Είχε τραυματιστεί στοῦ Μακρυγιάννη. Πρῶτες μέρες του Δεκέμβρη – δέ θυμάται; Μᾶς τόν ἔστειλε μ' ἕνα ἑλασιτάκι ὁ Φάνης... Ἐκεῖνος ὁ ξανθούλης πού γιατροπορέψαμε στό σπίτι μας... φοιτητής τῆς Ἀνωτάτης Ἐμπορικῆς. Ἄχ, τράβηξε καί δαῦτος ὁ ἄμοιρος! σηκώνω ὡς τή μύτη τό ρολόι μου – ἑφτά καί εἴκοσι – ὄχι πώς εἶμαι μύωψ; νά μήν τῆς διαφύγει. «Ἔ, κινᾶμε σιγά σιγά, Φιλιώ; Τί λές;»

Δέ λέει. Φουμάρει.

Ἀπαυδισμένη στράγγιξα τήν γκαζόζα μου – πῶς τό λαχταρῶ κι ἐγώ ἕνα τσιγαράκι, ἄς ἤμασταν στό σπίτι νά. «Φιλιώ, θά πικραθοῦμε πολύ ἐάν... θά μᾶς πειράξει. Ὁ Ἡλίας...», τῆς χαϊδολογᾶ πάνω στό ἄσπρο μάρμαρο τά δάχτυλα. Εἶναι καί τά νύχια της τέλεια, ἀπό τή μανικιουρίστα κατακόκκινα, δέν τά τρώει ὁ νεροχύτης. Ἐνα διαμαντάκι στόν παράμεσο σπιθοβολάει ἔτσι πού ὁ ἥλιος ξεμύτισε χαμηλά ἀνάμεσα στά σύννεφα καί τά πυρπολεῖ ὡς τά μεσοῦρανα. Βέρα δέ φοράει. Τήν παράτησε ὁ κουτούλιακας πού τήν κουκουλώθηκε; Μήτε πέντε μῆνες ἢ αἰσχρή!... ἐγώ ἰσόδια στοῦ Ἀβέρωφ νά θρηνώ τό παλικάρι μας, εἴκοσι ἐννιά χρονῶ κυπαρίσσι ἐπιστήμονας – πῶς δέν παρεφρόνησε ἢ ἔρμη μάνα στό σπίτι μας κούτσοуро; Μέσα στή συφορά τήν ἐγκατέλειψε ἡ βρώμα καί βολόδερνε. Μάθαμε πῶς δέν ὑπέγραφε τήν ἄδεια γιά τό γάμο ὁ δεσπότης, αὐστηρά τήν ἐπιτίμησε: νά παρέλθει ὁ πένθιμος ἐνιαυτός! Λοχίας τῆς Ἀποστολῆς τό Ἀμερικανάκι της, μάθαμε πῶς ὁ στρατηγός Βάν

Φλήτ ἄσκησε πιέσεις στόν ἀρχιεπίσκοπο... ἄχ, Θεοῦ! τρίτο τσιγάρο ἀνάβει, τιμινιέρα τό λαρύγγι της, γι' αὐτό μιλάει σάν βραχνόκοτα, πού κελάριζε ἡ φωνή της ὀροσερή. Σηκώνομαι καί ὅ,τι θέλει ἄς γίνει, ἀδιαφορῶ.

«Φιλιώ, στήν πιάτσα κάθονται ταξί. Θά φτάσει ἀεροπλάνο καί...» Ἀδράχνω ἐγώ τό καρτσάκι. Ξεκινᾶω.

Λαχάνιασε ὁ ταξιτζῆς ὅσο νά φορτώσει τά μπαγκάζια της – τρεῖς βαλίτσες ἀπό γκριζο δέρμα, τεράστιες, ὅρια δέν ἔχει ἡ φιλαρέσκειά της: πόσα φουστάνια κουβάλησε; Σκύβοντας γιά νά ἔμπει στό ταξί μου λέει ἀπολογητική:

«Θέλω νά ξαναδῶ τή γειτονιά. Ἐχω φέρει καί στά παιδιά κάτι δωράκια... Λίγο θά μείνω, ἴσα ἴσα...»

«Ὅπως ἀγαπᾶς.»

«Δήμητρα», ὀρθώθηκε ἀπό μένα ἕνα κεφάλι πιό ψηλῆ, «τή διαθήκη θά τή χαλάσουμε!»

«Στήν ὥρα του τό καθετί. Ἐλα! ἔλα νά φύγουμε!»

«Εἶναι ἄκυρη ἡ διαθήκη. Θά παραιτηθεῖς καί θά ἰσχύσει ὅ,τι ὀρίζει ὁ νόμος. Μισά ἐσύ, μισά τ' ἀγγόνι.»

«Σ' ἔφτιαξε δικηγορίνα πρώτης ὁ Δροσίνης», τῆς χαμογελῶ πικρά. Τή χτύπησα στήν πλάτη: ἄς ἔμπει, ἐπιτέλους, νυχτωθήκαμε!

«Ἐβαλες τή γριά ὅταν ξεμωράθηκε καί τά ἔγραψε πάνω σου. Ἄδικο, Δήμητρα, ἄδικο! Ὁ Λή Μάνος... δέν τόν ἔφερα μονάχη μου στόν κόσμο!» γρύλισε ἐπιθετική βγάζοντας τά μαύρα γυαλιά, θαρρεῖς θά μοῦ χιμήξει. Ἀλλά τό βλέμμα κάτω ἀπό τά πυκνά ματό-

κλαδα είναι ψόφιο, τό βαραίνει κάτι άνυπόφορο... σάν κούραση, σάν χρόνιος ύπνος ή άπόγνωση. Πατίκωσα τά χείλια για νά μήν ξεφωνίσω: "Όλα πληρώνονται, Φιλιώ, καί όπως στρώσεις θά κοιμηθείς, πληρώνονται! Νά μή μέ λένε Δήμητρα άν έσύ δεν έχεις καταντήσει τοξικομανής!

"Αν ήξερα πώς ό ταξιτζής είναι δικός μας – ήγγικεν ή ώρα καί ουαί! θά σου 'λεγα, οί 'Εφιάλτες ξεπουλήσανε τά πάντα στους 'Αμερικάνους, στην 'Εμπάσκο, χαρίσανε στό Νιάρχο ναυπηγεία για νά επισκευάζεται στό Σκαραμαγκά ό "Εκτος Στόλος, θά σου 'λεγα έτσι πού σ' έχω καθηλωμένη στό πλευρό μου, τό ταξί πετάει πουλί στην παραλιακή λεωφόρο, έ, θά σου τά ψάλω από την καλή, θά σου 'λεγα, ως καί ό φονιάς ό Πλαστήρας δίστασε νά παραδώσει τόν ήλεκτρισμό στά μονοπάλια καί τόν ξεπαστρέψανε οί έθνομειοδότες, θά σου 'λεγα. Στο 'Εντεμ κάμποσα κεφαλάκια κολυμπάνε στ' άνοιχτά, καλοκαιριάζει, πρέπει καί τά παιδιά νά κάνουν μπάνια, θά τά πάω στην 'Ακράτα τόν 'Ιούλιο, άς ήξερα ό ταξιτζής τί καπνό φουμά... παλιοβρώμα, θά σου 'λεγα, εύθυμη χήρα άνήθικη δέ σεβάστηκες τή μνήμη του άντρός σου, του άδερφού σου τή μνήμη δέ σεβάστηκες, θά σου 'λεγα, πόσο θά συγκρατήσει ακόμα ό Καραμανλής τή σαπίλα; Ξαναδιορίστηκε προχτές πρωθυπουργός ό πουλημένος κι ό κοσμάκης πεινάει, μεταναστεύει Γερμανία Καναδά

Αυστραλία, τσούλα χασικλού, θά σου 'λεγα, δές τί βγάλανε οί κάλπες την περασμένη Κυριακή, θά σου 'λεγα άν ήτανε δικός μας έτούτος ό μουστάκιας – πολύ μαλλιαρός, πολύ μαυριδερός· παρακρατικός... άς όργιάσε ή προεκλογική τρομοκρατία, θά σου 'λεγα – περάσαμε τό Φλοίσβο ή όχι; – χεροπόδαρα δεμένους στην ξενοκρατία μάς παράδωσε ό ραγιαδισμός του Παπανδρέου, όμως νά! τό Κόμμα άναδείχτηκε δεύτερο στις κάλπες, πρώτο ουσιαστικά, θά σου 'λεγα, ή Λευτεριά κοντοζυγώνει, ξεσηκώθηκε ό Λίβανος, τόν Νίζον τόν κυνηγήσαν μέ τίς πέτρες στό Καράκας, στό Περού. 'Η Βιβίκα κι ή Μαρούλα μου θά πάρουν τό χαρτί από σοσιαλιστικό γυμνά-, σοσιαλιστικό δημοτικό, μέ τ' όπλο παρά πόδα ξαποσταίνει ό Δημοκρατικός Στρατός – «άχ!» βαριαναστέναξα, καί νά μήν ήταν τότε ό σεχταρισμός του Ζαχαριάδη καί τής κλικας του, θά σου 'λεγα... άμ, δέν ξέρω τί καπνό φουμάρει ό, μοιάζει για χαφίες, φρενά-

«Χριστούλη μου!» 'Ο σφάχτης στά νεφρά – έχω βροντήξει στό κάθισμα σάν τσουβάλι μέ πατάτες. 'Η Φιλιώ μου χάιδεψε τό γόνατο, τά βασιλεμένα μάτια μέ ρωτάνε. Τής σφίγγω τό κόκκινο μαντό, βογκάω: «Μανούλα μου!»

«Πονάς;»

«Χάνομαι.»

«Πού χτύπησες;»

«Τότε, οί... μέ σακατέ», στωικά ραγίζω ένα χαμόγελο.

'Ο μουστάκιας έχει κρεμαστεί έξω από τό παράθυρο καί λέει λέει λέει χαμηλόφωνα κατηχεί τή σημαιστολισμένη άρκούδα πού χτυπάει τσόκ τσόκ μέ

νάζι τὰ πασούμια της στήν ασφαλτο, ή 'Ασφάλεια χορηγεί – νά τό Τροκαντερό, γλεντοκοπάνε οί πλουτοκράτες μέ τίς πρόστυχες, ώς πότε θά χαιρόνται τά λύτρα τής εθνοπροδοσίας; Δικός μας δέν είναι ό ουραγκοτάγκος, κάτι χερουκλεις τριχωτές πάνω στό τιμόνι, του Κομποχόλη θά 'ναι εξάπαντος, χορηγούν άδειες για ταξί σέ λογιώ λογιώ καθάρματα χαφιέδες, έχουν τή σπιουνιά στά έγκεφαλικά τους κύτταρα, μαυριδερός μουστάκιας ήτανε κι ό μπόγιας πού μου 'βγαλε τά νύ-, ό αυταρχισμός-σεχταρισμός αποφάσισε ή βη Όλομέλεια, θά σου 'λεγα, μέσ' από τά χέρια μάς ξεγλίστρησε ή νίκη, νά μήν ήτανε ή προσωπολατρία, ή κλίκα, θά σου 'λεγα μά έσύ δέ νοιάζεσαι, πρόδωσες τό Κίνημα έξωμότισσα, θά σου 'λεγα, τολμάς και μου διεκδικείς τάχα για τό μπασταρδάκι σου τό σπίτι του πατέρα μου! Παλιοαμερικάνα – σ' αυτό τό σπίτι γεννήθηκα, έπλεξα όνειρα ευτυχίας, ανασταίνω τά παιδιά μου – πού μόλις μυρίστηκες δολάριο έπαιζες τήν τιμή σου στον 'Ιππό... ά, στρίψαμε τό Δέλτα, τρέχουμε στή Συγγρού, ίδια τεντωμένη σταχτιά κορδέλα ανηφορίζει. Ό Λυκαθηττός στό βάθος γκρίζος κάτω από τά σύννεφα, έχουνε χαμηλώσει ώς τό έκκλησάκι κατάμαυρα – θά βρέξει; 'Εδώ κι εκεί ανάψαν φώτα στά παράθυρα. Νά παρακολουθούσες κακομοίρα μου πώς χαρακτηρίζει ή Φωνή τής 'Αλήθειας τά τσακάλια του δικού σου φυράματος, θά σου 'λεγα αν δέ μέ κατασκόπευε τούτος ό χαφιές. 'Επίκειται ή Νέμεση, προδότισσα, θά σου 'λεγα, στήν Κατοχή αγωνίστηκες για τήν εθνική ανεξαρτησία, για τό σοσιαλισμό, οί φασίστες ντουφεκίσανε τον άδερφό σου παλικάρι άδάμαστο, γι' αυτό σέ στεφανώ-

θηκε σκύλα ό Φά... 'Από τό καθρεφτάκι μέ κιαλάρει ό μουστάκιας αν και δέ βγάζω λέξη εγώ κουβεντιάζω ένδιαθέτως, συλλογιέμαι, μπορεί νά ήταν έσατζής στό έκτακτο στρατοδικείο ή έγκάθετος. Μέ αναγνώρισε; Δήμητρα επαγρύπνηση! Στο πλάι μου ή 'Αμερικάνα ανάδεψε, τσιτώνει τό λαιμό της δεξιά κι άριστερά σαν νά πνίγεται.

«Τί έπαθες, Φιλιώ;»

«'Αγνώριστη έγινε ή 'Αθήνα.»

«Δέ σου τά 'λεγα εγώ; 'Εχω δικιο πού...»

«Χτιζουμε, χτιζουμε... πολυκατοικίες όπου νά γυρίσεις, αυτοκίνητα.»

«Χτιζουν οί σπεκουλαδόροι...» – τον τάφο τους, συμπλήρωσα ένδιαθέτως. 'Ο χαφιές κάτω από τό μουστάκι του μασούλησε:

«Πολυκατοικία συνεργεία...»

Φυσικά τί έννοει δέ σκοτίστηκα: ούτε πού πήρε φόρα και μάς λέει ασταμάτητα, ήφαιστειο ή λαϊκή κατακραυγή ξαναφουντώνει πουλημένη, συλλογιέμαι, ή κυρία Μαρουσώ ή ήρωίδα σέ δέχτηκε στό σπίτι του Καλλιμανόπουλου σαν μάνα, συλλογιέμαι, κοντεύουμε στή Νέα Σμύρνη, τ' αυτοκίνητα πού κατηφορίζουν τή Συγγρού για τό Φάληρο ανάψαν τά φανάρια, όπως σέ μία γυναίκα υπάλληλο ό διευθυντής ανήθικες προτάσεις, μονολογει χαμηλόφωνα ό μαυριδερός σχυμμένος στό τιμόνι προσπερνάει ένα μοτοσακό γυμνό χωρίς φτερά πού εκपुरσοκροτει όπλοπολυβόλο. 'Α! συλλογιέμαι, συνεργεία του σκότους έλεγε και τέντωσα τ' αυτιά, πουλάνε οί εργολάβοι έν τή πονηρω κατάχρηση δυνάμεως, μάς λέει, ό άφελής λαός στενάζει, λέει, επειδή οί υπάλληλοι φοβούνται μή χάσουν τή

δουλειά τους, λέει, όπως πριν από τον Κατακλυσμό των ημερών του Νώε, λέει, όπως μιά μπαλαρίνα εάν δεχθεί να την κοιμηθεί ο ιμπρεσάριος, λέει, λέει κι εγώ έχω απομείνει: πούθε κατέχει τόσες γνώσεις ο κύριος ταξιτζής; Κάτι κοσμογυρισμένος, κάτι μελετημένος φαίνεται αν και παιδί του Λαού δε θα 'ναι ταξιτζής του Κομποχόλη. Λέει: ζούμε στις τελευταίες μέρες αυτού του πανούργου κόσμου. Γειά στό στόμα σου! ένδιαθέτως αναφώνησα. Αυτού του συστήματος πραγμάτων, λέει, θα καταστραφούν εκείνοι που καταπιέζουν συνανθρώπους τους, λέει κι εγώ έχω ξεραθεί κατάπληχτη, αν και δύσκολα ξεκρίνω κάποιες φράσεις σπαραγμένες κάτω από τά χοντρά μουστάκια ενώ ο φίλος λέει λέει λέει ακατάσχετα. Όχι πώς βαριακούω – είναι ν' άπορείς πού τέτοιος άντρακλας θηρίο μιλάει τόσο χαμηλόφωνα, τρόπον τινά μονότονα, νομίζεις ότι ένα μαγκάνι τραβάει μέσ' από τό μυαλό του τά λεγόμενα.

«Έγώ είμαι μαθηματικός καθηγήτρια», ανάγειρα εμπρός άκουμπώντας τους άγκώνες στή ράχη του καθίσματος.

Μας λέει: «Πόλεμοι και πείνα και αύξησις του έγκλήματος και της άνομίας».

Του χαμογελώ στό καθρεφτάκι: «'Αδιόριστη, δεκάξι χρόνια... για εύνοήτους λόγους».

Και πάλι λέει λέει λέει σάμπως οι τυπικές κουβέντες πού άλλαξα τυχαία μέ τούτη τήν αισχρή άνοιξανε κάποια μυστική έμπατή στά σωθικά του και μονομιάζ ξεχύνονται όσα έχει στοιβάξει χρόνια μέσα του. Σέ μυρίστηκε παλιοαμερικάνα, συλλογιέμαι, ποιά ήσουνα έσύ και ποιός ο Φάνης μας, άγράμματη άξεστη

κόρη του μπαρμπα-Σταύρου του φαφούτη, συλλογιέμαι, ή μέρα μέ τή νύχτα άταιρίαχοι, βαρυγκομούσε νύχτα μέρα ή δόλια ή μάνα, συλλογιέμαι, δέν τό χάρηκε πού ή καθοδήγηση μέ τήν άπελευθέρωση άνέβασε τό Φάνη μας σέ πόστο στό όργανο τής πόλης, ή τσούλα στό πλευρό μου άμίλητη, άκίνητη, σαν αίωvίως βυθισμένη στους τεχνητούς παραδείσους της, ούτε χαμπαρίζει πού ο μαυριδερός έξακολουθεί να λέει να λέει, τά φλογερά του μάτια μέσ στό καθρεφτάκι τά πυρώνει ο πυρετός, οι Ίσπανοί, μου λέει, λένε Θαρακόθα οι Ισπανόφωνοι λένε Σαρακόσα, μου λέει, συμπέρασμα όπερ έδει δείξει: ο Πύργος τής Βαβέλ!

«Πράγματι, ο καπιταλισμός...»

«Γιατί στρίψαμε; Δέν κάθεσαι στό σπίτι;» σκίρτησε ξυπνώντας από τό λήθαργο ή Άμερικάνα.

Τήν καθησυχάζω: «Πάμε από τήν Άκρόπολη, Φιλιώ, από τό Θησείο... Τό λησμόνησες, Φιλιώ μου, δέκα χρόνια πού παράτησες τόν τόπο σου. Έτσι φτάνουμε πιό γρήγορα.» Ξεβράκωτη επειδή ήσουνα δικιά μας, συλλογιέμαι, συμμορφώθηκε μέ τή γραμμή τής οργάνωσης ο Φάνης και σέ στεφανώθηκε για να λύσει τό σεξουαλικό του πρόβλημα βρωμιέρα, συλλογιέμαι κι αναπήδησα – εις θάνατον! Μάλιστα, ο μαυριδερός μασούλησε κάτω από τά μουστάκια του εις θάνατον και τό άμάξι του άγκομαχάει στήν άνηφοριά του Φιλοπάππου. Δές τί παλικάρι δικάσανε οι δολοφόνοι, συλλογιέμαι και τά 'χω πιά χαμένα – ώστε δικός μας είσαι σταυραιτέ μου, άνέκραξα ένδιαθέτως, για τό Λαό άψήφησες τό έκτελεστικό άπόσπασμα! Άκόμη ένας δικός μας ήρωας παλιοαμερικάνα, συλλογιέμαι, άναίσθητη δέν καμαρώνει ή ψυχή σου πού άντικρίζεις

τά Προπύλαια τήν Πνύκα, συλλογιέμαι. Κάτι μου τό 'λεγε ἔξαρχῆς, δέ μου φαινόταν τοῦ Κομποχόλη ὁ λεβέντης, συλλογιέμαι, ἀσχέτως πού ἐγώ τόν ὑποπτεύθηκα, ἴσως ἐπειδή ἐκφράζεται κάπως ἀνορθόδοξα. Μου λέει, χαμηλόφωνα, μονότονα: μέ παρρησία ὀφείλεις, λέει κι αὐτός στόν ἀνταρτοπόλεμο καθόλου, μέ παρρησία ὁμολόγησε... 'Ε, νά γιατί σέ δικάσαν ἄμοιρε οἱ δολοφόνοι, συλλογιέμαι, ἄς μήν ἦταν ἐδῶ ἡ πατσαβούρα νά μέ ἀδικοβάλλει στόν ἄντρα μου κι ἐγώ θά σοῦ χτυπούσα συντροφικά τήν τίμια πλάτη, συλλογιέμαι, ἔχει ἓνα σβέροκο σάν ἀθλητής πυγμαχός πού σκληραγωγήθηκε στήν πάλη τοῦ Λαοῦ... τό πέταξε τό ὄπλο εὐθύς ὡς τοῦ τό δώκανε στό Κέντρο Ἐκπαιδεύσεως, μου λέει ὁ σύντροφος καί ζωηρεύει ἡ φωνή του, χρωματίζεται: πάρε τό ὄπλον τῆς πατρίδος σκερβελέ τόν ἀπειλεῖ στό διοικητήριον ὁ κύριος ταξίαρχος, μου λέει, λάβε τό ὄπλον εἶναι εὐλογημένο τέκνον μου τόν νοθετεῖ στό δεσμοκτήριον ὁ ψεύτικος θρησκευτικός πρεσβύτερος τοῦ Κέντρου Νεοσυλλέκτων, λέει, πλήν ὁ σύντροφος ἀρνήθηκε, δέν ἄγγιξε ὄπλο ἀρνήθηκε, μου λέει, νά σκοτώσει, οὐ φονεύσεις!... γι' αὐτό θά σέ στῆναν στή χαράδρα τά χαράματα οἱ δολοφόνοι, συλλογιέμαι, ἡ Ἀμερικάνα ἄλλαξε θέση στό πλευρό μου, δυσανασχετεῖ. Τούς θυμίζω:

«Στοῦ Χατζηκώστα μαρτύρησαν ἄθῳοι στή γερμανική καί στήν ἀγγλοαμερικανική Κατοχή.»

Ἡ Πειραιῶς – τή διασχίσαμε – κατάφωτη, πήχτρα αὐτοκίνητα. Κάποτε περνοῦσε ἀπό τή Θερμοπυλῶν τό πράσινο τράμ τό 10 ἀλλά ὁ παλιό-Καραμανλῆς ὑποδουλώθηκε στούς ξένους καί μέ τό ἔτσι θέλω τό ξήλωσε. Ἡ Ἀμερικάνα ἔχει κολλήσει

στό παράθυρο – νά τό Μεταξουργεῖο, φτάνουμε – ἡ ἀνάσα της σιγοσφυριχτή. 'Ε, δέ μου 'χει ξανασυμβεῖ, μοχθηρή δέν εἶμαι, ἀπεναντίας... ὅμως μέ συνεπῆρε ἡ χαιρεκακία: γιατί συγκινήθηκες πού γύρισες βρωμιέρα; συλλογιέμαι. Τί τοῦ ἦσουν ἐσύ τοῦ Φάνη μας; Μιά τρύπα! Ὁ Φάνης ἦταν στέλεχος, ἄν δέν τόν σκότωναν οἱ φονιάδες θά 'φτανε ψηλά, στήν ἐπιτροπή πόλης γραμματέας, στήν κεντρική ἐπιτροπή, μπορεῖ καί στό... ὁ Φάνης ἦταν ἀφοσιωμένος στό Κίνημα ψυχῆ τε καί σώματι πατσαβούρα, συλλογιέμαι, γιά τό θρίαμβο τοῦ Ἀγώνα χρειαζότανε μιά τρύπα, συλλογιέμαι, γι' αὐτό σέ στεφανώθηκε, μιά τρύπα στεφανώθηκε μιά τρύπα... μπά, γιατί κολλήσαμε; Ὁ Ἅγιος Κωνσταντίνος. Ἀπόψε, παραμονή τῆς χάρης του, μέγας ἐσπερινός καί τά λοιπά, ἡ ἐμποροπανήγυρις στήν πλατεία ξεχειλίζει ὡς τό δρόμο, κοσμοχαλασιά, ἀργοδιαβαίνουμε τή Λένορμαν, τά στίφη τῶν πανηγυριστῶν-σουλατσαδόρων, οἱ ἀσετυλίνες στούς μπάγκους περιλούζουν τίς φτηνοπραματίειες μέ γαλατερές σκιές καί φῶς. Τοῦ 'κοψε τάχα τοῦ προκομμένου νά φέρε νά μικρά, νά τοὺς ψωνίσει κάνα ψευτοπαίχνηδο ἢ ὅλα στήν ἀραχλή ζωή πρέπει νά τά φροντίζω ἐγώ; Στό ἀνοιχτό παράθυρο τρύπωσε ἓνας τενεκές-κουμπαράς, πενταροδεκάρες κουδουνίζουσε μπροστά μου.

«Ἄιντε χάσου, μυξού!» ἀποπῆρα τή διακονιέρα – μᾶλλον τό παράκανα – κοπελίτσα ἀχαμνή, νοστιμούλα. Μᾶς ἔχει καθηλώσει μιά μπάντα πού παίζει «Τ' αἰτοῦ ὁ γιός» – δικαίως ἀγανάκτησα, αὔριο γιορτάζει τό κωλόπαιδο. Μπροστά ἓνας κακάσχημος ἴδιος ἀναιμικός μογγόλος μέ σημαδεμένο κούτελο ὀδηγεῖ ἀπό τό

σακάκι κούτσα κούτσα δυό άόμματος – μιά φυσαρμόνικα ένα μπάντζο – τό βλέμμα του μέ φαρμάκωσε όχιά. Πίσω τους ένας μεγαλόσωμος μεσόκοπος βαράει μιά γκρανκάσα ύψώνοντας χαμογελαστός τ' άδεια μάτια του στά σύννεφα. Τόν σέρνει μιά πηδηχτούλα από τό σακάκι.

Τό ταξί φρενάρισε στην πόρτα μου. Άραδιάζουμε στό πεζοδρόμιο τίς τρείς άσήκωτες βαλίτσες. Ό σύντροφος ταξιτζής μ' εύχαριστεί – έγώ τόν πλήρωσα ύπέρογκο τό ποσό, μά δέν άφησα ν' άνοιξει ή Φιλιώ τήν τσάντα της κατ' ουδένα τρόπο, τής έπιασα τά χέρια. Ό σύντροφος σκύβει πλάι στό τιμόνι, μου προσφέρει ένα φτενό φυλλάδιο. Στό μισοσκόταδο του δρόμου ό τίτλος δυσδιάκριτος. Φούσκωσε ή καρδιά μου – παράνομο έντυπο; Οι μάρτυρες σπουδαστές... ή κάτι τέτοιο μασουλάει κάτω από τή μουστάκα.

Μου κράτησε τό χέρι ή Φιλιώ. «Δέν τό θέλουμε!»

«Ό έσχατος καιρός τής Βαβυλώνας!»

«Παράτα μας!... στρίβει», τσίριξε ή Φιλιώ ύστερικά.

Τί τρέχει; Χάθηκε στή γωνία τό ταξί σαν νά τό πετροβόλησαν. Άπαιτώ νά μάθω γιατί ή Φιλιώ κακομίλησε στό σύντροφο. Βαστάει τό μέτωπό της καί μαγνητισμένη άποθαυμάζει τά μπαλκόνια μου, τήν άχρηβάδα μέ τό πήλινο άγαλμα τής Τερψιχόρης, τή σοφίτα. Ξεκλειδώνω τήν έξώπορτα, χτυπάω καί τό κουδούνι νά κατεβεί ό Ήλίας νά κουβαλήσει τίς βαλίτσες. «Γιατί τόν πρόγκιξες, Φιλιώ;»

«Φανατικοί! Σου γίνονται τσιμπούρι άμα δέν τούς διώξεις.»

«Πού ξέρεις έσύ τί ήτανε;»

«Μάρτυρας του Ήεχωβά. Δέν άκουγες; Μας άλάλιασε στό κήρυγμα.»

Σιωνιστές μασόνοι γκάγκστερ κομποχόληδες!... Στό πρώτο σκαλί βροντοφωνάζω καταπάνω: «Κουφάθηκες, Ήλία; Όλα νά τά φροντίζω έγώ!»

Τά μικρά χοροπηδούν μέσα έξω από τήν κουζίνα ίδια κανιβαλάκια, μέ άλάλιασαν, δέ μ' αφήνουν ν' αύγοκόψω τήν ψαρόσουπα.

«Βιβή, θά σου ξεριζώσω τή γλώσσα αν ξαναουρλιάξεις! Τρέχα καί σύ, Μαρούλα, στή θεία σου! Δώσ' της ένα φιλάκι, τρέχα!»

Τρέχουνε ζουρλαντισμένες καί οι δυό μέ τίς άμερικάνικες κουκλες, πού έβγαλε από τή βαλίτσα ή Φιλιώ καί τούς χάρισε – ή άλήθεια είναι: άπίθανες κουκλες. Καί πανάκριβες. Τίς ντύνεις καί τίς γδύνεις, τίς χτενίζεις, σου άνοιγοκλείνουν μάτια καί στόμα, σου μιλάνε. Πάει νά μέ τουμπάρει μέ τά δώρα της, άμ έννοια σου! Θά μέ μάθει όσονούπω... Άνάβω τήν ήλεκτρική νά ζεσταθούν τά μπουρεκάκια. Ίσαμε πόσο νά τής στοίχισε ή ήλεκτρική ζυριστική του Ήλίας; Ποιότης άλφα άλφα. Παρομοίως καί ή δερμάτινη ζακέτα πού έφερε για μένα – έ, φαντάσου, μετά δέκα χρόνια νά θυμάται τό νούμερό μου ή Φιλιώ. Μου ταίριαξε λές καί τήν έραψα επί παραγγελία.

Τίς βαλίτσες όμως ή Φιλιώ τίς άνοιξε καί τίς ξανάκλεισε κάτω στην είσοδο. Έκει, σιμά στην έξω-

πορτα, απόμειναν. Δέν άφησε νά τίς ανεβάσει ό 'Ηλίας στό δωμάτιο πού τής έχω έτοιμάσει – στή δικιά της κρεβατοκάμαρα, τήν καλόπιασα, τήν έκαμα χρυσή: ή κάμαρά τους όπως τήν άφησε, ανέγγιχτη από τότε. "Όχι, μόνο γιά νά κουβεντιάσουμε λιγάκι σάν άνθρωποι, μου τό ξεκοψε έμφαντικά και τό βλέμμα της άψυχο ξεχάστηκε στό πορτί πού βγάξει στόν κήπο μας. "Αν σταθείς άκρη άκρη κοντά στή θερικοκιά μας φαίνεται στήν πλατεία ή έκκλησιά και τό χαγιάτι του μπαρμπα-Σταύρου του Πετριδής πάνω από τό ψιλικατζίδικο. Τάχαμου ή νοσταλγία, έ; από τά μάτια πιάνεται, στά χείλια κατεβαίνει. Κουραφέξαλα! Στόν κήπο κατέβηκε ό Φάνης τό πρωινό εκείνο, ζύγωσε τή θερικοκιά και παρατηρούσε συλλογισμένος τό χαγιάτι, επειδή οι τσιρίδες της είχανε αναστατώσει τή γειτονιά – τελευταίος χειμώνας Κατοχής, οι Γερμανοί ντουφεκίσανε τό Θάνο. Μιά τρύπα ήσουνα μία τρύπα! "Ο Φάνης ήταν στέλεχος... "Επειτα, κρατώντας τά κουτιά και τή σακούλα μέ τ' άμερικάνικα δώρα της, κίνησε άποφασιστικά αλλά στό τρίτο τέταρτο σκαλοπάτι άπολιθώθηκε. "Εγώ ξερόβηξα. "Εστριψε τά κουρασμένα της βλέφαρα σάμπως γιά νά ζητηήσει από βραχνά. Ρωτάω μέ μία λοξή ματιά τόν 'Ηλία δίπλα μου τί σημαίνουν έτούτα τά καμώματα. Βαστούσε από τά χεράκια τά μικρά, άφωνα φραγκοπαναγιές έμπρός στό θαύμα της άγνωστης κυρίας. Και ως συνήθως ό 'Ηλίας τά ζώα μου άργά – γρύ δέ σκαμπάζει ό άπερίγραπτος! Βρίσκει τά πάντα άπολύτως φυσικά, διαλεκτικά αίτιολογημένα. Μπορεί – δέν τό έξακρίθωσα – νά λιμπιζόταν και τίς γάμπες της, στητές και χυτές εκεί ψηλά στό παρκεταρισμένο σκα-

λοπάτι όπως στό παλκοσένικο. "Η Φιλιώ μās γύρεψε νά τής κάνουμε τή χάρη στίς έννιάμισι νά τηλεφωνή... όου! αν δέν έχουμε τηλέφωνο θά 'ναι κάπως δύ... – βάλαμε τηλέφωνο! τήν πρόλαβα – ώραία λοιπόν άς τής κάνουμε τή χάρη νά καλέσουμε ταξί, θά μείνει στό ξενοδοχείο άπόψε, αύριο, μεθαύριο και γενικώς... Τό βλέμμα της ξεχάστηκε τώρα στό μετρητή του γκαζιού πλάι στήν έξώπορτα – ζοφερό και άλλόκοτο μου φάνηκε σάν νά σκεφτόταν εκείνη τή στιγμή ν' άνοιξει τό γκάζι άφου πρώτα κλείσει πόρτες και παράθυρα, τόσο έξαντλημένη έδειξε άξαφνα ή όψη της – όχι τό ταξίδι, όχι ή κούραση: οι τοξικές ούσίες άφανίζουσι τόν ανθρώπινο όργανισμό. Θά μείνει στό ξενοδοχείο άπόψε, επανέλαβε κομπιάζοντας λές και προσπαθούσε ταυτόχρονα νά θυμηθεί αν αύτό μās τό ξανάπε, θά μείνει στό ξενοδοχείο του κύριου Χρίστου Παπαγιάννη, κεντρικό ξενοδοχείο στήν όδό 'Ερμού, αύστηρό ξενοδοχείο γιά έντίμους έμπορευομένους τής έπαρχίας, τό ζήτημα τό έχει τακτοποιήσει τηλεγραφικώς από τή Βοστώνη ό μίστερ Κρίς, μās κατατόπισε και ανέβηκε άλλα δυό σκαλιά. Ξαναστάθηκε. "Εγώ ένδιαθέτως πικρογέλασα. Σίγουρα πάσχιζε ν' άποσπρώξει τή στιγμή πού αναγκαστικά μετά τό γύρισμα τής σκάλας θά πατήσει τό κεφαλόσκαλο και θά πρέπει νά διαβεί τήν τρίφυλλη μεσόθυρα μέ τά μπακλαβαδωτά τζαμάκια – πράσινα, κόκκινα, μαβιά – ή σουρλουλού! τή βρόντηξε στή μάνα μου κατάμουτρα και ράγισ' ένα κόκκινο τζαμάκι – θά τό 'δε ραγισμένο άκόμα μπαίνοντας στό άντρέ – μιās ήμέρας νιόπαντρη και τόλμησε νά προσβάλει κατ' αύτόν τό χυδαίο τρόπο, πού μās τόν κουβάλησε από τό ψιλικατζίδικο,

τήν κυρία Μαρουσώ τήν ήρωίδα – ὡς τήν ὥρα πού τήν γκρέμισε ή συμφόρηση, τριγυρνώντας από γραφείο σέ μαγαζί σέ σπίτι σέ γραφείο μέ τά ρευματικά της πόδια, μάζευε έράνους για τούς φυλακισμένους μας – και τούτο τό τσόκαρο έξεμάνη έπειδή ή κυρία Μαρουσώ τής υπέδειξε πώς είναι κακοσημαδιά νά μαυροφοράει τόν αδερφό της αφού έβαλε στεφάνι, ούτε και άρμόζει, κοριτσάκι άνήλικο, νά φουμάρει ξετσιπίωτα μπροστά στους μεγαλύτερους της, κάθε τόπος και ζακόνι, τής υπέδειξε, μιάς και μπήκες στό σπίτι μου όφείλεις νά συμμορφώνεσαι στην τάξη, ή τραπεζαρία μου ντουμάνιασε. Έ, και μεις τί φταιμε άν ό μπαρμπα-Σταυρος μέ τίς τζαναμπετιές του τή ρήμαξε στό ξύλο, δέν τής επέτρεψε νά κλάψει τό Θάνο όταν έπρεπε, για νά μās φορέσει τά μαύρα στην άπελευθέρωση, στό γάμο του αδερφού μου ή γρουσουζα – μέ τά μαύρα της και μέ τήν κατσουφιά της μās βάσκανε τή φαμελιά, τό Κίνημα – μās έθαψε! Ωστόσο, κάτω από τό σπασμένο φως τής κινέζικης πλαφονιέρας του Καλλιμανόπουλου, στά μισά τής σκάλας άκίνητη μέ τό κόκκινο μαντό στους ώμους της ριχτό εκείνη τή στιγμή φάνταξε πανέμορφη, ό Ήλιος πλάι μου – τόν τσάκωσα! – άλληθώρισε ό κασιδης. Κουκλίτσα Παριζιάνα σās έφερα και μου τήν κακοκαρδίζετε μέγαιρες! μās μάλωνε γελώντας καμιά φορά καλόκαρδα ό συχωρεμένος ό Φάνης μας, ή Φιλιώ μέ τό Λαοκράτη στην κοιλιά άγρίμι τρομαγμένο, ύστερική – φούντωνε στά βουνά τό δεύτερο άντάρτικο ενάντια στους μοναρχοφασίστες, ενάντια στην άμερικάνικη ύποτέλεια, ό Φάνης μας συνωμοτικά έτοιμαζότανε – μοναχά έγώ τό ήξερα – άχ, και νά μήν ήτανε ή προ-

σωπολατρία, ό σεχταρισμός, ή προδοσία του Τίτο... Ό κύριος Παπαγιάννης είναι πρώτος ξάδερφος του μίστερ Κρίς, επέμενε ή Φιλιώ νά μās κατατοπίσει, άπόψε και για όσο χρειαστεί νά μείνει ή Φιλιώ στην Άθήνα... Άνέθηκε άγέρωχη άκόμα δυό σκαλιά – τό διαισθάνονται ως και τά παιδιά σου, παλιο-Ήλία ήδονοβλεψία, σέ μέμφονται... Ό μίστερ Κρίς κατάγεται από τή Σπάρτη και είναι ό, πού έργάζεται ή Φιλιώ στη Βοστώνη, μās κατατόπιζε κομπιάζοντας και στον Ήλία χαμογέλασε – νά τα μας! μπουρλότο πάω ν' ανάψω έγώ στό σπίτι μου, ό γλειμμένος κορτάκιας νά ξεμοναχιάζεται μαζί της κάθε βράδυ ως τίς δέκα πού έπιστρέφω από τό φροντιστήριο! Σέ θυμάμαι, ναι, πού τραυματίστηκες και σ' έστειλε ό, νά σέ γιατρέψουμε, χαριεντίστηκε ή Φιλιώ μέ τόν άντρα μου άπροκάλυπτα, ψηνόσουνα στον πυρετό και ή Δήμητρα σέ κουκούλωσε στό κρεβάτι της, έτρεχε στά περιβόλια κι άς πυροβολούσαν τά έγγλέζικα άεροπλάνα – πολυβολούσαν, τή διόρθωσα, βομβάρδιζαν – για νά σου φέρει γάλα από μιά κατσίκα, αναπολώντας χαριεντίστηκε ή Φιλιώ τή διόρθωσα: και καρότα του 'φερνα, είναι θρεπτικά, τό γράφει και ή Γυναίκα, ένα καρότο ίσοδυναμεί... Άποκλεισμένοι στην παγωνιά, Δεκέμβρης, τουρτουρίζαμε, πεινούσαμε, τά χέρια μου είχανε χιονίστρες, αναπόλησε ή Φιλιώ και σώπασε. Νά τσιμπήσουμε κατιτί και κατόπιν έφόσον τό επιθυμείς πās στό ξενοδοχείο, τήν προσκάλεσα και άνεβαίνω τή σκάλα για νά λήξει ό ρεμβασμός, οί μικροαστικές προκαταλήψεις μου ανακατώνουν τό νευροφυτικό κι ό ανεκδιήγητος Ήλιος καλλιεργεί άηδιαστικές εύαισθησίες, διανοουμενάκιας! και σου λέει μετά έπανα-

στάτης! νά γιατί εύδοκιμούν στό Κίνημα τόσες προδοσίες, τόσες κλίκες – πρωτίστως μέ τόν έαυτό του ό έπαναστάτης όφείλει νά 'ναι άμείλικτος... 'Η Φιλιώ πανικόβλητη καθηλώθηκε μπροστά στό κεφαλόσκαλο: 'Όχι, 'Όχι, 'Έχει φάει στό άεροπλάνο! – κάτι πρόχειρο έχω φτιάξει, τήν καθυσύχασα – άποκλείεται, είναι ως τό λαϊμό χορτάτη, περιφρόνησε ώμά τήν πρόσκλησή μου, καί άν κατ' ανάγκη μείνει στήν 'Αθήνα παραπάνω, ώστόσο τακτοποιηθούν τάα, μάς εξήγησε, ό μίστερ Κρίς κανόνισε νά έργαστεί ή Φιλιώ στό ξενοδοχείο του κύριου Παπαγιάννη. Συνεπώς... πάλι χαμογέλασε ξαδιάντροπα στόν άντρα μου: όταν 'εγιναν σέ χάσαμε, έγώ δέ σέ ξαναείδα από τότε. Σέ συναντούσε ή Δήμητρα κρυφά; Στεκόμασταν στό άπλόχωρο άντρέ, σκούροι οι άδειοι τοίχοι τριγύρω, καφετιές οι πόρτες κατάκλειστες, τό γυμνό λαμπιόνι στό τρίφωτο δεκαπέντε κηρίων, πρέπει ν' αντικαταστήσω τά καμένα. Ξανανταμώσαμε τυχαία στό στρατοδικείο, ήταν καί ό 'Ηλίας κατηγορούμενος στή Δίκη των 'Εξήντα τεσσάρων, δέν τήν παρακολούθησες, τής άποκρίθηκα έγώ στυφά άφου δέν έχει τίπα καί ρωτάει – ή αίσχρή, τό ίδιο βράδυ πού καταδικάστηκε ό Φάνης παράτησε τό σπίτι μας, τή μάνα μας κι επανέκαμψε στό ψιλικατζίδικο του μπαρμπα-Σταύρου για νά τραβολογιέται ανενόχλητη μέ τόν άξεστο λοχία της – ήτανε λέει στόν πολιτικό του βίο χτίστης. 'Εμ, κάτι τέτοιο τής ταίριαζε, τό γύρευε ό οργανισμός, τό αίμα της. 'Εμαθα τότε στή φυλακή ίσοβίτισσα πώς μήτε μιάν ώρα δέ μαυροφόρεσε τόν άντρα της, ένα κεράκι δέν του άναψε στόν τάφο, δέν τόν επισκέφθηκε μιά φορά στήν Αίγινα – μήτε πρίν από τήν εκτέλεση

νά τόν κατευοώσει. Τάχα από τό χαγιάτι της νά 'ριξε στή βερικοκιά μας καμιά ματιά μετανιωμένη όταν πάγωσε ή γειτονιά μέ τόν όλοφυρμό τής κυρίας Μαρουσώς – άστροπελέκι τήν 'έκαψε μαύρο κούτσουρο στις 4 Μαΐου τά χαράματα... 'Έτσι πού τά δύο μικρά χοροπηδούσαν κι άλαλάζανε ενώ μάς μοίραζε ή 'Αμερικάνα τά δώρα της ψιθύρισα: 'Ηλία, άπασχόλησε την όσο νά τοιμάσω τό φαί... χωρίς νά σέ αντιληφθεί. Δέ θά τή χάσω έγώ μέσ' από τά χέρια μου.

'Ορμησε ή Μαρούλα στήν κουζίνα ούρλιάζοντας κουτουλάει στήν ποδιά μου, κόντεψε νά μου πέσει ή πιατέλα μέ τό ψάρι. Καταπόδι της καί ή Βιβή ούρλιάζει: «Ψέματα, μαμά, λέει ψέματα!» 'Η Μαρούλα κοπανάει τήν κούκλα της σάν ξεσκονόπανο πάνω στό φουρνέλο – «'Η Βιβή, μαμάκα, τή χάλασε!» ούρλιάζει.

'Απαυδισμένη πιά ξεφώνισα: «'Ηλία! Τρέχα νά συμμαζέψεις τ' άλανάκια σου γιατί θά τίς...»

Μέ τό πάσο του 'εφτασε ό χουζουρλής καί μέ τήν άσκήμια τής ζωής ξεπατικωμένη στις φακίδες του. Τί κάνει; του 'εγνεψα. Δέν κατάλαβε ό ήλίθιος! Ξύνει τά πυρρόξανθα μαλλιά, μου γνέφει: ποιός; – τόν πνίγεις; Τέλος μέ τά πολλά...

«Τήν 'αφησα στήν κάμαρα τής κυρίας Μαρουσώς.»

Τώρα παρά λίγο νά ούρλιάξω έγώ. Ψιθύρισα: «Τί γυρεύει εκεί μέσα ή; Γιατί τήν 'εμπασες;»

«Τριγυρνάει τό σπίτι.»

«Τί;»

«'Ανοίγει τίς πόρτες, μπαίνει σάν ύπνωτισμένη στα δωμάτια.»

«Τί λέει; 'Ανάβει καί τά φώτα;»

«Δέ μιλάει. Σάν ύπνωτισμένη. Δέ μού ἀποκρίθηκε πού τήν εὐχαρίστησα γιά τά δώρα της... βγήκε στό μπαλκόνι.» Λαχάνιασε νά συγκρατεί τά δύο τέρατα – ἀφηνιασμένα τόν τραβολογᾶνε, κλωτσοχτυπιούνται καί σκληρίζουνε.

Ἄσυνάρτητη – νά τήν πάρει ἡ ὄργη! Ἄναπολεῖ τά κρίματά της τριγυρνώντας τό σπίτι μου ἢ ἐκτιμᾶει τήν ἀξία του; Ξερίζωσα τό τσουλούφι τῆς Βιβῆς πού ἴδια σφυρίστρα τσίριξε. Καί ἡ Μαρούλα σκούζει ἀπύλωτη, ἡ ἀπίθανη ἀμερικάνικη κούκλα της ἕνα μάτσο κουρέλια. Ψιθύρισα: «Τελεῖ ὑπό τήν ἐπήρειαν...»

Δέν παίρνει κάβο ὁ βλάκας. Τόν ρωτᾶω λοιπόν ἐάν ἡ βρώμα ρούφηξε μονοκοπανιά κάνα κουαντρό, κάνα πίπερμαν, εἶναι ἀλκοολική τρελοαμερικάνια, ἀλκοολική! – Ὅχι, δέν ἤπιε τίποτα. – Εἶναι σίγουρος; – Ἐκατό τοῖς ἑκατό! – Καί πῶς εἶναι τόσο σίγουρος; – Μά ὁ Ἡλίας δέν τή φίλεψε τίποτα. – Γιατί; ψιθυριστά τόν ἀγριεύω, δέν εἶπαμε νά τήν περιποιηθοῦ; Διαμαρτύρεται ὁ ἀνάξιος: Δέν κάθισε στό σαλόνι διόλου. Θέλησε νά τήν εὐχαριστήσῃ ὁ Ἡλίας γιά τήν ξυριστική, σάν ύπνωτισμένη ἀνοιξε τήν μπαλκονόπορτα κι ἀπό τό μπαλκόνι κοιτοῦσε τά δέντρα στήν πλατεία. Εἶναι ἄρρωστη;

«Τοξικομανής.»

Γούρλωσε τ' ἄχρωμα μάτια ἀποσβολωμένος.

«Εἶναι τοξικομανής καί τύπτεται», χαμογελῶ μέ τήν ἡδονή τῆς δικαιοσύνης – πιό βαθιά ταξικὴ ἐκδίκηση ὑπάρχει;

«Σοῦ ὁμολόγησε... τέτοιο πράγμα!»

«Πρόδωσε τόν Ἀγώνα καί τόν ἀδερφό μου, τή μάνα μου, ἐμένα! Ἐπειτα, ὅλοι οἱ Ἀμερικάνοι...» Καί

τούς χούγιαξα μέ τό πλούσιο κοντράλτο μου. «Στά κρεβάτια τους! Ἀμέσως! Δέν τίς νταγιαντίζω τίς ἀλανιάρες, πᾶρ' τες!»

Στό κατώφλι τῆς κουζίνας ἔχει ἐμφανιστεῖ ἡ Ἀμερικάνια. Συνεχίζει τήν περιδιάβαση στό σπίτι μου – ὑπνοβάτισσα, ἀφανισμένη ἀπό τό σπέρτο, ἀπό τά ναρκωτικά, ἀπό τά φαντάσματα – ἡ παλιοβρώμα!

«Νά ὑπογράψεις, Δήμητρα! Αὔριο νά ὑπογράψεις. Θά πάμε στό γραφεῖο τοῦ... νά ὑπογράψεις. Τό... τό... ἀπό χρόνια τό, ἀλλά δέν τό πίστευα πῶς τό... ἀπό χρόνια! Καί τά νεῦρα μου. Θά φύγω. Νά ὑπογράψεις!»

Βραχνό καί φορτικό παραλήρημα – εἶναι χασισωμένη ἀπλούστατα καί παραλαλαίει ὅπως τό στοιχειό τοῦ κάτω κόσμου. Ζαρώσανε τά κοριτσάκια μου μιᾶς γαντζωμένα στά ποδανάρια τοῦ πατέρα τους, μουλώξανε. Φοβᾶσαι μήπως ἐκμανεῖ ἔτσι πού θολά τά μάτια της, διεσταλμένα ὀλόμαυρα, ἀντικρίζουν τά αἰώνια σκοτάδια. Νά τήν καλοπιᾶσω προσπαθῶ:

«Τί ναι ὁ κάβουρας, τί ναι τό ζουμί του. Τό διαπίστωσες καί μόνη σου, Φιλιώ, ἂν δέν τό θυμόσουν. Ἐρεῖπιο... χάρβαλο!»

«Ἐσύ μ' ἀνάγκασες, Δήμητρα. Εἶχα πάρει ὄρκο, ἀλλά δέν τό πίστευα πῶς τόσο... Νά ὑπογράψεις!»

Νά ὑπογράψω! Ὁ Κομποχόλης γδέρνοντάς με στά μπουντρούμια τῆς Ἀσφάλειας μού γύρευε ὑπογραφές,

δηλώσεις μετανοίας – και νά υπογράψω εγώ... αυτή-
νης! «Δέν μετανοῶ», περιπαιχτικά βεβαιώνω τόν
Ἡλία.

Ἵποψιασμένος ἐπιτέλους τήν παρατηρεῖ, πού ἀνα-
σαινεῖ λαίμαργα λές και σώνεται τό ὄξυγόνο στήν
ἀτμόσφαιρα. Ἐχει βγάλει τό κόκκινο μαντό και τό
στήθος της ὀλοζώντανο σκιρτάει κάτω ἀπό τή μετα-
ξωτή ἄσπρη μπλούζα, προκλητικά ἀποκαλυπτική –
τρία κουμπιά ξεκούμπωτα – προκλητικά διάφανη –
γαλάζια δαντελίτσα στό σουτιέν – ἄσε πιά ἡ φούστα
της, στενή στους γοφούς ἐφαρμοστή μέ πρόστυχη κο-
ψιά ὡς τό κωλομέρι – ἀλά καλλιστεία οἱ γάμπες ἔξω
– θέαμα γυναίκας ἠθικῆς πού τιμᾷ τό στεφάνι της!

«Ἡλία, τά παιδιά! Ὡρα νά κοιμηθοῦν.»

«Αὔριο θά πᾶμε στοῦ, νά υπογράψεις, Δήμητρα.
Θά παραιτηθῶ κι ἐγώ ἀπό τή δίκη. Ὅχι... ὄχι δικα-
στήρια!»

«Ἐ, καλά, ἄς εἶναι και μεθαὔριο.»

«Κι ἐγώ τήν ἴδια στιγμή, μαζί θά υπογράψουμε,
διαθήκη και δίκη κάνουν πέρα. Τά κατοπινά, ὅπως τό
ἔχει ὁ νόμος, δικαιούται και τ' ἀγγόνι, Δήμητρα! Θά
μᾶς τά κανονίσει ὁ... θά τά, ὁ δικηγόρος, ὁ.»

«Ὁ Δροσίνης... ἡ ὀχιά!» Κεραυνοβολῶ και τόν
Ἡλία: Εἶπα τά παιδιά! Μπᾶς και ὀρέγεται ἀπόψε νά
μου τά ξενοχτίσει;

Τό σπαστικό μ' ἕνα τίναγμα ἀναδύθηκε ἀπό τόν
ὀχετό της μοιχείας – νύχτα μέρα ἡ φαντασία του
γουρούνα κολυμπᾷ ξελιγωμένη. Ἐχω φωνή πού
ἐπιβάλλεται, προπολεμικῶς ἔφτασα ὡς τή Μέση στό
Ἔδειο – κοιτάει νά μου ἀντιτείνει; Ἡ ξερακιανή μου-
σοῦδα του φλογίστηκε – εἶναι και ντροπιάρης – τά

δύο μικρά τόν ἀκολούθησαν ἀδιαμαρτύρητα· ἄλλωστε,
τόν ἔχουν συνηθίσει ἀπό βρέφη, ὡς τίς δέκα πού ἐπι-
στρέφω ἀπό τό φροντιστήριω ἔχουνε πλαγιάσει και
γλυκονεیرهῦονται.

«Και αὔριο ἂν μποροῦσα, Δήμητρα, ἐάν...»

«Τί θές, Φιλιώ, τί ψάχνεις;» Ἐσπρωξα μπροστά
της τό σταχτοδοχεῖο μήν πέσει χάμω ἡ στάχτη πού
γέρνει στό τσιγάρο της. Ἐπεσε· στά σφουγγαρισμένα
πλακάκια τῆς κουζίνας μου. Φυσικά, μέ τόσο μεκρο-
τρέμουλο στά χέρια! Ἀδιαφορώντας ἡ γαϊδάρα ἔσθη-
σε στό νεροχύτη τό ἀποτσιγάρο. Και ψάχνει.

«Νά φύγω, Δήμητρα! Και αὔριο ἂν μποροῦσα.»

Τώρα δά τό εἶδα: μέσ στή γροθιά της σφίγγει τήν
τσατσάρα τοῦ Φάνη μας – τήν ἔκλεψε μπαίνοντας
πρωτύτερα στήν κάμαρα τῆς μάνας μου. Ἀναφώνη-
σα: «Φιλιώ! Αὐτό γιατί τό πήρες;» Και σαρώνω τίς
στάχτες στά πλακάκια. Κοιτάει γύρω γύρω. «Μά τί
θές λοιπόν, τί γυρεύεις;»

«Νά φύγω... δέν τό ἀντέχω, δέν... τά νεῦρα μου.
Εἶπε ὁ γιατρός: πρόσεχε τά νεῦρα σου, εἶναι κλωνι-
σμένα. Δέν κοιμᾶμαι καλά... Δέν κοιμᾶμαι καθόλου!
Χρόνια δέν κοιμᾶμαι! Δήμητρα, νά υπογράψεις και νά
φύγω... Ἀπό χτές ταξιδεύω. Εἶμαι πτώμα. Τηλεφώ-
να γιά ταξί. Νά φύγω!»

«Εἶναι και ἡ συγκίνηση, Φιλιώ. Οἱ ἀναμνήσεις,
οἱ...» Οὔτε πρόκειται γιά καμιά φτηνοτσατσάρα σάν
τίς σημερινές τίς νάιλον· ταρταρούγα ἀληθινή και ὁ
Φάνης... Τήν τράβηξα. Δέν τήν ἄφησε ἀπό τή γροθιά
της, πεταρίζει τά βλέφαρα μέ τῆς χρόνιας ἀυπνίας
τήν ἀπόγνωση. Δείχνω κατανόηση: νά πού μέ τόν
πρῶτο τράκο ναυάγησες, πλαγγόνα μου, κι ἄς μου

ποζάρεις για δυναμική 'Αμερικάννα – μόλις αντίκρισες τή φωτογραφία εκείνου πού πρόδωσες, τό βιολί του, τά κλειδιά, τό ρολόι, τήν πένα του, τά τίμια θυμητάρια του πάνω στήν κασέλα ὅπως τά 'χει τακτοποιήσει ἡ ἔρμη ἡ μάνα – βούλιαξες, κακομοίρα μου!... Δείχνω κατανόηση: πῶς νά τά βγάλει πέρα μαζί σου, Δήμητρα, ἕνα τζούφιο τσόφλι; 'Ανισος ὁ ἀγώνας. Μέσα ἐδῶ στό σπίτι σου, στήν κουζίνα σου, ἐσύ ἀπόλυτα κυρίαρχος ἐλίσσέσαι, ψάρι στό νερό. Δίχως μάχη κέρδισες, Δήμητρα!... Μεγαλόφυχα κι ἐγώ τήν παρηγορῶ καθώς μιλάει κανείς σέ σκιαγμένο νήπιο – ἤρεμα, τρυφερά: «'Αμ δέ θά φύγεις αὔριο, μωρέ Φιλιώ! Οὔτε μεθαύριο! Καί νά γίνει καί νά μή γίνει ἡ δίκη τή Δευτέρα δέν μπορείς νά φύγεις. 'Εχω ὑποχρέωση νά σέ προειδοποιήσω. Κουτουράδα σου πού ἤρθες, πού ξεκίνησες γιά μερικά ψυχία μιά δίκη χαμένη ἐκ τῶν προτέρων! Τί ἀξίζει τό ρημάδι τό βλέπεις καί μόνη σου. Μήτε γιά τό ταξίδι σου τά ἔξοδα. Κι αὐτές οἱ ὑποθέσεις, Φιλιώ μου, τά κληρονομικά, τραβᾶνε εἰς μάκρος, χρόνια! Βεβαίως, μιλάω γενικά, καμιά φορά γερνάς ὥσπου νά βγάλει κρίση τό δικαστήριο. 'Η καί γιά νά πετύχεις συφερτικό συμβιβασμό. Εἶναι ὑποθέσεις χρονοβόρες, πού λένε, μή σώσεις νά μπλεχτεῖς!... Γιατί ἀνοίγεις τό ντουλάπι, τί γυρεύεις;»

«Δέν ἔχω κλείσει μάτι... χτές τό πρωί ἔφυγα ἀπό τή Βοστώνη.»

«Λάθος, Φιλιώ μου, ἤλθες ἐκ δυσμῶν! Λογάριασε ἔξι ἢ ἑπτὰ ὥρες ἡ διαφορά τοῦ γεωγραφικοῦ μήκους. 'Οχι δικό μας πρωί, ἀργότερα ξεκίνησες... 'Οπωσδήποτε, ἔχουμε χρόνο νά τά συζητήσουμε. Διεξοδικά.

Καί μέ ἀγάπη... μέ...» 'Ἔτσι πού πάλι ἀνεπιτυχῶς τῆς τράβηξα τήν τσατσάρα ἀπό τή γροθιά κάτι τό παράφορο ἄστραψε στό βλέμμα τῆς – μίσος καί σιχασιά καί περιφρόνηση. Γιατί; Δέν τῆς χρωστάω τίποτα ἄν τῆς χιμήξανε οἱ μνήμες στρίγκλες καί τή στραγγαλίζουνε. Αὐτή ἤρθε καί μου ἀναστάτωσε τή ζωή στά καλά καθούμενα ὕστερα ἀπό δέκα χρόνια ἀφοῦ αἰσχρότατα μᾶς πρόδωσε. Οὔτε τήν εἰρωνεύτηκα ἐξάλλου – ἤ, ἔστω, πές ὅτι μιά στάλα... τόσο διακριτικά πού τήν εἰρωνεύτηκα, ἀποκλείεται νά πειράχτηκε ἡ ἀπελέκητη, μήτε κάν τό ὑποπτεύθηκε. 'Αρχισα νά ξεπλένω τά μαρούλια. «Δυό λεπτά νά κόψω τίς σαλάτες κι ἔτοιμα. 'Εννοεῖται ἐγώ, Φιλιώ, εἶμαι διατεθειμένη, πού λέει ὁ λόγος, σέ κάποιο ὄριο λογικό... θά τά βροῦμε αὐτά, Φιλιώ μου. Μήν ξεχνᾶς: ἡ συγγένεια μοναχά μαζί μέ τή ζωή μας ἐξαιλεῖται, εἴμαστε οὐσιαστικά σάν ἀδερφάδες.»

«Ποῦ ἔχεις τά ποτήρια;» 'Ανοῖξε καί τό ἄλλο κανάτι στό ντουλάπι μου. «Θέλω λίγο νερό.»

«Μή φουσκώνεις μέ νερά πρὶν ἀπό τό φαί. Θά πιοῦμε κρασί ἀπό τήν 'Ακράτα.»

«Δυό γουλιές νερό.»

«Θά σέ ξεκουράσει, βάλσαμο!»

«Δέν κάνει οἰνόπνευμα, μού εἶπε ὁ γιατρός.»

'Ε, αὐτή ἡ ὑποκρισία μου τή δίνει! 'Εμπρός στά μάτια μου ρούφηξε καταβόθρα τό κονιάκ πού τή φίλεψα στό ἀεροδρόμιο καί θά μου βγει λευκή περιστέρα – ἀπό γεννησιμιοῦ τῆς ψεύτρα!... Ξαναμπήκε στήν κουζίνα ὁ 'Ηλίας – ἄντε, ἄς κουνηθεῖ λοιπόν, πεινάμε! τόν ἀποπῆρα ἀδίκως γιατί σκῶνει κιόλας τίς πιατέλες μέ τά μπουρεκάκια καί μέ τή συναγρίδα γιά τήν

τραπεζαρία. Κρασοπότηρα νά μή βάλει στό τραπέζι, περιττό! τόν καθοδήγησα, ή Φιλιώ δέν ἔγγιζει στό στόμα της ἀλκοόλ, μόνο νεράκι τοῦ Θεοῦ θά πίναμε! Σφουγγίζω στήν πετσέτα τά χέρια μου, τῆς γεμίζω ἓνα ποτήρι ἀπό τό ψυγεῖο. Τήν ὀρμήνεψα: «Βλάπτει πρό τοῦ φαγητοῦ!»

«Δήμητρα, σοῦ τό ἴπα, ἔχω φάει!»

Ἦ, μά τί λόγια εἶναι αὐτά! διαμαρτύρομαι, ὑψώνω τά χέρια μου, ὑψώνω τή φωνή: Γίνεται νά μή φάμε μισή μπουκιά ψωμί, νά μήν τσουγκρίσουμε ἓνα ποτηράκι, ὕστερα ἀπό τόσα χρόνια πού ἀνταμώνουμε; Κάτι πρόχειρο ἔχω ἐτοιμάσει γιά τό καλωσόρισε! Μή μᾶς προσβάλλει δά ή Φιλιώ!... Ἦ, φυσικά, μᾶς προσβάλλει!

Ἦχει πεισματώσει: «Σοῦ τό εἶπα, Δήμητρα. Ἦφαγα στό ἀεροπλάνο. Γιατί ἐπιμένεις; Μὲ κουράζεις!»

Ἦ, νά πού μᾶς προσβάλλει, Ἦλία! τήν τραβολογάω, τή βαστώ γερά νά μή μου φύγει. Ἦ, Ἦλία, μᾶς προσβάλλει! Ἦς τῆς τό πει ντέ και ὁ Ἦλιάς, πού εἶναι ὁ νοικοκύρης, αὐτόνε δά και ἄν προσβάλλει! Κάτι πρόχειρο – θά τό φάει, ἄς μήν πεινάει. Γιά τό καλό θά τό φάει! Μουγκάθηκε, διάβολε, ὁ Ἦλιάς; Τοῦ ἔκλεψε ή νεράιδα τή λαλιά;

Κι ἄξαφνα κολλήσανε τά κανάκια στό λαρύγγι μου – εἰδωλολατρικά γελοῖο θά ἴτανε νά τήν καθίσω φαγωμένη στό τραπέζι. Κοκκίνισα, ἄν και δέν ἐννοῶ γιατί τόσο ἐπικριτική ή ματιά της περιέρχεται τίς ἐξέχειλες πιατέλες στήν ἀγκαλιά τοῦ Ἦλία, τή μαρουλοσαλάτα και τά ραπανάκια στό τραπέζι, τήν ψαρόσουπα στήν ἠλεκτρική. Ἦναφλογισμένος ὁ Ἦλιάς

ἄφησε ἀδέξια τά φαγητά πάνω στό φουρνέλο.

«Μήτε ὑπολογίζετε τόν ἄλλο, μ' ἓνα πιάτο φαί πού θά τόν μπουκώσετε...» Ἦργοσάλεψε τό κεφάλι της: «...και τό ψωμί σου φά ἴτο!»

Χάθηκε μέσα μέ τό νερό και τήν τσατσάρα μου. Ἦ Ἦλιάς καταπόδι της. Κρίμα τή συναγρίδα δύομισι κιλά και τή μαγιονέζα και τίς μανουρογραβιέρες και τόν μπακλαβά μέ τό καρύδι! Κρίμα τό σκοτωμό μου ἀπό τά χαράματα γιά νά τῆς στρώσω τραπέζι μέ τοῦ πουλιοῦ τό γάλα. Τζίφος! Πλησιάζοντας στό σαλόνι ἀνέκραξα: «Ὅλα τά φῶτα εἶναι ἀναμμένα!» Σβήνω δεξιά κι ἀριστερά ὅσα ἀπαντῶ στό διάβα μου.

Τήν πρόλαβα πού ἔκρυψε ἓνα μπουκαλάκι στήν τσάντα της· κατάπие μιά γουλιὰ νερό κι ἓνα χάπι. Ἦ μορφονιός ὁ Ἦλιάς ξεροχύνει:

«Σωστά, τό οἶνόπνευμα ἀντενδείκνυται.»

Πάτησα ὅμως πόδι γιατί ἀναίσχυντα ἔριξε στήν τσάντα και τοῦ Φάνη τήν τσατσάρα:

«Ἦ, γιά βάστα, κυρά μου! Τί σημαίνει αὐτό;»

Ἦ Ἦλιάς, περίφοδος παγίως, ἀλαφιάστηκε. Ἦ Φιλιώ, κεντρισμένη ἀπό τή φωνή, ἔχει στυλωθεῖ ἐπιθετικά. Τῆς τραβῶ τήν τσάντα ὅπως τή σφίγγει παραμάσκαλα: Καί μέ ποῖο δικαίωμα μετακίνησε τήν τσατσάρα ἀπό τήν κασέλα; Ἦκεῖ τήν εἶχε ή μάνα μου! Ἦ μήπως εἶναι ὅποιαδήποτε τσατσάρα τῆς πεντάρας; Τιμημένο ἐνθύμιο ἑνός ἤρωα νεκροῦ, πού δυστυχῶς ή Φιλιώ τόν ξέ. Ἦ πράξη της α-α-αὐτή χα-

ρακτηρίζεται... 'Ο πανικός στην ξανθωπή φυσιογνωμία του 'Ηλία μέ συγκράτησε, δέν τής πέταξα κατάρμουτρα τόν μοναδικό χαρακτηρισμό, πού προσιδιάζει στην πράξη της: κλοπή! 'Η γαιδάρα μολοντούτο γέλασε – ένα ραγισμένο ύστερικό γελάκι. Μέ ειρωνεύεται ένόσω έγώ τής έξηγώ πώς ή δόλια ή μάνα ύστερα. Τό Φάνη πού. Μετά πού τόν, οί δολοφόνοι. 'Η δόλια ή μάνα τά συγκέντρωσε. 'Εγώ ήμουν ήδη στό κάτεργο δικασμένη ισόβια. Σάμπως πάτησε στό στρατοδικείο ή Φιλιώ όταν μέ δικάσανε; Είχε έξαφανιστεί! 'Η μάνα μου τό κούτσουρο όπως τ' άγια τών άγιών όσα από τά κειμήλια. Στην κάμαρά της. Καί ώστόσο ξεψύχησε. Ποϋ βρίσκει ή Φιλιώ τό άστειό; Ναί, μέ ποιό δικαίωμα! σκληρίσα.

«Θά ξυπνήσουν τά παιδιά!» μέ σκούνησε άπαλά ό 'Ηλίας.

'Εσυρα μ' ένα τίναγμα τήν τσάντα, δέν τήν άφησε. «Τί θές νά πείς πώς ξέχασα; Γιατί μέ περιγελάς; Τί ξέχασα; 'Εγώ δέν ξεχνάω τίποτα! Αυτό είναι τό δράμα μου, Φιλιώ... Τίποτα δέν ξεχνάω, δυστυχώς για σένα, τίποτα!»

«Ξέχασες, Δήμητρα, πώς ό άδερφός σου ήταν φαλακρός.»

'Ενα πνιχτό χασκάρισμα σάν λόξιγκας – ό άνεκδιήγητος 'Ηλίας!

Δαγκώθηκα: «Φιλιώ, τί σημαίνει αυτό;»

«Πώς είχε φαλάκρα ό άδερφός σου... γουλί.»

«Μάλιστα, είχε φαλάκρα ό Φάνης... μάλιστα!» Σίμωσα τήν μπαλκονόπορτα για νά τήν άνοιξω. Είναι άνοιχτή. Τήν έκλεισα. «'Ε, και; Φαλάκρα! Δέ χτενιζότανε ό Φάνης;»

Κατανεύει: ναι, δέ χτενιζότανε. Καί παίρνει από τόν καναπέ τό κόκκινο μαντό – θά φύγει! 'Ε, δέν είχε δά τριχοφάγο ό Φάνης μας! 'Ας άπόχτησε φαλάκρα τόσο νέος, τελειόφοιτος του Πολυτεχνείου, στά είκοσι τρία του – από τίς κακουχίες καί τήν άγωνία τής Κατοχής έχασε τά μαλλιά του, άβιταμίνωση θά έπαθε. 'Αλλά δέν μπορεί νά μή χτενιζότανε όλωσδιόλου! Κάπως μέ κάτι χτενιζότανε. 'Οχι, ποτέ δέ χτενιζότανε, άνανεύει θολωμένη, ποτέ δέ χτενιζότανε. Τό 'χε μαράζι πού του πέσαν τά μαλλιά καί δέ χτενιζότανε. Ποτέ! 'Η Φιλιώ καμιά φορά του χτένιζε τά λιγοστά πού του είχαν άπομείνει στό σβέρκο, στους κροτάφους. 'Οχι μέ τήν τσατσάρα αυτή. Ποτέ!... 'Αφήνει στον καναπέ τήν τσάντα της, φοράει τό κόκκινο μαντό – θά φύγει! «Του δικου μου άδερφου ήταν ή τσατσάρα. Τά ξέχασες, Δήμητρα. Δέν έχεις μνημονικό. Θυμάσαι ό,τι καί όπως σέ βολεύει.»

«'Η τσατσάρα του Θάνου! Δέν μπορεί!...»

«Μπορεί!»

«Δέν μπορεί, έγώ τέτοιο λάθος... ή μάνα μου...»

«Του τήν είχε χαρίσει ή μακαρίτισσα ή μάνα μας στή Ζάκυνθο όταν τέλειωσε τό Γυμνάσιο, τό καλοκαίρι προτου αρχίσει ό πόλεμος.» Σκοτεινίασε πάλι ή όψη της. «Χάλασε ό πατέρας μου τόν κόσμο, του φάνηκε πανάκριβη. 'Ο Θάνος – τό θυμάσαι; – ήταν προγονός του... στό χρόνο άπάνω ή μάνα μας πέθανε.»

«Δέν μπορεί!... δέν μπορεί! 'Εγώ έχω μνημονικό άπίθανο!»

Παίρνει από τόν καναπέ καί τήν τσάντα της. «'Ο Θάνος είχε ξανθά μαλλιά, μαλακά, λεπτά όπως τό γέλιο του... Είχα φυλάξει ένθύμιο τήν τσατσάρα...

Τότε πού έφυγα σάν τρελή από τό σπίτι σας, μέσ στην άλλοφροσύνη μου άρπαξα τό παιδί καί όλα τά παράτησα... Φαίνεται πώς κατόπιν τή βρήκε στό συρτάρι μου ή μάνα σου καί νόμισε... Ό έρημος ό Θάνος δέν ήτανε... δέν ήτανε...»

«Τί δέν ήτανε, Φιλιώ;»

«Δέν πρόφτασε, τόν σκότωσαν». Χλωμιάζοντας ζούπηξε στά δάχτυλά της τό μαντίλι, σφουγγίζει τά μάτια της, τή μύτη – μά είναι στεγνά, υποκρίτρια! παραλίγο θά ξεφώνιζα. Ξανά εκείνο τό παράφορο στό βλέμμα της: «Ούτε κι εγώ έχω ξεχάσει, Δήμητρα. Τίποτα!... Μακάρι νά ξεχνούσα, ναι, μακάρι!... τότε θά κοιμόμουν. Κοντά δεκαπέντε χρόνια πού...» Ζήτησε του 'Ηλία νά τηλεφωνήσει για ταξί – θά φύγει!

«Είναι τρομερό!... τό δικό σου τό δράμα είναι απίστευτο!», τσέβδισε ό βλάκας τίς συνηθισμένες ασυναρτησίες του.

Τόν άναμετρώ: «Γιατί άπίστευτο, 'Ηλία;»

Τό τίκ στό μάγουλό του, σπαρταράνε οί φακίδες: «Δύο έκτελέσεις, άδερφός καί άντρας, είναι... είναι...»

«Τό θεωρείς άπίστευτο; Καί είσαι επαναστάτης! Νά σου αναφέρω περιστατικά όπου ξεκληρίσανε οικογένειες.»

«Τρομερό!... τρομερό!» τής έπιασε τό μπράτσο καί τήν καθησυχάζει πώς θά τηλεφωνήσει για ταξί, καλύτερα λέει νά τή συνοδεύσει ως τό ξενοδοχείο – ό ήλίθιος, μέ τούς γλυκασμούς θά μου τά κάνει ρόιδο! Πάντοτε άργόστροφος καί άκαιρος! Χρόνια γνωρίζει όσα φοβερά μάς έχουνε συμβεί καί απόψε έπειδή του σφάνταξε ή κοκόνα συνειδητοποίησε τίς διαστάσεις

τής σφαγής πού έχει εξαπολύσει στην οικουμένη ό ίμπεριαλισμός... απόψε διάλεξε τήν ώρα ό σαλιάρης, τά μικροαστικά του σορόπια ξεχειλίζουν: «Τρομερό!... όσα γίνανε στόν τόπο μας... μέσα στά σπίτια μας».

Διανοουμενάκια! μουγκρίζω καί τόν πρόφτασα πάνω από τό τηλέφωνο. Ψάχνει ό άνόητος στό καταλογάκι τόν αριθμό της πιάτσας για νά της φέρει στην πόρτα μας ταξί. Μ' ένα γνέψιμο τόν πάγωσα. Άχ, μιά στάλα ύπομονή νά έχει ή Φιλιώ, τή θερμοπαρακαλώ, τόση δά ύπομονή, άν καί κουρασμένη απόψε, είναι άπόλυτη ανάγκη, άπόλυτη! τονίζω καί μέ καπατσούνη σιγά σιγά τή ρυμούλκησα από τό άντρέ ως τήν τραπεζαρία – άς είχε βάλει Θεέ μου τό τραπέζι ό άνάξιος! μπορεί εγώ νά τήν κατάφερα, πού ξέρεις; Μήτε καν τό κεντητό μου τραπεζομάντιλο δέν έστρωσε, άπλωμένα έχει ακόμη τά κατάστιχα – μου τά κουβαλάει μέ τή λίγδα τους στό σπίτι από μικρομάγαζα για νά τσοντάρει στό μισθάκο πού του ρίχνει σάν κόκαλο ή Ωτο-Έμπορικη, άς είναι καλά τό φροντιστήριο καί τά ιδιαίτερα, ό δικός μου ό διακαμός!... Σφουγγίζω τρόπος του λέγειν τόν ιδρώτα: νά, ή Τρίτη πέταξε κιόλας, αύριο Τετάρτη, μεθαύριο Πέμπτη, έπειγόμεθα! πρέπει νά τό παραδεχτεί ή Φιλιώ καί ξεφυσάω άπαυδισμένη – κουφόβραση, θά βρέξει, ό σφάχτης στα νεφρά μ' έχει άλαλιάσει, βαρόμετρο μέ κα-

ταντήσανε οί μοναρχοφασίστες – πρέπει νά τό παραδεχτεί καί νά συμπράξει ή Φιλιώ, τής έπεξηγώ έν συντομία τό ζήτημα, καιρό για ύπεκφυγές δέν έχουμε ή για μακρηγορίες. Μέ τρόπο έπιχειρώ νά τήν καθίσω στην μπερζέρα – δέν κάθεται, δέ βγάζει τό κόκκινο μαντό, άν καί ή κουφόβραση είναι άφόρητη. Ξεκλειδώνω τόν μπουφέ: πιατάκι, πετσετάκι, κουραμπιές. 'Ανασύρω καί τό κρυστάλλινο μπουκάλι του λικέρ, ένα ρακοπότηρο κρυστάλλινο... 'Α! ά! είπαμε δέν έπιτρέπεται οινόπνευμα όταν κανείς τελει, τά ήρεμιστικά – ή μήπως ύπνωτικά, Φιλιώ; 'Εμένα μή μέ ντρέπεται! 'Ε, Φιλιώ, βαρβιτουρικά; Θά τής φέρω έγώ ένα ποτηράκι νεράκι από τό ψυγειο, είναι ή κουφόβραση... 'Οχι! μέ πρόλαβε, δέ θέλει νερό, δέ θέλει κουραμπιέ! Δέν κάθεται, λές καί τό χάπι πού κατάπιε πρωύτερα, άντί νά τήν κατευνάσει ή νά τή νυστάξει, τής προκάλεσε ύπερδιέγερση, βηματίζει ώς τήν πόρτα, ώς τήν μπαλκονόπορτα, περιεργάζεται στό τραπέζι τά κατάστιχα.

«Είμαι λογιστής», τής χαμογέλασε αυτόρεσκα ο κορτάκιας.

Του χαμογελάει.

Τής χαμογέλασε: «Μέ συμπαθάτε έμένα, τά μικρά ήσαν λίγο άτακτα καί τουτα έδω πρέπει τό πρωί νά παραδοθούν». Φοράει τά γυαλιά του, σκύβει ώς τά κατάστιχα τή μύτη.

Λοιπόν, για ύπεκφυγές ή για παρελκύσεις καιρό δέν έχουμε, καλύτερον έμου τό γνωρίζει ή Φιλιώ, δέν έχουμε! τής έφιστώ τήν προσοχή καί ξεφυσώ: κουφόβραση άπόψε, άφόρητη κουφόβραση! Θά ξεσπάσει καμιά μόρα, μάζευε από νωρίς κάτι μαύρα σύννεφα,

είχε σκοτεινιάσει ο όρίζοντας, κι έτσι ξάφνου άδιαμαρτύρητα ή Φιλιώ, σάμπως νά ταξιδεύει ο νους της στους αιθέρες, έγκατέλειψε στά χέρια μου τό κόκκινο μαντό, πού αυτοστιγμεί έγώ τό κρέμασα έξω στό κεφαλόσκαλο, στόν δρύινο καλόγερο όπου κρεμούσαν κάποτε τά παλτά, τίς όμπρέλες, τίς ρεπούμπλικες οί μακαρίτες οί Καλλιμανόπουλοι: ο πατέρας μου καί ο θεός Ζήνων, ο θεός Λεωνίδας, τ' άδέλφια του οί ζαμπαράδες, τά γεροντοπαλικάρα... Μά καί πάλι ή Φιλιώ δέν κάθεται, παρ' όλο πού έγώ τής σφιγγω άδερφικά τούς ώμους καί τή θερμοπαρακαλώ. 'Ανήσυχη περιεργάζεται σαν έκτιμητής τά έπιπλα τής κυρίας Μαρουσώς – τουτον τόν μπουφέ, αυστριακή καρδιά, τόν είχε παραγγείλει στην Τεργέστη ο παππούς, μάς φθόνησε ή 'Ακράτα... 'Οχι, ή Φιλιώ δέ μέ προσέχει, περιεργάζεται τό κάδρο μας: Νερόμυλος τών 'Αλπεων – ενώ οί μέρες γλιστράνε όπως ή άμμος μέσ' άπ' τά δάχτυλά μας, τής έφιστώ τήν προσοχή, αύριο Τετάρτη, Φιλιώ, μεθαύριο... στις 26, τή Δευτέρα... Τή θερμοπαρακαλώ λοιπόν νά γλυκάνει τήν κούρασή της μ' έναν κουραμπιέ ή προτιμάει νεραντζάκι; – τίποτα! δέ γλυκαίνεται μέ τίποτα! – άς καθίσει ντέ πιό αναπαυτικά... – δέν κάθεται, πλέκει καί ξεπλέκει τά κρόσια στό βουσινί βελουδένιο τραπεζομάντιλο, ο 'Ηλίας σήκωσε τά γυαλιά του από τά κατάστιχα. Τής χαμογελάει.

Του χαμογέλασε ξανά!

'Αλήθεια, πώς θυμήθηκε ή Φιλιώ τό νούμερο καί μου άγόρασε στη Βοστώνη τή δερμάτινη ζακέτα στά μέτρα μου; Τόσο έχει σταμπάρει στό μυαλό της τά σουσούμια μου; Χαμηλοκώλα, μέ είχε βρίσει ή πα-

τσαβούρα!... στραβοκάνα, μέ είχε βρίσει καί κατά-
μουτρα μέ χτύπησε: γροθιές, χαστούκια, γρατσου-
νιές... τότε πού ἐγώ τῆς φανέρωσα ὅτι ὁ Φάνης μας
δέν πῆγε στήν Ἀκράτα νά μάσει τίς ἐλιές. Στό βουνό
ἀνέβηκε σταυραϊτός γιά τό δεύτερο ἀντάρτικο, γιά τή
νίκη τοῦ Λαοῦ, τῆς Ἐπανάστασης. Καί τῆς παρέδω-
σα δύο βδομάδες μετά τήν ἀναχώρηση, ὅπως ἐπιβάλ-
λει ὁ συνωμοτισμός, τό ἀποχαιρετιστήριο γράμμα του
— μ' ἔβρισε κόκκινο μπόγο ἢ πατσαβούρα!... Ἄ, νά
προσέξει πολύ, τή θερμοπαρακαλῶ, ὅσα δίχως περι-
στροφές μέ δυό λόγια σταράτα σκοπεύω νά τῆς πῶ κι
ἄς εἶναι ἀπό τό ταξίδι πτώμα — ἔμ, λογάριασε, ἐχτές
τό πρωί Βοστόνη καί ἀπόψε... Μπροστά στήν μπαλ-
κονόπορτα κόλλησε τό πρόσωπο στό τζάμι σκιάζοντας
μέ τίς χούφτες τά μελίγγια. Ἐξω στή μαύρη νύχτα
ἀστράφτει μακριά, οἱ βροντές δέν ἀκούγονται — ἄλ-
λά... ἀλλά, τῆς τό τονίζω, γι' αὐτό διέσχισε τόν
Ἀτλαντικό, γιά νά συναντηθοῦμε, νά καταλήξουμε
σέ μιά λύση ὅπωςδῆποτε, ἄν καί μεταξύ μας ἀσκόπως
ταλαιπωρήθηκε, τέτοιο φοβερό ταξίδι ἀπό τήν ἄλλη
ἄκρη τῆς γῆς — μόνον ἢ χαρά πού ἀνταμώσαμε — ἐνώ
μ' ἔνα σκέτο γράμμα, μ' ἔνα τηλεγράφημα... ἄν ἤξε-
ρα ἐγώ ὅτι ζεῖ στή Βοστόνη ἢ Φιλιά, ὅτι ὁ Λαοκρά-
της... ἄν τό ἤξερε ἢ δόλια ἢ μάνα μου — βλέπεις,
δέκα χρόνια ἔριξε μαύρη πέτρα ἢ Φιλιά, κανένας δέν
πίστευε πῶς εἶναι ζωντανή... ἔ, τέλος πάντων, ἄν τό
ἔξεραμε ὅτι ἢ Φιλιά — σωστή Ἀμερικάνια πιά, μέ τόν
ἄντρα της τόν Ἀμερικάνο, μέ τό βιός της τό ἀμερι-
κάνικο — ἄν φανταζόμαστε ὅτι ἐνδιαφέρεται ἢ Φιλιά
γιά τά ψιχία, γιά τό ἐρείπιο — χρόνια μᾶς ἔχει ἀπο-
μείνει τό ἰσόγειο ξένοικο, μέ τέτοια κρίση στέγης,

ξένοικο! — ποιός μπάζει τά παιδιά του στό ἐτοιμόρο-
πο; «Ἄχ, ἄνοιξε, ναι, θά σκάσουμε! Κουφόβραση!»

Ἡ Φιλιά ἔχει ἀνοιξει τήν μπαλκονόπορτα. Βγήκε
στό μπαλκόνι, σκύβει ἀπό τά κάγκελα στή νύχτα:
«Ὁ κῆπος...»

«Ποῦ εἶδες, καλέ Φιλιά, τόν κῆπο; Ἄς γελάσω!»
κουτσογέλασα πίσω της. Τσουκνίδες, ἀγριόχορτα,
χαμόκλαδα! Ποιός νά ποτίσει ἢ νά σκάψει κῆπο μέσ
στόν κατατρεγμό καί στήν ἀνέχεια, ρῆμαξε! Οἱ βερι-
κοιές, οἱ ἀμυγαλιές ξεράθηκαν, ἢ ροδιά ἔχει πέσει
— τήν ἐπαναφέρω στήν πραγματικότητα πού κρύβει ἢ
σκοτεινιά τῆς ἀνάστερης νύχτας. Μοναχικό ἔνα φῶς
στήν κολόνα ἐξέχει ἀπό τήν πλατείτσα ὅπου ἦταν
παλιά τό ἐμποράκι τοῦ πατέρα της. Ἄστραψε πάλι
πέρα στήν Πάρνηθα, τά σύννεφα ἔχουνε χαμηλώσει
ὡς τά κεφάλια μας, βουρκώνουν τήν ἀτμόσφαιρα — θά
βρέξει, ὅμως ὄλα, ὄλα, ὄλα! τῆς ὑπογραμμίζω δι-
πλά καί τρίδιπλα, ἄν ἐγώ τό ἤξερα... ἄν μοῦ τό ἔχε
γράψει ἢ Φιλιά ἀντί νά μέ σέρνει σάν ὄχτρος στά
δικαστήρια... ὄλα, ναι, θά εἶχανε τακτοποιηθεῖ μ'
ἔνα τηλεγράφημα. Μέ ξεχειλίζει τό δίκαιο παράπονο:
«Τόσα χρόνια, βρέ Φιλιά, καί στήν ψυχῆ σου δέν κα-
ταλάγιασε ἢ πικρίξ; Σέ εἶχε ὅπα ὅπα μέσ στό σπῆτι
μας ἢ κυρία Μαρουσῶ, οὔτε θυγατέρα... ἄντρας σου
ἦταν ὁ Φάνης — ἔ, κατανοῶ τό γινάτι σου: δέ σ'
ἀγάπησε, δέ σέ ὑπολόγισε — ἄλλες οἱ ὑποχρεώσεις
τοῦ ἀγωνιστή, σέ παραμέλησε... Καί σύ, μωρέ Φι-
λιά, κάν μισό λουλούδι στόν τάφο του!»

Κάτι μουρμουρίζει γερμένη στό κάγκελο — δέν τό
καλοξεκρίνω καθῶς στέκω πίσω της, ἔχω δρασκειλί-
σει τό κατώφλι, μισή στό μπαλκόνι, μισή στό δωμά-

τιο· ὁ Ἡλίας βυθισμένος στά κατάστιχα, κατιτί μουρμουρίζει ἡ Φιλιώ, τάχα πώς ἐγώ τήν περιφρόνησα... ἐγώ τήν ἀγνόησα...

«Πότε, Φιλιώ μου, ἐγώ;... Ἔνα καντήλι δέν τοῦ ἀναψες!»

Μουρμουρίζει: ὅταν ὁ Δροσίνης μοῦ γύρεψε... γιά χάρη τοῦ ὄρφανοῦ... πόσες φορές μοῦ τό γύρεψε ὁ Δροσίνης προτοῦ ἐνεργήσει δικαστικῶς... μῆνες μέ παρακαλοῦσε ἐκ μέρους της... κι ἐγώ μήτε φωνή μήτε ἀκρόαση... ὥσπου ἀπελπισμένη ἡ Φιλιώ τοῦ ἔγραψε ἀπό τή Βοστόνη...

«Μ' αὐτόν τόν ἄτιμο ἄνθρωπο δέν ἔχω ἐγώ κουβέντες!» – ὁ Ἡλίας βυθισμένος εὐτυχῶς καταχωρίζει στά κατάστιχα. «Φιλιώ, γιατί δέν ἔγραψες σέ μένα;»

Μουρμουρίζει: ἔχει καί ὁ Λή δικαιώματα... μέ παρακαλοῦσε ν' ἀπαρνηθῶ τήν ψεύτικη διαθήκη ὁ Δροσίνης... νά μοιράσουμε τήν κληρονομιά ὅπως τό λέει ὁ νόμος...

«Ὁ συκοφάντης μᾶς ἐμπλεξε!» ἐξανίσταμαι – ὁ Ἡλίας ἄφησε τό στιλό μέσ στό κατάστιχο, τρίβει κουρασμένος τό κούτελο. «Φιλιώ, ἐμεῖς οἱ δύο θά βροῦμε τή λύση, ἀπόψε!»

Μουρμουρίζει: μέ ἀποπληξία ἡ γριά κι ἐγώ τήν ἔβαλα νά μοῦ γράφει διαθήκη... ἀκυρη διαθήκη, ἐγώ τήν ἔβαλα ν' ἀποκληρώσει τ' ὄρφανό... ἄς εἶναι καλά πού τῆς μῆνυσε στή Βοστόνη ὁ Δροσίνης, τῆς ἀνοίξε τά μάτια... φίλος τοῦ ἀδερφοῦ μου ἦτανε, πόνεσε τ' ὄρφανό, τόν ἀγανάχτησε τό ἄδικο...

«Ἀδύνατον!» τῆς ἀγκάλιασα τή μέση. «Μοῦ εἶναι ἀδύνατον, Φιλιώ μου, ἐμεῖς, στίς 26 τῆ Δευτέρα, νά χτυπηθοῦμε ἐμεῖς μιά φαμελιά στό δικαστήριο!»

Γύρισε τόσο βίαια, πού σκιάχτηκα – ἡ θωριά της πάλι ἀνάστατη, κλαμένη ἀλλά σάν πέτρινη σκληρή, κατακόκκινα τά μάτια της νομίζεις πώς στραβίζουνε ὅταν θυμώνει. Μουρμούρισε: «Δέν ἔπρεπε... δέν ἔπρεπε...»

«Φιλιώ, νά καταργήσουμε τή δίκη!»

Μέ παραμέρισε, ἔφτασε ὡς τήν πόρτα – φεύγει!

«Σοῦ κάνω μία πρόταση, Φιλιώ... Ποῦ πᾶς;»

«Θά κατεβῶ στόν κῆπο.»

«Μά θά βρέξει... ἔχει τά χάλια πού σοῦ περιέγραφα, οὔτε λόγος! Θά τό διαπιστώσεις αὔριο.»

Ὁ Ἡλίας ἔχει σηκωθεῖ ἀπό τά κατάστιχα. Θορυβημένος. Ἔπρεξα κοντά της, τήν κρατῶ:

«Νά καταργήσουμε τή δίκη, εἶναι ἀπλό!»

«Θ' ἀπαρνηθεῖς τή διαθήκη, Δήμητρα;»

Τήν ἀκολούθησα στό ἀντρέ – κατασκότεινο: Ὅχι! ὄχι! Δηλαδή, τῆς κάνω μία πρόταση. Μοῦ ἔχει ἐτοιμάσει ἕνα χαρτί ὁ δικηγόρος, τό φέρνω ἀμέσως νά τό μελετήσῃ ἡ Φιλιώ... Ὅχι ὁ παλιο-Δροσίνης, κάποιος τίμιος δικηγόρος, ὄχι ὁ μασκαράς τῶν μασκαρά – Μπήκα στήν κουζίνα πίσω της ἀνάβοντας τό φῶς, σκούντρισε πάνω μου ὁ Ἡλίας. Φλογισμένος ὡς τίς ξανθοῦλες τρίχες τῶν μαλλιών του. Καί γιά τούς δύο τό κοπάνησα: «Ὁ μασκαράς τῶν μασκαράδων σύντροφος Δροσίνης!... Ἔ, Φιλιώ, πού πᾶς;»

Ἐχει ξαμπαρώσει τήν πόρτα ὑπηρεσίας. Καί εἶναι κατάχλωμη, τό αἶμα στραγγιγμένο ἀπό τά μάγουλά της. Ψέλλισε: «Δέν ἔπρεπε... ἐνῶ τό ἤξερα... μέ ἀνάγκασες καί γύρισα!» Βγήκε στό κεφαλόσκαλο.

«Νά σοῦ ἀνάψω τό φῶς, Φιλιώ, περίμενε!»

«Ὅχι φῶς!... ὄχι φῶς!» φώναξε στριγκά καί στρι-

ρογουρίζει στή σιδερένια σκάλα, κατεβαίνει στόν κήπο
μές στή νύχτα.

Κατεβαίνω κι ἐγώ βουλιάζω στό σκοτάδι ψάχνοντας
μέ τό πόδι ἄν ὑπάρχει πιό κάτω σκαλοπάτι νά πατή-
σω. Χρόνια πού κατατρῶει ἡ σκουριά τά σίδερα, ἡ
σκάλα ἀποσπασμένη στό κάθε πάτημα σείεται συθέ-
μελα, φοβᾶμαι ὅτι τώρα γκρεμίζεται μαζί μου. Εἶναι
θρασεμένος ὁ τόπος, θά σκοντάψει ἡ Φιλιώ, ἐτοῦτο
εἶναι ἡ πίσσα τῆς κόλασης, τῆς κράζω πιό παραστα-
τικά – δέ μου ἀποκρίνεται – μήν πεταχτεῖ κάνα φίδι!
σκλήρισα καί στέκω ἐπιτέλους σῶα στά πλακάκια.
Μ' ἔχει τυλίξει ἡ νύχτα. Δέ βλέπω τίποτα.

«Φιλιώ!»

Πουθενά ἡ προκομμένη!... Σύρριζα στόν τοῖχο βῆ-
μα βῆμα τόν χτυπῶ, τόν ψαχουλεύω. Μέ πῆρε ἡ μπό-
χα τῆς μούχλας ἀπό τά θεμέλια – ὁ σπασμένος φεγ-
γίτης τῆς καρβουναποθήκης. Νά ἡ γκλαβανή γιά τό
ὑπόγειο – μέ προσοχή! Νά καί τό πορτί γιά τήν εἴσο-
δο – κλειδαμπαρωμένο. Ἄρα, στόν κήπο περιφέρεται.
Ἄφαντη.

«Ποῦ εἶσαι;»

Κανένα φῶς στά σπίτια. Σκέτα ντουβάρια σκοτει-
νά. Κι ἐδῶ τελειώνει τό πλακόστρωτο. Ἡ συκιά μέ
κουκουλώνει πελώρια, κατάμαυρη. Σάν νά παίζαμε
κρυφτό χαμηλώνω τή φωνή:

«Γιατί δέ μου μιλάς;... Φιλιώ!»

Πάτησα στό χῶμα. Πολύ προσεχτικά. Τό ψάχνω
μέ τό πόδι. Ἐνα βῆμα. Ἄλλο ἕνα. Ἀφουγκράζομαι.
Ψιθύρισα:

«Φιλίτσα!»

Δισταχτικά ἀκόμα ἕνα βῆμα. Ψάχνω τόν ἀέρα ἐμ-
πρός μου μέ τά χέρια τεντωμένα – ἀόματη. Δύο βῆ-
ματα. Ἀφουγκράζομαι. Ἄλλα δύο. Ψάχνω τόν ἀέρα
δεξιά, ἀριστερά. Κάπως συνηθίσανε τά μάτια μου, ἡ
νύχτα ἔχει κόψει, ξεχωρίζουν οἱ γαλακτερές καί οἱ
ζοφερές σκιές. Μέ ζώνουνε τά δέντρα, οἱ θάμνοι θε-
ριεμένοι. Ποῦ μου κρύφτηκε:

«Ἐρχομαι κι ἐγώ... Φιλιώ!»

Ἄστραψε πάλι τό στερέωμα κι ἐγώ σιμώνω τό
μαντρότοιχο. Πῆδηξε τό σαμάρι μέ τά κοφτερά γυα-
λιά, τήν κατάπτε ἡ μαύρη νύχτα; Ἀναλήφθηκε;...
Πτού, νά σέ πάρει ἡ ὄργη! Μοῦ σούβλισε τό πόδι ἕνα
χαμόκλαδο. Ἡ καινούργια κάλτσα μου κομμάτια!
Καί νά σέ σηκώσει, παλιοβρώ..., πίσω μου κάτι χαρ-
χαλεύει.

«Ἐκεῖ 'σαι;»

Τρίξανε ἴδια τζιτζίκια τά ξερά κλαριά, τά φρύγανα
– ἀπό τό χῶμα πετάχτηκε ἔρθια πλάι μου ἡ γαϊδάρα.
Βαριανασαίνει ὅπως ἄν εἶχε δύσπνοια. Καί τινάζει
ἐπίμονα τήν ποδιά της, τούς γοφούς – στή σκοτεινιά
ἡ ἄσπρη μπλούζα της φουσκώνει. Ἄναυδη ἐγώ, μήτε
ν' ἀγανακτήσω πιά! Γιατί ἦτανε χωμένη;... πού
ἦτανε χωμένη;... Σιμά στή στενή μονόφυλλη καγκε-
λόπορτα εἶχε στραβοπέσει στήν Κατοχή πάνω στό
μαντρότοιχο ἕνα βαρύ πλεμάτι κλάρες καί καλάμια
σφιχτοδεμένα μέ σύρματα πού ἔχουνε σκουριάσει – τά
λείψανα ἀπό τό τσαρδί – ἡ κυρία Μαρουσώ μᾶς τό

μάθαινε: πέργκολα – πού είχε μαστορέψει ο θεϊός Ζήνων δίπλα στο πηγάδι για ν' απολαμβάνει τά καλοκαιριάτικα απομεινάρια τό καφεδάκι του, νά παίζει και τό τάβλι μέ τό θείο Λεωνίδα. Τά δυό άνύπαντρα άδέρφια μέ τίς φανελίτσες και μέ τά μαλλιά τους στό φιλέ παστωμένα μπριγιαντίνη, χτυπούσανε τά πούλια τάκα τούκα και χαιδεύανε τά ψιλούτσικα γκριζα μουστακάκια όσο νά σουρουπώσει ύστερα μέ τίς λευκές σαντακρούτες, μέ τ' άσπροκόκκινα σκαρπίνια και μέ τά φαθάκια τους κινούσανε για τήν ταβέρνα στά Σεπόλια ή για τό βαριετέ τής Όασης στό Ζάππειο... Όταν σάρωσε ο βοριάς τήν πέργκολα τό φοβερό χειμώνα του '41, πού και ο θεϊός Ζήνων πέθανε, ή μάνα μου βολεύτηκε συμμαζώνοντας στην καλαμωτή, γερμένη στό μαντρότοιχο, τό σκαλιστήρι, τό φτυάρι, τήν τσουγκράνα, τό τσαπί, τό λάστιχο...

«Έκει μου κρύφτηκες, Φιλιώ; Όρεξη έχεις για παιχνίδια!»

Άστόχαστο νά μιλήσω για παιχνίδια – σιγοτρέμει σύγκορμη σαν νά τή βάρεσε ή θερμη. Δέν είναι στά συγκαλά της, σίγουρα! Τί έχει; Τής χαιδεψα τό χέρι. Τό τράβηξε. Τσαλαπάτησε τά χαμόκλαδα ως τήν καγκελόπορτα. Προσπαθεί νά τήν άνοιξει.

«Μήν παιδεύεσαι, Φιλιώ, είναι κλειδωμένη... σκούριασε και ο σύρτης, σφήνωσε.»

Έσκυψε χαμηλά στον παραστάτη. Ψαχουλεύει χρού! χρού! χρού! μέσα στο σκοτάδι: «Άφήναμε στην τρύπα τό κλειδί...»

«Ποιά τρύπα;» ξαφνιάστηκα.

«Ένα τουβλο κουνιέται... τό σπρωχνα.»

«Κάνεις λάθος! Δέν αφήναμε ποτέ τό κλειδί σε

τρύπα! Τό κλειδί ήτανε...»

«Τό αφήναμε. Έσύ δέν τό ΄ξερες.»

«Πάντοτε ή πόρτα αυτή ήταν κλειδωμένη! Και τό κλειδί τό είχαμε...»

«Δέν τό ΄χατε! Περνούσα τό χέρι από τό κάγκελο, τό κλειδί ήτανε στην τρύπα, ξεκλειδωνα. Δέν τό ΄ξερες.»

Δαγκώνομαι: ώστε δέν τό ΄ξερα, αίσχρη! Έσύ ΄σουνα μία τρύπα, αίσχρη!... Η καγκελόπορτα φράζει τό κοντόστενο άδιέξοδο τής Οιδίποδος, στρίβεις τή γωνία και νά τη αντίκρυ ή εκκλησιά, βγαίνεις στην πλατεία, στό ψιλικατζίδικο του μπαρμπα-Σταύρου του Πετρίδη... αίσχρη, θές νά μου παινευτείς πώς προτού σε στεφανωθεί σ' έμπαζε από τήν καγκελόπορτα στον κήπο μας, σε ξάπλωνε στη γερτή καλαμωτή, σε κουτούπωνε πάνω στην κουλούρα μέ τό λάστιχο... μέσα στη συφορά τής Κατοχής σε άπαύτωνε, αίσχρη! Έ, πώς ήσουνα δά και τρύπα τόσο ξαδιάντροπη δέν τό ΄ξερα!

«Κατασκότεινα... όπως στην Κατοχή», ανασηκώθηκε. Τινάζει ξανά τή φούστα της, τά πόδια, ίσως για νά μου κρύψει πώς σιγοτρέμει ακόμα.

Στά σύννεφα, χαμηλά λές και άκουμπάει στα κεφάλια μας, άπλώνεται κοκκινωπή ή αντιφεγγιά της πολιτείας. Τριγύρω διάχυτο παντού τό βουητό της. Μυρίζει και βροχή, άστράφτει. Άσυναίσθητα ζύγωσα τ' αυτή της, ψιθύρισα: «Όχι... ήταν πιο σκοτεινά στην Κατοχή... πιο τρομαχτικά, δέν κουνιότανε τίποτα τίς νύχτες.»

Μ' έσπρωξε και ποδοπατώντας τά ξερόκλαδα μέσ στην σκοτεινιά έφτασε σαν νυχτερίδα στο πλακόστρωτο.

Νευρικά άνεβοκατεβάζει τήν μπετούγια στό πορτί. Τήν πρόφτασα κι άς μήν κοπανάει άδίκως, είναι άμπαρωμένη άπό τήν είσοδο.

«Ή σκάλα ύπηρεσίας, κόπιασε!»

«Θέλω νά περπατήσω λίγο.»

«Μόνη σου νυχτιάτικο! Δέν είναι σωστό, Φιλιώ, είναι άργά!»

«Ξεκλειδώσε!» βρόντηξε τήν μπετούγια άνυπόμονη.

Μόλις πάτησα βαριά τό πρώτο σιδερένιο σκαλοπάτι έσχυφε άπό τό μισοφωτισμένο κεφαλόσκαλο ό Ήλίας: Είμαι έτοιμόρροπη! Θά κατεβεί στήν είσοδο αυτός νά ξαμπαρώσει — νά φέρει τό μαντό τής Φιλιώσ και τή ζακέτα μου, παράγγειλα. Δύστροπη ή Φιλιώ άποποιήθηκε: δέν τό θέλει· ζεσταίνεται· άς βρέξει!

«Φέρε τή ζακέτα μου!»

Τόν καρτερούμε στό σκοτάδι. Άσάλευτη έχει προσηλωθεί κατά τό μαντρότοιχο σάμπως νά ξεχωρίζει μέσ στή νύχτα τό πηγάδι, τήν καγκελόπορτα, τό γκρεμισμένο τσαρδί τής άνομίας της. Νά τό προσέξει πού θά βγοΰμε στήν έξώπορτα, τήν προειδοποιώ ξερά, τόσα χρόνια πεθαμένος, πρίν άπό τόν πόλεμο, και στήν έξώπορτα πάνω άπό τό πόμολο ή ταμπελίτσα μπρούντζινη, τό τίμιο όνομά του: *KIMON KALLIMANOPOLGLOS*. Αυτό τό σπίτι ήτανε... και είναι... μ' αυτό τό σπίτι ύπάρχουν συναισθηματικοί...

Άστράφτει ξανά· και κροταλίζουνε τά δόντια της: «Έκει ήμouνα και βγήκα».

Δέν καταλαβαίνω. Τή ρωτώ.

«Τό μεσημέρι πού σημαΐναν οί καμπάνες και φύγανε οί Γερμανοί... μερόνυχτα χωμένη, είχα βρει άπάγ-

κιο ώσπου άρχισαν οί καμπάνες, ή μιά μετά τήν άλλη, σ' όλη τήν Άθήνα.»

«Στήν καλαμωτή, στήν πέργκολα; Έλα, Φιλιώ, τί 'ναι αυτά πού λές! Όνειρεύεσαι;»

«Τρία μερόνυχτα. Νηστική, τουρτούριζα τίς νύχτες... Όχτώβρης, τίς νύχτες έπιανε μιά ψύχρα. Έσύ και ή μάνα σου δέν πήρατε χαμπάρι.»

Είμαι κυριολεκτικά έμβρόντητη. Εύτυχώς ξαμπαρώσε ό Ήλίας τό πορτί και μάς άγκάλιασε τό φώς άπό τήν είσοδο, φωτίστηκε κόκκινο άσπρο τό πλακόστρωτο. Ξανάσανα. Ή Φιλιώ προσπέρασε τίς γκριζες βαλίτσες της, άραδιασμένες στόν τοίχο πλάι στή σκάλα, βγαίνοντας βροντάει τήν έξώπορτα. Άρπαξα άπό τόν Ήλία τή ζακέτα μου: άς φάει αυτός και άς πλαγιάσει, μήν περιμένει ώσπου νά γυρίσω. Μέ τούτη τή ζαβή, ένας θεός... όσο νά ύπογράψει τό χαρτί, καλά ξεμπερδέματα άπόψε!

Γιατί κρυβότανε στόν κήπο μας, έ; Και ό Φάνης; Τό ήξερε ό Φάνης πώς ή Φιλιώ κρυβότανε στόν κήπο, έ; τής τραβάω τό μπράτσο μόλις τήν έφτασα. Βαδίζω στό πλάι της. Βγήκαμε στή μικρή πλατεία, σιωπηλή και μισοσκοτεινή, τριγύρω της ψωριάρικα πεύκα και εύκάλυπτοι.

«Ποιός σέ κυνηγοΰσε;.. γιατί κρύφτηκες;»

Σεργιανίσαμε πέρα δώθε τό λιθόστρωτο — έγώ τήν ακολουθώ πιστά καθώς σκιά — φέραμε και δυό βόλτες

τή μικρή εκκλησιά. Στο ξύλινο καμπαναριό παρέχει κοντοστάθηκε. Ήρημιά, μονάχα τό γαλατάδικο στή γωνία φωτισμένο. Τό χαμηλό έμποράκι του Πετριδή όπου ψωνίζαμε κάποτε τετράδια καλλιγραφίας, καραμέλες στριφτές, φουρκέτες, ανεμάκι, είναι χρόνια πιά καθαριστήριο – ή μυρουδιά τής σιδερωμένης βενζίνης μου πήρε τά ρουθούνια – αντί γιά τά σανιδένια σκουρα έχει τώρα σιδερένιο πλεχτό ρολό, ένα ηλεκτρικό καντηλάκι χαράζει κόκκινο στό βάθος. Από πάνω τό παλιό της σπίτι ρημαδιό, τά κεραμίδια έχουνε βουλιάξει, τό χαγιάτι μέ τά τζαμιλίκια του σπασμένα χάζει κατάμαυρη σπηλιά.

«Καί τί έκανε ό Φάνης τόσες μέρες; Δέ θυμάμαι, τί έκανε ό Φάνης... πού ήτανε ό Φάνης στήν άπελευθέρωση;»

Στή νυχτερινή σιγαλιά τό βουητό τής Λένορμαν φουσκώνει και καταλαγιάζει όπως τής άμμουδιάς τό κύμα στά πόδια μας. Κακώς επιμένω εγώ νά τή ρωτάω άφού ή γαιδάρα δέ μου άποκρίνεται – παρατηρεί άπολιθωμένη τό ρημαδιό. Πιάστηκε ή ραχοκοκαλιά μου νά χαζεύω.

«Είναι άργά, Φιλιώ...», τή σκούντηξα άνάλαφρα – θά ναι δέκα περασμένες, ψυχή δέν κυκλοφορεί... στή σκοτεινιά τό ρολόι δέν τό βλέπω κι έχω αφήσει τά γυαλιά στήν κουζίνα μέσα στήν τσάντα μου. «Πάμε νά φύγουμε, Φιλιώ!»

Θά βάλει τά κλάματα θαρρείς ή θά τήν πιάσει άγκομαχητό – έ, σκασίλα μου!... άς μου ξαγορευόταν άδερφικά τόν πόνο της νά τόν συμμεριστώ. Κι άξαφνα άλαφιάστηκε – πίσω μας έκπυρσοκοροτεί δαιμονισμένα ένα τρίκυκλο μ' ένα θεόρατο φόρτωμα καφάσια,

σκαμπανεβάζει στό λιθόστρωτο μονόπαντα και χάθηκε στή νύχτα. Άστραψε ξανά. Τό μπουμπουνητό άκολούθησε άπόμακρο – θά βρέξει όπου νά ναι, Φιλιώ, άναλογίζομαι... Η ξύλινη αϋλόπορτα του σπιτιού της, κολλητά στό καθαριστήριο, είναι τριπλοδεμένη μέ άλυσίδα και λουκέτο.

Άχ, τό νιώθει και ή Φιλιώ, άναστενάζω, τό αντίλαμβάνεται πόσο μετράνε οι συναισθηματικοί δεσμοί... είναι άκατάλυτοι, τό σπίτι πού γεννήθηκες, πού έζησες παιδί, άναστενάζω: άχ! άχ!... Άς λογαριάσει επιπλέον ότι στό ίδιο σπίτι ευτύχησε ό Καλλιμανόπουλος... τά μικρότερα άδέρφια του, ό θεϊός Ζήνων και ό θεϊός Λεωνίδας – όλοι τους έχουνε πεθάνει – εγώ άναστήθηκα σ' αυτό τό σπίτι τότε πού ό τόπος έως τό ποτάμι ήταν περιβόλια και μαγκανοπήγαδα, πέρα από τό ποτάμι κάμπος. Έδώ στήν πλατεία πού πατάει ή Φιλιώ καλλιεργούσαν κολοκύθια, λάχανα, άγκινάρες... τά πρόλαβα μικρούλα, θυμάμαι και πού φτάσανε ρακένδυτοι οι πρόσφυγες, τους έγκαταστήσαν μυρμηγκιά στό Καπινοκοπήριο, τή μακαρίτισσα τή μάνα της θυμάμαι – άς όφονται οι Άγγλογάλλοι ιμπεριαλιστές, ό πουλημένος Βενιζέλος, μάς άφάνισε μέ τό ιδιώνυμο! – κρατούσε στήν άγκαλιά ή μάνα της τό Θάνο, μωράκι τόσο δά, θυμάμαι... άχ, έχουνε πεθάνει όλοι, άναστενάζω.

Σάν αναφιλητό πνιχτό – μέσα στή νύχτα δέν είμαι σίγουρη, μπορεί και νά ρεύτηκε. Χαϊδεύω τά μαλλιά μου – γιά νά καλοπιάσω, λέω, τίς άναμνήσεις μου; άπελπιστικά τίς χρειάζομαι τούτη τή στιγμή.

Η μακαρίτισσα, θυμάμαι και ή φωνή μου ζαχαρώνει – προκομμένη γυναίκα, άξια γυναίκα, έλεγε ό

Καλλιμανόπουλος – τότε πού χτιζότανε ή έκκλησία, άνασκουμπώνεται ή μακαρίτισσα καί γκρεμίζει τόν τοίχο στό ισόγειο, σκαρώνει στό πί καί φί τό μαγαζί τους, προτού νά παντρευτεί τόν πατέρα τής Φιλιώς, τόν μπαρμπα-Σταύρο, εγώ ήμουνα μικρούλα, τά θυμάμαι, προτού νά χτιστούνε τά περισσότερα σπίτια εδών στή γειτονιά... Έμ, τά 'χω τά χρονάκια μου καί δέν κρύβονται τά έρμα! στραβογέλασα – ήμουνα δύο χρόνια μεγαλύτερη από τό Φάνη κι ό 'Ηλίας, άναλογίζομαι μέ φρίκη καί γυρνών καταπίσω τρομαγμένη. Ψιθύρισα: «Φιλιώ, έλα νά φύγουμε! Κάποιος έχει σταθεί στό γαλατάδικο, κοιτάζει κατά δών».

Κίνησε άγάλια άγάλια άμίλητη. Κι άμέσως κοκάλωσε εμπρός στό διπλανό γιαπί – κι άλλη πολυκατοικία επί άντιπαροχή στή συνοικία μας, πωλούνται διαμερίσματα. Τώρα θωρεί ψηλά τό μοναδικό παράθυρό τους στήν πρόσοψη καρφωμένο μέ δύο σανίδες σταυρωτές – όποτε πρόβαινε στό χαγιάτι τότε άν σήκωνε τά μάτια ή ματιά της θά 'πεφτε στήν άκρη του κήπου μας, στή βερικοκία μας πού τώρα έχει ξεραθεί. Μου φέρνει κόμπο τό παράπονο:

«Δέ σε κατηγορώ, βρέ Φιλιώ... έφυγες τότε από τό σπίτι, άρπαξες τό παιδί σου σάν... σάν... σάν. Τή μέρα πού δικάσανε τό Φάνη τήν παράτησες κούτσουρο... εγώ στή φυλακή, τήν παράτησες καί γύρισες στό σπίτι του πατέρα σου».

Έχωσε στίς φούχτες τό μούτρο της – μήτε λυγμός, μήτε άνάσα – στήλη άλατος. Σκιάχτηκα. Ό άγνωστος μέ τό μπουφάν άκόμα μπροστά στό γαλατάδικο κοιτάζει. Μάζεψα τό κουράγιο μου, τής χείδεψα τήν πλάτη – είναι ζεστή – δέν έπεσε.

«Παράτησες τό Φάνη καί τή μάνα μας κούτσουρο... δέ σε κατηγορώ! Άλλά, βρέ Φιλιώ, τό κλάμα της δέ σ' έκαμψε;» τής δείχνω τό ρημάδι πάνω μας έτσι πού αϊφνιδίως κατέβασε τά χέρια καί προχώρησε. «Τί 'πες, Φιλιώ; Δέ σε...»

Μονολογει. Καί φεύγει.

«Ποιός;... τί;... Δέ σε.»

«Προδοσίες.»

Μέσα στή νύχτα ό ψίθυρός της εύκρινής καί σύντομος καθώς τής όχιάς τό σφύριγμα. Άνατρίχιασα. Βαδίζω στό πλευρό της άδέξια, γυρνών στό κάθε βήμα καί τή γοργοθωρώ νά ξεδιαλύνω στό σκοτάδι τί μυστικά μου κρύβει ή κατατομή της – πανέμορφη σφίγγα έπτασφράγιστη ή άθλια! – προσέχω κιόλας μή σκοντάψω στό λιθόστρωτο, εμπρός στό γαλατάδικο έχει εξαφανιστεί ό άγνωστος. Εύτυχώς. Φτάσαμε στή γωνία για τό σπίτι καί δέν έστριψε, προσπέρασε τό δρόμο μας. Καταπόδι της κι εγώ, τήν πιάνω από τό μανίκι γιατί μέ πνίγει τό άδικο.

«Πώς τό άντεξε ή ψυχή σου, βρέ Φιλιώ;... Δέ σε κατηγορώ! Μ' από τό χαγιάτι του πατέρα σου άκουσες τό θρήνο της όταν τόν ντουφέ, σηκώσανε τή γειτονιά στό πόδι τά μοιρολόγια της! Τέτοιο σταυραϊτό, λεβέντη έχασες, κορόνα καί καμάρι στό Κίνημα. Ή άσπλαχνιά σου... νά μή συντρέξεις τό κούτσουρο τή μάνα του... πώς τό άντεξες, Φιλιώ;»

Τόσο τό ξάφνιασμα της – σάν μόλις ν' άγρίκησε πώς βρίσκομαι άκόμη εκεί. Μέ κατσαδιάζει: «Πνιγήκαμε στό αίμα ως τό λαιμό κι εσύ, Δήμητρα, χτενίζεσαι.»

«Τί 'ναι αυτά πού λές!»

«Κοντεύεις νά γεράσεις κι ούτε ξέρεις τί σου γίνε-
ται!»

Ἡ παλιοβρώμα, ἡ αἰσχρή, ἡ... ἡ.. ἡ, ἀναλογίζο-
μαι κι ἔχω ἐξαγριωθεῖ – τσιγάρο μέσ στό δρόμο ἡ
ξετσιπίωτη! Ἐβγάλε τό ἀμερικάνικο πακέτο ἀπό τήν
τσέπη τῆς φούστας καί μέ τ' ἀναπτηράκι τῆς τσίικ!
τσίκ! τό ἀνάβει, λαμπυρίσανε κόκκινα τά νύχια τῆς
στό τρεμούλιασμα τῆς φλόγας. Ἄ, θά τήν παρατήσω
πιά, θά βάλω μιά τρεχάλα· ἐπιστρέφοντας κάθε νύ-
χτα ἀπό τό φροντιστήριο κατεβαίνω στήν προτελευ-
ταία στάση κι ὥσπου νά πιλαλήσω τά διακόσια μέτρα
ὡς τό σπίτι, μου κόβονται τά ἦπατα – ἐμένα, πού
ἤμουνα στό Κίνημα τσακάλι... Βαρύ ἕνα μουγκανητό
στή Λένορμαν, μᾶλλον νταλικά φορτωμένη σίδερα.
Νυχθημερόν χτίζουν τό ποτάμι, γεμίζουνε τήν κοίτη
του πέτρα καί μπετόν. Ποιός μᾶς παραμονεύει σιμά
στό καμπαναριό; Ἐκεῖνος μέ τό σκούρο μπουφάν ὁ
ἀγνώστος.

«Φιλιώ...»

«Φαντασμένη... ἐγωίστρια... ἠλίθια.»

Πασχίζω νά τή συμπαράσω νά τρέξουμε ὡς τό
σπίτι: «Ποιά;... Ὦχ, πᾶμε, βρέ Φιλιώ!»

«Σιχαμένη παλιόγρια... ἡ μάνα σου ἡ σκατόψυ-
χη!»

Ξεράθηκε τό χέρι μου στό μπράτσο τῆς, ἔπесе.
Καί τρέμω βουρλισμένη ἀλλόφρων κρυφοκοιτῶ τό
καμπαναριό.

Προχώρησε ἀγέρωχη στόν ἀπάνω δρόμο κατά τόν
Κολωνό, ἀντίθετα ἀπό τό ποτάμι, ἀπό τή Λένορμαν
– μέσα στή νύχτα ὀλομόναχη, φουμάροντας, ξεμα-
κράινει ἀπό τό σπίτι μου – πού πάει; Τρέμω βουρλι-

σμέ... Εὐθύς πού μ' ἔνωσε πλαί τῆς μου πετάει κι
ἄλλη σβουσιά κατάμουτρα: «Τριάμισι χρόνια μου κά-
νατε μαύρη τή ζωή μέ τά μεγαλοπιάσματα καί τήν
κακομοιριά σας... μέ τή γλίτσα τῆς ψυχῆς σας. Δυό
ξίπασμένες στρίγκλες ἤσασαν, ἐσᾶς ἔπρεπε νά ντου-
φεκίσουτε!»

Δέν κλαίω!... ὄχι, ἐγώ δέν κλαίω! Μιά ιδεΐτσα νοτί-
σανε τά μάτια μου – ἡ κούραση, γιατί ἐγώ ποτέ δέν
κλαίω! Μήτε στήν Ἀσφάλεια κι ἄς μέ λιανίσανε,
μήτε στήν ἀπομόνωση ἐγώ δέ λύγισα, δέν ἔκλαψα,
μήτε καί στό στρατοδικεῖο – μέ δικάσανε οἱ μοναρχο-
φασίστες ἰσόβια, οἱ ἐγκάθετοι οὐρλιάζανε: θάνατος!
Ἀπό τούς Ἐξήντα τέσσερις ἐγώ ἤμουν ἡ πιό ψυχω-
μένη, ἡ πιό ψυχραιμη, ὁ κακομοίρης ὁ Ἡλίας στό
πίσω πίσω ἐδώλιο σουδάριο, τελικά δέν ἔσπασε ὁ κα-
κομοίρης... Ἐμένα καί στόν τοῖχο νά μέ στήναν θ'
ἀντίκριζα μέ καταφρόνια τό ἐκτελεστικό ἀπόσπασμα,
ἐγώ στήν Κατοχή... μήτε ἡ φοβερότερη προδοσία, ἡ
πιό αἰσχρή προδοσία ἐμένα δέ θά μέ γονάτιζε, εἶμαι
σκληρό καρδί ἐγώ, Καλλιμανοπούλου – μά τί ὦρα
εἶναι, Θεέ μου! Ποῦ μέ σέρνει ἡ ἀνέμουαλη, πού πάει;
Καί χωρίς γυαλιά δέ διακρίνω στό ἡμίφως τό ρολοῖ
μου. Ἐγώ στίς δέκα τό ἀργότερο ἔχω ἐπιστρέψει στό
σπίτι μου – ἔ, ναι, κουράστηκα, εἶμαι ἀπό τά χαρά-
ματα στό πόδι – ἔστω, ἄς πούμε πώς μετά τό θάνατο
τοῦ Πετριδῆ πούλησε τό μαγαζί τῆς καί τό σπίτι

της, δέν πρόβαινε στό χαγιάτι ἄς ποῦμε... Ἐγὼ ἐκνευρίστηκα, ἐρημιές καί σκοτάδια τ' ἀπεχθάνομαι ὅσο τήν αἰσχρότερη προδοσία, πῶς πολύ! – δέ θυμᾶμαι λοιπόν πότε πέθανε ὁ... ὅσο καί τήν προδοσία, ὀργανικῶς τ' ἀπεχθάνομαι, ἀλλεργικῶς – γιατί νά τρέχω ἀσκόπως ἀφοῦ ἀνατριχιάζω; Ἐχω τέλος πάντων ἰδεολογική ἀποστροφή γιά τά... γιά τούς κακοποιούς πού λένε τόν ὑπόκοσμο, ὁ ἴδιος ὁ Στάλιν τό ἔγραψε – πονέσανε τά πόδια μου, ἡ μέση μέ σφάζει, εἶμαι πτώμα! Ἐ, γιά ποιό λόγο νά τριγυρνῶ τά μαῦρα μεσάνυχτα σάν τήν ἄδικη κατάρα στίς κακοτοπιές δίχως μπούσουλα – πού μέ παρασύρει ἡ ἀναίσθητη μέσα στό μισοσκότεινο λαβύρινθο; Τηράει δεξιά, ἀριστερά, πάλι κοντοστέκεται, γυρνάει πίσω πάλι γυρνάει ἐμπρός – τί ψάχνει; Νά τη πάλι ἔστριψε.

«Φιλίω...»

«Δέν εἶναι... ὄχι!... ὄχι!»

«Ἀστράφτει», ψιθύρισα – ἢ τό σκέφτηκα; – γιατί ἀκάθεκτη τρύπωσε στοῦ διαβόλου τό σοκάκι, ὁδός Καθημερίας, λέει, ξεμακραίνουμε ἀπό τή Λένορμαν πάλι μ' ἔχωσε στό λαγούμι ἀνάμεσα σέ πόρτες πεντασφάλιστες καί σέ ἀφώτιστα παντζούρια, ἕνα λαμπιόνι τσίμπλο κρέμεται σ' ἕνα σύρμα, ἔρεβος! Τί ὦρα εἶ-; Κι ἂν μᾶς ἀκολουθεῖ ὁ σημηνίτης ἢ ἐκεῖνος μέ τό σκούρο μπουφάν πού μᾶς παραφύλαγε σιμά στό καμπαναριό; – νά κοιτάξω πίσω δέν, μ' ἔχει παρά τή θέλησή μου ὁ. Ἐγὼ πού ἀψήφησα στήν Κατοχή τήν Γκεσταπό! Ἄν ἐδῶ στή γωνία – θεοσκότεινη! – ἂν μοῦ ριχτεῖ κᾶνας κακούργος μέ μαχαίρι; Τά μάτια μου ἔχουνε νοτίσει, παρά τή θέλησή μου μέ. Ἄ, ἡ προδοσία! Δηλαδή, ἂν ἐκεῖ πού κολυμπᾶς στήν

Ἀκράτα στ' ἄπατα σοῦ ριχτεῖ κᾶνας καρχαρίας; Ἡ στή γωνία ἐδῶ σέ χιμάει μιά λεοπάρδαλη, μιά τίγρη – πανικός τό λέμε αὐτό; Ἐγὼ τόν Κομποχόλη ἀψήφησα κι ἄς μοῦ ξερίζωσε τά νύ. Ἐ, νά ἔχεις καί δαύτη τήν ἀνεύθυνη μέ τ' ἀμερικάνικο μανικιούρ – φουμάρει ξανά ὅπως οἱ, τοῦ πεζοδρομίου – ἂν κι ἐγὼ δέν τή συνερίζομαι, ἄς μ' ἔβρισε, ἐγὼ κατανοῶ... ἡ δόλια τέτοια φρίκη! Δέν τήν καταλαβαίνω πάντως, ἀφοῦ ἤρθε ἐξαντλημένη, τόσο ταξίδι καί βαδίζει ἀσταμάτητα μέ τό κεφάλι μπροστά σάν τόν περιπλανώμενο Ἰουδαῖο – κατάπτε ἡρεμιστικά, βαρβιτουρικά, δύο μερόνυχτα ξάγρυπνη, ἀπό τή Βοστόνη ξάγρυ... τί ἐργασία κάνει στή Βοστόνη, δέ μᾶς εἶπε! Γιατί δέν ἀναφέρεται στόν ἄντρα της; Στό καφενεῖο τοῦ ἀεροδρομίου – τή φίλεψα κονιάκ – τό παρατήρησα ἐγώ: βέρα δέ φοράει καί τήν ὑποστηρίζει στή Βοστόνη κάποιος μίστερ... τή χυδαία γλώσσα τοῦ ὑποκόσμου πού τή μεταχειρίζεται; Μανούλα μου, ἐπειδή δέν πρόβαινε τότε στό χαγιάτι ἦτανε λόγος νά ξεφωνίζει τοῦ σημηνίτη: ἀρχίδια! Ἐ, καί δαύτη ἡ, μέ τίς χυδαιολογίες της, νά σοῦ τό πετάει κατάμουτρα: δέ θυμᾶσαι, λέει, Δήμητρα ἐσύ, ὅσα μέ συμφέρουν, λέει, μόνον αὐτά θυμᾶμαι – οἱ ἄδικες βρισιές, ἡ προστυχιά της! – στήν ὁδόν Ἀντιφάνους ἤμασταν πρωτύτερα καί τῆς λέω ἐγώ: μωρέ Φιλίω, ἄς γυρίσουμε στό σπίτι μας, τῆς λέω, τί ψάχνεις νά βρεῖς στήν Ἀντιφάνους μέσ στα μαῦρα μεσάνυχτα, τῆς λέω, εἶσαι ψόφια ξάγρυπνη, τῆς λέω, ἐγὼ δέν τῆς τό μετράω πού ἔβρισε τή μάνα μου, καί πρωτύτερα ἐμπρός στήν ἐκκλησία κάτω ἀπό τό σταυρό τήν ἔβρισε παλιόγρια, δέν τή συνερίζομαι, ἐγὼ εἶμαι Καλλιμανοπούλου ἀρχοντοπούλα

καί κατανοῶ, αὐτή ὅμως τή φρίκη δέν τήν παραδέχομαι! Ἐγώ κατανοῶ τί ἐννοοῦσε συγκεκαλυμμένα πρωτύτερα, πού βλέπαμε τό παλιό τους μαγαζί στην πλατεία καί μοῦ λέει: προδοσίες! Νά πού τό θυμήθηκα τί ἐννοοῦσε ἄς μ' ἔβρισε πώς ἐγώ δέ θυμάμαι τίποτα δέν τή συνερίζομαι τή δόλια, τή λυπᾶμαι, ἴδια μανιακή ψάχνει μέσ στή νύχτα καί τήν κλαίει ἡ ψυχή μου – τρομερό! Νά φαρμακώσεις τή ζωή σου πιστεύοντας... νά γιατί δέν πήγε στήν κηδεῖα του, οὔτε τόν μαυροφόρεσε κι οὔτε τόν ἤθελε στό γάμο της, ἀξίωσε νά τήν παντρευτεῖ ὁ Φάνης μας κρυφά σ' ἓνα ξωκλήσι, στήν τελετή τό ζεῦγος κι ὁ κουμπάρος, αἰφνιδιαστικά μᾶς καταπλέει στό σπίτι μόνο μέ τή βράκα της – ὅλα τά θυμάμαι σάν νά ἴγιναν ἐχτές... ἄ, εἶναι τρομερό νά πιστεύει ἡ δόλια τέτοια φρίκη, ἐκεῖνος πού σέ γέννησε, ὁ Καλλιμανόπουλος τῆς Φιλιώ, νά ποῦμε, πάει στήν Γκεσταπό, στούς γερμανοτσολιάδες, ἐπειδή ὁ ἄλλος σέ τραβάει στό δικαστήρια γιά τήν κληρονομιά τῆς μάνας του... Ὅχι, ἐγώ δέν τό παραδέχομαι! κουτσομπολιά τοῦ κοσμάκη, καλοθελητές, γυναικουλίστικα τάχαμου πώς συμπονέσανε τό Θάνο πού τόν ντουφεκίσανε... ὁ Πετρίδης ἦτανε δικός μας, εἶχε τίτλους ὁ. Λαχτάρισα μέσ στό σκοτάδι ἄξαφνα κάτι ἐπίφοβο φουρφοῦρισε.

«Ὁ σμηνίτης, Φιλιώ!»

Δέν εἶναι ὁ σμηνίτης – τριγύρω ἐρημιά· δυό τρεῖς ἀκόμα νυχτοπερπατητές ἀνταμώνσαμε σ' αὐτή τήν ξέφρενη περιπλάνηση, κανένας – ἐκτός ἀπ' τό σμηνίτη – σημασία δέ μᾶς ἔδωσε, διασταυρωθήκαμε καί χάθηκαν... Καρδιοχτυπώντας τῆς ψιθύρισα στ' αὐτί:

«Κάποιος βογκάει».

Καί στή Μύλλερ μόνο μιά μαύρη γάτα γλίστρησε δίπλα μου – μολοντοῦτο φουρφοῦρίζει κάτι καί βογκάει σφυρίζει βρέ Φιλιώ, τρέμω ἐνδομύχως. Στή γωνία σταθήκαμε. Ὁ λόφος τοῦ Κολωνοῦ μπροστά μας κατάμαυρος δράκος πού ὅτι ξύπνησε. Τά πευκάκια του θροΐζουν κάτω ἀπό τά σύννεφα, κοντεύουν νά καθίσουν στά κεφάλια μας τά σύννεφα καί δέ λέει νά πιάσει ἡ βροχή! Ὅχι δά νά μ' ἀνεβάσει κι ἐκεῖ πάνω ἡ παράφρων, ἀνατρίχιασα, οἱ σκιές μετά τά πρῶτα δέντρα πῆζουν σέ σκοτάδι ἀδιαπέραστο, τίς νύχτες ὁ λόφος μετατρέπεται σέ ἄντρο κακοποιῶν στοιχείων – καί πού χασομεράμε ἐδῶ κοντά στό σκοτάδι εἶναι ἐπικίνδυνο, ἄν ξεπεταχτεῖ κάνας χασικλής, καμιά τίγρη ἀνθρωπινή; Ἐνα φωτάκι χαράζει ἀμυδρό στήν κατηφόρα. Κι ἄστραψε πάλι, νά! Ἄς πιάσει βροχή!... ἄς πιάσει! Θά ἔβαζα μιά τρελή τρεχάλα γιά τό σπίτι μου, ἄς εἶμαι φόβια, μιά τρεχάλα! Ἐγώ στίς δέκα τό ἀργότερο... καί θά ἴναι περασμένα μεσάνυχτα ἐνῶ κάθε νύχτα ἐγώ... στό σπίτι ὁ Ἡλίας ἔχει ἀπλωμένα τά βιβλία, «τά χαρτιά του» στό τραπέζι κάτω ἀπό τά κρόσια τοῦ κρυστάλλινου πολύφωτου, τά μικρά ἔχουν κοιμηθεῖ – πού πάει ἡ θεοπάλαβη;

«Φιλιώ!»

«Δέν εἶν' ἐδῶ.» Ἐανά στή Μύλλερ, καταπίσω.

«Τί ψάχνεις τόσες ὥρες;»

«Ἐχουν ἀλλάξει, μοιάζουνε.»

«Εἶναι σκοτεινά, ἐρχόμαστε αὔριο καλύτερα.»

«Δέν εἶν' ἐδῶ!»

Καλλιπόλεως καί Ἰοκάστης... Καλλιπόλεως καί Καππαδοκίας... στρίψαμε – τά κατάφερε πάλι μ' ἔχωσε μέσα στό λαβύρινθο, χαθήκαμε στή νυχτερινή

έρημιά, νά μήν ξέρω πού πατώ και πού βρίσκομαι, δέ μέ βαστάνε πιά τά πόδια μου, Κλυτίας και Σκαμάνδρου... Ξανθίππης... Δωδώνης, Άσκρας, Χάρακος – περάσαμε πρωτύτερα από δώ – Ίοκάστης, Ξανθίππης, Ίσμήνης, Άγχιάλου – ή μέση μου, άχ τά ποδαράκια μου! θά πέσω... Δωδώνης, Φοινίκης, Παγασών, Νεμέας – τί περιφανή όνόματα για τούτα τά τρισάθλια σοκάκια, ούδέποτε στή ζωή μου τά ’χω ξαναδιαβεί άν και ίσως γειτονεύουμε... εκτός, μπορεί στήν Κατοχή... στους τοίχους γράφαμε συνθήματα, στίς κοντινές μας γειτονιές ή και πιά πέρα, στον Άγιο Κωνσταντίνο, στήν Κολοκυθού, στά Σεπόλια, πίσσα τό σκοτάδι, δέν ξάνοιγες τή μύτη σου, όχι νά διαβάσεις στίς γωνίες ψηλά τίς πινακίδες – Άντιγόνης... Δυρού... Δωδώνης... Βγαίναμε συνεργείο έμεις οί αποφασισμένοι λίγο προτού νά φέξει, ξιπόλητοι μή μάς άγρικήσει τό θερίο και μάς χαλάσει, οί δύο μέ τό μπουγέλο – έγώ και ό – οί τρεις μέ τά πιστόλια τσίλιες, κορόνα γράμματα τό κεφάλι σου... Άν ήταν έδώ τριγύρω ή σφηκοφωλιά, απέχουμε δύο δήματα από τό σπίτι μου – δέν είμαι ώστόσο σίγουρη πού βρίσκομαι... Σ’ όλη τήν περιοχή ως τόν Άγιο Μελέτη, ως τό ποτάμι, ως τά Σίδερα, ρουθούνι δέν ξεμύτιζε, τελευταία χρονιά τής Κατοχής, όργιάζε ό φασίστας – τρομοκράτης, θηρίο τής Άποκαλύφεις! Χρέος τιμής νά γράψουμε συνθήματα κι άς μάς γάζωναν τ’ αυτόματα, ζυγώναμε ξιπόλητοι χαράματα, ως τή σφηκοφωλιά γεμίσαμε τούς τοίχους: ΘΑΝΑΤΟΣ ΣΤΟΝ ΠΡΟΔΟΤΗ – πώς τόν λέγανε;... Παπά- τόν λέγανε, Πανά-... τόν Πετρίδη πάντως κανέναν στή γειτονιά δέν τόν κατηγορήσε ανοιχτά, μασημένες φο-

βέρες, μισόλογα. Ήξάλλου, τό θυμάμαι πού τό λέγανε, ό μπαρμπα-Σταύρος ξημεροβραδιάζεται, λέγανε, έξω από τή φυλακή στήν παγωνιά μήπως πασάρει κάνα πορτοκάλι για τό θάνο, όταν έμαθε πώς τόν ντουφεκίσανε άρρώστησε, θυμάμαι – γιατί έτούτη ή δόλια νά φαρμακωθεί τή φρίκη; Ή, μπορεί ό μπαρμπα-Σταύρος νά μήν ήτανε δρών άγωνιστής – δέν ήτανε! Μπορεί νά τόν εκρινες ένδομύχως τσιφούτη και φαφούτη – ήτανε! Πλήν ό Σταύρος ό Πετρίδης σάν συνειδητός προλετάριος έπραξε τό χρέος του, στεφανώθηκε αιωνίως... φοιτητριούλες έμεις τόν λατρεύαμε μυστικά στή συνοικία, σύντροφος μυθικός σάν άνδριάντας στή Κόκκινη Πλατεία – ά, κάτι μου θυμίζει τό χτισμένο παράθυρο στή μάντρα, γιατί στάθηκε ή Φιλιώ; Κάπου έδώ ήτανε ή σφηκοφωλιά, όχυρωμένοι σέ δύο σπίτια οί φασίστες, ίσως σ’ εκείνο τό ότενό πού περάσαμε... φαντάσου! άν εκεί ήτανε τό άντρο του, έγώ έχω γράψει μέ γράμματα κόκκινα σέ τούτη έδώ τή μάντρα: ΘΑΝΑΤΟΣ... ή πολυκατοικία στή γωνία δέν ύπήρχε τότε, μέ μπερδεύει. Περιφέρει και ή Φιλιώ τό βλέμμα της στή νύχτα – τό λημέρι του φασίστα γυρεύει τόσες ώρες;

«Τά γκρεμίσανε, δέν ξεχωρίζεις...»

«Κι έγώ δυσκολεύομαι, Φιλιώ. Άς γυρίσουμε, είναι άργά.»

«Οί πολυκατοικίες... ίδιες.»

«Χτίζονται καινούργια σπίτια... χτίζονται», κατανεύω μέ πικρή κατανόηση – γιατί νά τό πιστεύει; Στο κάτω κάτω, κύρης της... τή γέννησε.

«Σέ κείνον τό δρομάκο», έδειξε τελεσίδικα – δέν ξέρω άν σ’ έμένα ή στή μνήμη της – τό κατασκότεινο

στενό πού κι εγώ σωστά τό αναγνώρισα. «Δέν υπάρχει...»

«Τί γύρευες, Φιλιώ;»

«Έδω ήτανε... γκρεμίστηκε.» Καί κίνησε μέ βήμα κουρασμένο ξεφούσκωτη – εϋτυχώς, δύο βήματα είναι τό σπίτι μου... Όμως ακόμη ψάχνει όλόγυρα. «Έδω κοντά, ένα δέντρο πελώριο... Νά! νά! στό σταυροδρόμι! Τότε ήταν άχτιστη έτούτη ή μεριά.»

«Δέ θυμάμαι...», ψέλλισα έμπρός στό τριώροφο. Βαριανασαίνει άποκαμωμένη – μάταιη τόση αναζήτηση. Κάτι μ' άμποδίζει, μ' άμποδένει – μή θορυβείτε! προστάζει, θά διαταραχτεί ή σιωπή τών πεθαμένων... εγώ δέντρο δέ θυμάμαι, αναλογίζομαι, δυσανασχετώ μέ τή δύσκολη άνάσα της. Καί αν ύπήρχε δέντρο θά τό πελεκίσαν για νά χτίσουν τό τριώροφο, αναλογίζομαι. Στ' άναμεταξύ, έξαντλημένη ή Φιλιώ βαδίζει βαριά αλλά σταθερά, στρίβει έδώ, στρίβει εκεί άδίσταχτα, γνωρίζει τά κατατόπια τώρα, τήν άκολουθώ μέ άνακούφιση – δέν ψάχνει πιά, γυρνάμε.

«Μιά λεύκα θεόρατη, έριχνε σκιά...»

«Πού;»

«Σέ κείνη τήν άλάνα... τό δέντρο ήταν λεύκα, ένα καθάκι σαν βελανιδιά.»

«Δέ θυμάμαι, βρέ Φιλιώ... είλικρινώς, δέν έχω ιδέα πού είμαστε, έχω μπερδευτεί.»

Τά δόντια της βροντάνε; άναρωτιέμαι. Βαδίζουμε άσταμάτητα – γυρνάμε; – έστριψε ξανά. Μιά κοπελίτσα έσπρωξε μιάν αϋλόπορτα καί χάθηκε. Ούτε άστράφτει πιά, τά σύννεφα μās σκεπάζουνε σαν πάπλωμα, ένας γέροντας γέρνει πάνω στό μπαστούνι του καί πάει. Τόν προσπεράσαμε. Φουσκώνει τό μηχα-

νογέννητο βουητό τής πολιτείας – τόσο κοντά είναι ή Λένορμαν; Κάποια στιγμή ή Φιλιώ μου έπιασε τό μπράτσο, στηρίζεται – για πρώτη φορά, έπειτα από χρόνια δεκατέσσερα πού συγγενέσαμε.

«Έσύ 'σαι δασκάλα, Δήμητρα...»

Έχω συγκινηθεί. Δικαίως. Βαδίζουμε στή νύχτα οί δύο μας, άκουμπάει καταπονημένη στό μπράτσο μου. Άφουγκράζομαι.

«Τί θά πεί ιλάσθητι;... Τό καταλαβαίνω, νά!... ιλάσθητι! Μά...»

Τήν πόνεσε ή ψυχή μου – τρομερό! Μέσα στό σκοτάδι τό ξεκρίνω πού σπαράζει έσωτερικώς, από τά χρόνια τής Κατοχής φορτώθηκε σιωπηλά τήν άδικη κατηγορία καί σπαράζει – άδερφός της ό Θάνος... ό Πετρίδης πατέρας – τρομερό! τή διαμελίσανε, ίλιγγια στό χείλος... Μέ τ' άριστερό μου χέρι τής έσφιξα τόν ώμο. «Γιατί, βρέ Φιλιώ, νά τό νομίζεις;»

«Τί νομίζω;» σκίρτησε. Μου άφησε τό μπράτσο.

«Συχωρέθηκε, βρέ Φιλιώ, κανένας δέν τόν κατηγορησε... δέν προσεκόμισε στοιχειά. Ούφ, ή καταλαλιά τής γειτονιάς!»

Κοντοστάθηκε στή σκοτεινιά καί – τό αισθάνομαι – κομπιάζει· τώρα θά μέ ρωτήσει τί έννοώ, ποιόν δέν κατηγορησαν;... για τί; Κι εγώ θά παραμερίσω κάθε δισταγμό, θά τής μιλήσω εϋθέως νά τής ξαλαφρώσω τό μυαλό καί τήν καρδιά από τήν κατάρα πού άδικοσέρνει μιά ζωή.

«Τίποτα δέ νομίζω! Κοίτα τή δουλειά σου!» – έτσι κοφτά κοφτά. Καί προχώρησε στή νύχτα.

Άχ, μωρέ Φιλιώ, αναλογίζομαι τρυφερά, νοσταλγικά, στή σφηκοφωλιά του καπιταλισμού πού διάλε-

ξες νά ζήσεις οί πίο πολλοί είναι τρελοί, τοξικομανείς, αλκοολικοί, τούς παλαβώνει ή άπληστία και ή άρπαγή, χωρίς νά τό μυριστείς σου σάλειψε και σένα, καημένη μου Φιλιώ... Άς γυρίσουμε στό σπίτι μου αϊσίως και τότε θά σου τά ψάλω ένα χεράκι, γιατί αυτά τά ξέρεις μέν πλήν συνεχώς τά άγνοείς ή μου καμώνεσαι... Τότε πού ο πουλημένος ο Βενιζέλος, θά σου πώ, έστειλε τό στρατό, τά παιδιά του Λαού στην Ουκρανία μέ τούς Άγγλογάλλους ιμπεριαλιστές για νά συντρίψουνε... έ, τότε, θά σου πώ, ο πατέρας σου – τυχερός μωρέ Φιλιώ ο πατέρας σου, του χάρισε την τιμή ή Ιστορία, θά σου πώ, και πρόταξε παλικαρία τά στήθια του πάνω στην κρίσιμη ώρα πάλεψε για την Οχτωβριανή Έπανάσταση, τό πίο κοσμοϊστορικό γεγονός άφότου ύπάρχει επί τής γής ο Άνθρωπος Φιλιώ μου, θά σου πώ, συμπολέμησε μέ τον ΛΕΝΙΝ ο πατέρας σου, άς ήτανε φαντάρος του ιμπεριαλισμού, θά σου πώ, ουσιαστικά συμπολέμησε μέ τό σύντροφο Λένιν, μέ τό σύντροφο Στά... μέ τό σύντροφο Μπουλγκάνιν, μέ... μέ τόσους γίγαντες συντρόφους... μαζί μέ τούς δικούς μας στή γραμμή του μετώπου σαν ένας άνθρωπος, μου λέγανε κάποιοι σύντροφοι πού τον είχαν ακούσει πρό του Μεταξά, μου λέγανε, τ' ανιστορούσε μέσ στην ύπόγεια την ταβέρνα, μου λέγανε, και άγιαζε ή μορφή του όσο βάδιζε στά βάθη τής Ρωσίας μέ τά χιόνια του χειμώνα, μου λέγανε, παραλίγο νά τούς παραπέμψει ο Κονδύλης στρατοδικείο εν καιρώ πολέμου νά τούς ντουφεκίσει στην παγωμένη στέπα, μου λέγανε – κι αυτές τίς περγαμηνές έμεις θά τίς ξεσκίσουμε, Φιλιώ μου;... Έ, κι έπειδή ήτανε κομμάτι σφιχτός ή τζαναμπέτης; θά σου πώ. Δέ μετράει

τί ήτανε κατόπιν πού γέρασε, μετράει τί πρόσφερε στην Έπανάσταση, θά σου πώ, άντικειμενικά ο Πετρίδης είναι ήρωας άθάνατος του διεθνή Σοβιετικού Λαού, πάλεψε μπολσεβίκικα σαν πρωτοπόρος προλετάριος, τιμή και δόξα βρέ Φιλιώ, θά σου – ζυγώνουμε τό σπίτι μου θαρρώ και νιώθω την άνάγκη, λαχταρώ κι έγώ νά ξαλαφρώσω στή νύχτα την καρδιά μου, βαθύς ένας καημός τή ροκανίζει. Άχ, βρέ Φιλιώ μου, θέλω νά τής πώ... ο Ήλιος, θέλω νά τής πώ, ο Ήλιος είναι βρέ Φιλιώ... ο Ήλιος μου...

«Τέσσερα χρόνια πίο μικρός – τί θ' άπογίνω;»

Άκουσα μέ φρίκη ν' άνεβαίνει ο στεναγμός μου προς τά σύννεφα. Καταποντίζομαι.

«Τό Δημοτικό Σχολείο!» βόγκηξε βραχνά ή Φιλιώ στρίβοντας τή γωνία άλαφιασμένη και κοκάλωσε.

Ξαφνιάστηκα – έ, και;... ποιό δημοτικό; Ίσως ή άλλοπαρμένη δέν πήρε χαμπάρι πού έγώ... Άπό μία τσιμεντοκολόνα περεχύνεται άπλετο φώς στό περιβόλακι – μία μικροσκοπική πλατεία, κατσιασμένες πικροδάφνες και άκακίες, θά σωριαστώ στό παγκάκι, δέ μέ σηκώνουν τά πόδια μου... κούραση... ντροπή. Άλύγιστη ή Φιλιώ πλάι στην κολόνα, τό φώς παγερό την περιλούζει. Ζορίζομαι:

«Σ' αυτό τό δημοτικό πήγαίνες, Φιλιώ; Άφού στή γειτονιά μας έχουμε...»

Δέν άκουσε, είμαι σίγουρη – άς μήν άκουσε και τό στεναγμό πού έστειλα στά σύννεφα. Η θωριά της χλωμή έχει πετρώσει, μιάν άγριάδα άκατανόητη – δολοφονική, ύπαγορεύει μέσα μου μιάν έντρομη φωνή, όλοι στην Άμερική είναι δολοφόνοι γκάγκστερ, την κολλήσανε αίμοβορία... Τό βλέμμα της καρφωμένο

στό κενό· μονολόγησε: «Σκοτάδι...»

Πότε ήτανε σκοτάδι; αναλογίζομαι.

«Κατασκότεινα... άστροφεγγιά.»

«Πότε, Φιλιώ, στην Κατοχή;»

Ίδια ύπνοβάτισσα άλύγιστη έφτασε στή γωνία του σχολείου. Άντίκρυ ένα τεράστιο διώροφο έρείπιο, έργοστάσιο θά ήταν προπολεμικώς. Τό χωρίζει από τό μαντρότοιχο τής σχολικής αύλης ένα σοκάκι στενόμακρο σαν λούκι, ίσα πού φωτίζεται στην πέρα γωνία – δέν πιστεύω, Θεέ μου, νά μέ χώσει κι εδώ μέσα ή άνώμαλη! Όχι, μέ κανέναν τρόπο εγώ δέ θά.

Τά παράθυρα στό έρείπιο χωρίς κουφώματα χάζσκουν μαύρες, κακοφομισμένες πληγές. Κι όσο κατηγορίζουμε νιώθω πατικωμένη ανάμεσα σέ τούτο τό πεθαμένο τέρας και στον ψηλό μαντρότοιχο – έπεσα στην παγίδα, νιώθω, νά φύγουμε Φιλιώ!... Άσθματικά σιγοσφυρίζει σιμά στ' αϋτί μου – μέ φέρνουν άκαθόριστα πίσω στά νιάτα μου τά συριχτά σπαράγματα από τά χείλια της, μοιάζουνε μέ άργόσυρτο σκοπό αλλά δέν ξεχωρίζω ποιό τραγουδάκι πάνε νά δέσουνε, σαν νά χει ρίξει βαθιά τήν πετονιαά στά περασμένα και τής σφάλωσε στά βράχια, μάταια τραβάει. Κάπου στά μισά του δρόμου κοντοστάθηκε, ή βραχνάδα της έφιαλτική:

«Δέν τρίζει πιά... Ήτανε σκοτάδι.»

Τί νά έτριζε; άναρωτιέμαι έτσι πού άγναντεύει πάνω κάτω μέ άγωνία λές και νά, κάποιος θά προβάλει. Και μεις, στό έλεός του εδώ, ανάμεσα σέ δύο μαντρότοιχους δίχως άνοιγμα ως τό σταυροδρόμι – τί άναθυμάται τό σαλεμένο μυαλό πίσω από τά σκληρά μαύρα μάτια; – άς μέ κοιτούν παράφορα, δέ βλέπουν έμένα,

είμαι βέβαιη. Μ' έχει σφίξει ο τρόμος – αν άξαφνα εδώ στην έρημιά, στή μαύρη νύχτα τήν πιάσει ή κρίση;

«Τό άσφαλτοστρώσανε... δέν τρίζει τό χαλίκι.»

«Πάμε, Φιλιώ, φοβά. Έχω ξαγριευτεί.»

«Ήτανε σκοτάδι.»

«Περασμένα μεσάνυχτα.»

Ζύγωσε τήν άβαθη έσοχή πού σχηματίζει ή άγκωνή του έργοστασίου μέ τό ντουβάρι του προαύλιου, σέρνει πάνω στις πέτρες τήν παλάμη – όχι κána χάδι· σαν πραγματογνώμονας πού έρευνά τά αίτια. Και δοκιμάζει ν' ανασύρει από τά σκοτάδια πάλι τό άργόσυρτο σφύριγμα. Πνίγηκε. Άνάδωσε ένα λάλημα κι έχωσε στις χούφτες της τό πρόσωπο, ξέσπασε σ' αναφιλητά.

«Νά σέ χαρώ, καλή μου...»

Τινάχτηκε μόλις τήν άγγιξα στην πλάτη – άβυσσαλέο τό βλέμμα της – σκληρίζει: «Πανάθεμά σε, Δήμητρα! Ό φονιάς!... ο κερατάς!... Πανάθεμά σε!»

Έ, όχι! Έγώ δέν πρόκειται ν' άνεχθώ άλλες παραξενιές, δέ θά τής επιτρέψω νά ξεσπάει άπάνω μου τό μίσος της, τή φρενοβλάβειά της – άς καταφύγει σέ ψυχίατρο, άλλο τέτοιο κρούσμα εγώ δέν πρόκειται... όχι! όχι!

Ρυθμικά χτυπούν τό πεζοδρόμιο στην σιγαλιά της νύχτας τά ταχούνια μας. Έπιστρέφουμε. Στο σπίτι

μου. 'Εγώ τό ἀποφάσισα. Προπορεύομαι... Τώρα, ἄν θεωρεῖ καί κερατά τόν μπαρμπα-Σταῦρο — πατέρας τῆς ἦτανε. 'Επ' αὐτοῦ τί νά προσθέσω ἐγώ; Καί στό κάτω κάτω, τί μέ κόφτει ἐμένα πότε πέθανε ὁ φιλικατζής; Γιατί μέ σκυλόβρισε λοιπόν ἡ παλιοβρώμα; Στήν πλατεία μ' ἔβρισε· πρωτύτερα... καί στήν 'Αντιφάνους μ' ἔβρισε· πρωτύτερα... ἐγώ τῆς λέω πού ἄστραφτε: ἔλα, Φιλιώ μου, νά γυρίσουμε, κουράστηκα, τῆς λέω, ὅποτε φουντώνει ἡ μανιακή: ὁ πατέρας τῆς ὁ... ὁ, μου λέει, εἶχε πεθάνει προτοῦ ἀκόμα μέ συλλάβουνε, προτοῦ αἰχμαλωτίσουν τόν — ὄχι, Φιλιώ μου, λέω, ἐγώ ἤμουν στή φυλακή, εἶχαν ἐκτελέσει καί τό Φάνη μας ὅταν πέθανε ὁ Πετρίδης — ψόφησε, μου λέει μέ τόση λύσσα σωστή εἰδωλολάτρισσα πού ἐγώ ἀνατρίχιασα, ψόφησε τίς μέρες πού ὁ ἀδερφός μου ἐγκατέλειψε γυναίκα μέ μωρό στίς φασκιές ἀποστάτευτο γιά νά 'βγει στό κλαρί, μου λέει, κατσαπλιάς — γιά τή Λευτεριά τοῦ Λαοῦ πολέμησε ὁ ἄντρας σου καί θά 'πρεπε νά εἶσαι ὑπερήφανη, ἐξανίσταμαι τότε ἐγώ ἀλλά ἦταν θεοσκότεινο τό σοκάκι, ἐρημιά, δέν τῆς — ἐπειδή καθαλήσαν τό καλάμι ὁ παρανοϊκός ὁ Ζαχαριάδης καί οἱ αἰμοσταγεῖς τζουτζέδες του, μου λέει, γι' αὐτό μακέλευε τόν κόσμο ὁ, μου λέει, κι ἐγώ τόν σιγοντάριζα ἀπό κοντά σάν ὁ ξαποδῶς ψουψού καί κατόπιν τήν κοροϊδεῖα πώς τάχα μαζεύει στήν 'Ακράτα τίς ἐλιές, τῆς παρέδωσα τό γράμμα του ἀφοῦ εἶχε πεθάνει ὁ πατέρας τῆς, μου λέει, συνεπῶς... — Φιλιώ μου εἶχες σπάσει, τῆς λέω, θά ἐξέθετα τό Κίνημα ἐάν ἐσύ δέν ἤλεγγες τά νεῦρα σου, τῆς λέω — ἀρχίδια, μου λέει. Μάλιστα! τέτοια χυδαιότητα ἡ παλιοβρώμα καταμεσῆς στό δρόμο, καί

ἄρα, μου λέει, ὅταν πέθανε ὁ πατέρας τῆς ὁ ἀδερφός μου μακέλευε στά βουνά κι ἐγώ τόν σιγοντάριζα, ὅ,τι δέ μέ συμφέρει τό ξεχνῶ, μου λέει.

Γιατί νά τό θυμᾶμαι, παλιοβρώμα; ἐξανίσταμαι καί τά μοκασίνια μου καρφώνουν δυναμικά τό πεζοδρόμιο, σιμώνουμε τό σπίτι μου — ἀσφαλῶς τό βουητό ἐκεῖ πέρα εἶναι ἡ Λένορμαν. Γιά νά σέ παινέσω θές νά τά θυμᾶμαι, παλιοβρώμα; ἐξανίσταμαι. Δέν πάτησες μιά φορά στή Σωτηρία, ἐτοιμοθάνατος ὁ πατέρας σου, αἶσχος καί ντροπή σου! ἐξανίσταμαι, δέν τοῦ ξαναμίλησες τοῦ δυστυχῆ ἀφότου ὁ Φάνης σου φόρεσε στεφάνι καί σ' ἔμπασε στό σπίτι τῆς μάνας μου, ἐξανίσταμαι, καί νά τη ἡ πλατειούλα μας ἐγκαρδιωτική στό βάθος τοῦ δρόμου, φτάνουμε — μήτε τό λογαριάζω πλέον ἄν μέ σφάζουν τά νεφρά.

Σκληρῆ γυναίκα, ἀπαίσια! ἀναλογίζομαι, δέν ἔχει στήν ψυχῆ τῆς κόκκο ἀνθρωπιᾶς, ἀγάπη γιά κανένα δέν ἔχει, σωστή εἰδωλολάτρισσα, ἀναλογίζομαι — μίσος καί ἀπληστία χοχλακίζουν μέσα σου, παλιοαμερικάνο!... Μάχαιραν ἔδωσες, μου λέει τόσο πολύ σκληρά ὥστε ἐγώ κατατρόμαξα στήν 'Αντιφάνους πρωτύτερα πού ἄστραφτε, ἐγώ δέν τῆς ἔδωσα ποτέ καμία μάχαιραν, ἀναλογίζομαι καί φτάσαμε στήν πλατεία μας, πανέρημη — σταγόνα μου θάρεσε τή μύτη; — οὐδεμία μάχαιραν!... οὐδέποτε!... "Ὅ,τι δέ μέ συμφέρει τό ξεχνῶ, μου λέει, καί ὅταν αἰχμαλωτίσανε τόν ἀδερφό μου ἔξω ἀπό τή Μακρὰκώμη, μου λέει, λαβωμένο κατσαπλιά... Θηρίο ἐγώ ἀνήμερο: ἄν τόν ξαναπεί κατσαπλιά θά τήν παρατήσω σύζυλη, ἀποφάσισα, ἀκόμα καί στά θεοσκότεινα τῆς 'Αντιφάνους πού ἄστραφτε θά τήν παρατοῦσα ἐγώ ἀλλά μου λέει: μό-

λις τόν φυλακίσανε στό νοσοκομείο ἔτρεξε ἡ Φιλιώ μέ τό μωρό στή Λαμία νά τόν ἐπισκεφθεῖ, μοῦ λέει, τό θυμάμαι αὐτό ἢ τό ξέχασα; μοῦ λέει, ἐκεῖ στό κρεβάτι πού τόν κρατούσανε σιδεροδέσμιο ἡ Φιλιώ τό ἐνόησε, μοῦ λέει, μέ τόσο φανατισμό καί ἀγριάδα δέν ἔχει σωμό ὁ ἀδερφός μου ἐνόησε καί ἂν ἦταν νά γλιτώσει τό παιδί τουλάχιστον – ἔ, μήπως κι αὐτά τά ξέχασες Δήμητρα; μοῦ λέει ἡ ἀνήθικη – ἀσφαλῶς ἦτανε σταγόνα, ἔπεσε κι ἄλλη... κι ἄλλη, ἀσφαλῶς – εὐθύς πού γύρισε ἡ Φιλιώ ἀπό τή Λαμία ἀνασκουμπώνεται καλοῦ κακοῦ γιά νά ξενιτευτεῖ, στόν καταραμένο τόπο μαύρη πέτρα, ναί! Ξεπουλάει ὅσο ὅσο τό καταραμένο τό μαγαζί καί τό καταραμένο τό σπίτι, πού τά 'χε ἀφήσει στή Φιλιώ καί στό μακαρίτη τό Θάνο ἡ μάνα τους, καί ὁ φαταούλας ὁ... ὁ... ὁ... τά 'θελε δικά του, γράφει ἡ Φιλιώ στήν Ἀμερική στόν μπάρμπα της, ἀδερφό τῆς μάνας της, βοήθεια, τοῦ γράφει, ἐδῶ γίνεται μακελειό, ἔχω μωρό παιδί, θά μείνει κι ἀπό μάνα ὄρφανό, τοῦ γράφει, ἔτσι ὁ μπάρμπας της εἰδοποίησε τόν Μάρκ, πού ὑπηρετοῦσε στήν Ἀποστολή καί τούτα ἔγιναν προτοῦ μέ συλλάβουνε, μοῦ λέει ἡ ἀνήθικη, ὅμως ἐγώ τό λησμόνησα ἐπειδή δέ μέ συμφέρουν – ψιχαλίζει, χτυπάνε οἱ ψιχάλες στόν εὐκάλυπτο, στόν τσίγκο τοῦ καθαριστήριου στό ρημαγμένο σπίτι της – κι ἀπάνω πού ἀστραφτε στήν Ἀντιφάνους ἔξαλλη μοῦ λέει: ποῖο χαγιάτι καί ἀρχίδια μωρέ Δήμητρα, πούθε ν' ἀκούσει ἡ Φιλιώ τά ξεφωνητά τῆς κωλόγριας; Μάλιστα! τέτοιες χυδαιολογίες ἡ ἀνήθικη καταμεσῆς στήν Ἀντιφάνους μέσ στ' ἀστροπελέκια πού τό φυλλοκάρδι μου ἔτρεμε καί σάν ἔφυγε μέ τό παιδί της ἀπό τό σπίτι τῆς κωλόγριας, μοῦ λέει,

μαγαζί καί χαγιάτι ἦτανε πωλημένα πρό πολλοῦ, ἡ Φιλιώ μέ τή βοήθεια τοῦ μπάρμπα της ζήτησε ἄσυλο, μοῦ λέει, ἐγώ ἤθελα νά βάλω βουρλισμένη τά κλάματα, νά τήν παρατήσω στήν ἐρημιά τῆς Ἀντιφάνους μέσ στή μαύρη νύχτα πού θά ξεσποῦσε ἡ μπόρα, ὅποτε ἀπάνω κεῖ μᾶς διπλωρῶνει ὁ σημηνίτης, μεθυσμένος χασκάριζε, βάζω μιά φωνή: χαθήκαμε Φιλιώ μου! Ὁ σημηνίτης ἀπό δίπλα μας· γυρνᾶμε κατά πίσω, ἀπό δίπλα μας· στρίβουμε, ἐρημιά καί σκοτεινιά τρομάρα μας! ἀλλά εἶχε πάρει φόρα ἡ ἀνήθικη καί τοῦ πατάει ἕνα λούσιμο: «Ἄντε γαμήσου, νιάνιανο, μισάρχιδο!», τοῦ σκούζει καί κάτι βρισιές ἀμερικάνικες μαστάρ φαφούκ γκαντέμ, πού ἔφριξα, κουφώσανε παντζούρια, μᾶς τηροῦσαν, ἔφριξα, πέσανε τά μούτρα μου, λέω ἐνδομύχως: Δήμητρα τρέχα νά βγεις στή Λένορμαν, ὅποτε ἡ ἀνήθικη στρίβει ξανά τρυπώνει στό λαβύρινο...

Νά τη, πού ξέσπασε ἡ βροχή!

Φυσῶ καί ξεφυσῶ λαχανιασμένη κάτω ἀπό τό γέισο τῆς ἐξώπορτας. Εὐτυχῶς δέ βραχήκαμε – προφτάσαμε. Ἐχω σημάνει τό κουδούνι κι ὅσο ν' ἀνοίξει ὁ Ἡλίας τῆς δείχνω τήν μπρούντζινη ταμπελίτσα.

«Δές τί ὄνομα γράφει ἡ πόρτα: KIMΩΝ ΚΑΛΛΙΜΑΝΟΠΟΥΛΟΣ». Συγκρατοῦμαι, παρά τήν ἀγανάχτηση, σ' ἕναν τόνο λογικῆς – ὅλοι οἱ ἄνθρωποι, πιστεύω, τόν ἀντιλαμβάνονται, τόν σέβονται. «Ἐσύ, Φιλιώ, εἶσαι ἐγκατεστημένη στήν Ἀμερική. Θά μείνεις γιά πάντα ἐκεῖ, ἔχεις τόν ἄντρα σου, τό βίος σου τό ἀμερικάνικο... Ὡστε, μήν ἔχεις ἀπό μᾶς ἀπαιτήσεις. Τοῦτο τό πατρογονικό ἐρεῖπιο εἶναι γιά μένα καί γιά τά παιδάκια μου τό πᾶν! Ἐσύ στή Βοστώνη τί

ανάγκη τό 'χεις; Μά καί πάλι, ἐγώ σοῦ ἔκανα μιά πρόταση...»

«Δέν ἔχω βιός ἀμερικάνικο! Οὔτε ἄντρα!»

Ἔτσι πού τὰ δαγκώνει κακότροπα, στυφά – φτυστή ὁ μπαρμπα-Σταῦρος ὁ πατέρας της! – καθόλου περίεργο ἂν ἄντρας δέ στέριωσε κοντά της· παλιοχαρακτήρας, ἔχει διώχτη. Ὅπωςδὴποτε, ξαφνιάστηκε δυσάρεστα:

«Καί ὁ...;»

«Ὁ Ἄλαν;» μόρφασε μέ χλεύη. Σιγοτρέμει στό δάχτυλά της τό τσιγάρο ὥσπου νά τ' ἀνάψει.

Ξαφνιάστηκε ἀκόμα πιό πολύ. Τῆς πῆρα τσιγάρο ἀπό τό πακέτο. Μοῦ πρόσφερε φωτιά μέ τ' ἀναπτηράκι της – σιγοτρέμει καί ἡ φλόγα. «Ὁ... ὁ... ἐκεῖνος τῆς Ἀποστολῆς πού σέ παντρεύτηκε; Ἀλλιῶτικα τόν εἶπες.»

Ἔχει μισογυρίσει πέρα, ἔχει καμπουριάσει, κι ἐγώ δέν καλακούω τί ὀργισμένα ἀλέθει μέσ στά δόντια της – τίποτα μά τίποτα!... δέν τῆς φτούρησε τίποτα!... καταραμένη!... τίποτα! Τέτοια σορόπια γιά νά μέ συγκινήσει – ἐμένα! – ἐνῶ βρέχει ραγδαία, πάνω στό δεύτερο σκαλοπάτι ἐμεῖς καί οἱ πιτσιλίες πηδάνε ὡς τίς κάλτσες μας, τσιρίζει καί στ' αὐτί μου ἐκωφαντικά ἡ κλειδωνιά τῆς ἐξώπορτας – ὁ ἀπερίγραπτος Ἡλίας ἀρέσκεται νά πατάει τό κουμπί σάν χαμίνι ἀδιάκοπα – διόλου δέν ξεκρίνω τί μοῦ λέει: καί ὁ Ἄλαν, μοῦ λέει, καί... χωρίς διατροφή... μήτε ὁ καημένος ὁ Μάρκ τῆς ἔφταιξε... τώρα τό ψωμί της... μέ τό ξεσκονόπανο! Ἔστριψε καταπάνω μου ἐχθρικά, εἶναι ἀλλαγμένη, τό ἀποτσιγάρο ἔχει κολλήσει στό χεῖλιά της: «Μπᾶς καί νομίζεις πώς εἶμαι ἡ Ροκφέ-

λερ; Καμαριέρα στό ξενοδοχεῖο τοῦ μίστερ Κρίς, ξεπατώνομαι. Οἱ Ἀμερικάνοι μέ τή δουλειά δέ χωρατεύουν!»

Κι ἐγώ τί φταίω δηλαδή ἂν τὰ 'κανε ρόιδο στήν Ἀμερική ἢ Φιλιά καί δέν καζάντησε; Ἔσπρωξα τήν ἐξώπορτα.

«Φτάνει πιά, Ἡλία, μπήκαμε!»

Πιάνω τή ζακέτα μου – δέ βράχηκε. Εὐτυχῶς! Στό δρόμο οἱ καταρράχτες τ' οὐρανοῦ – ἴσα πού προφτάσαμε. Στόν τοίχο πλάι στή σκάλα οἱ τρεῖς θεόρατες ἀμερικάνικες βαλίτσες της. Κρυφοχαμογελῶ: μέ τή νεροποντή ἀδύνατον νά φύγει – θά μοῦ ὑπογράψει ἀπόψε τό χαρτί, πού νά πλαντάξει!

Ξοπίσω τῆς ἀνεβαίνω κι ἐγώ ἀργά τήν παρκεταρισμένη σκάλα μου. Τῆς ὑπενθυμίζω διακριτικά πῶς στή ζωή τοῦ ἀνθρώπου, πέρα ἀπ' ὅ,τι ἄλλο, ὑπάρχουν συναισθηματικοί δεσμοί, ψυχικοί δεσμοί βαθύτατοι, ἄς ποῦμε, δένεσαι μέ τὰ πράγματα... νά ποῦμε, τό σπίτι σου, ἐκεῖ πού γεννήθηκες... ἐκεῖ...

Κοντοστάθηκε στό γύρισμα τῆς σκάλας, πάλι σάν νά διστάζει νά διαβεῖ τή μεσόθυρα μέ τὰ πολύχρωμα τζαμάκια – μαβιά, πράσινα καί κόκκινα – οἱ τύψεις σου, αἰσχρή! ἀναλογίζομαι. Ἀλλά καί ὁ Ἡλίας, χαμογελαστός νά μᾶς προῦπαντήσει στό κεφαλόσκαλο, ἐκείνη δά τή στιγμή αἰφνιδιάστηκε. Κάτω ἀπό τό φῶς τῆς κινέζικης πλαφονιέρας μου, τώρα πού μέ τήν ξαγρῦπνια καί τήν κούραση τῆς ἔχει φύγει τό μεϊκάπ ἢ Φιλιά ὁμορφῆ δέν εἶναι. Ἀπεναντίας! Μιά μαραγκιασμένη μεσόκοπη μπεκρού, παστρικά σέ ξενοδοχεῖο τῆς Βοστόνης. Μ' ἐπαγγελματική προστυχιά μου πέταξε:

«Δέν παραταῶς τούς ψυχικούς δεσμούς, ρέ Δήμητρα! Τό παζαρεύεις ἀντιπαροχή γιά πολυκατοικία – ἔχει τόσο κῆπο, πόσα διαμερίσματα σου δίνουν; Παρ' το ἀπόφαση: χωρίς τή δικιά μου ὑπογραφή μήτε κοτέτσι δέ θά χτίσεις!»

Διάβηκε θρασύτατη τήν τρίφυλλη μεσόθυρα – ἡ ἠθική ἀσκήμια τῆς εὐτέλειας! – καί στό ἀντρέ στυλώθηκε: μιά χασικλοῦ βραχνόκοτα:

«Εἶναι καί στήν Ἀκράτα κάτι χτήματα, ἔ; Μαζεύατε ἐλίες... Ὅπως τ' ὀρίζει ὁ νόμος γιά τ' ἀγγόνι, Δήμητρα. Σκίσε τήν ψευδοδιαθήκη! Μοῦ εἶπανε πώς στήν Ἀκράτα ἀναπτύσσεται ὁ τουρισμός.»

Τούς νόμους τούς ψηφίζουνε οἱ ἐκμεταλλευτές τοῦ Λαοῦ γιά νά τόν ληστεύουνε, ἀνήθικη! ἀναλογίζομαι καί πατίκωσα στό νεροχύτη τό τσιγάρο της – κακῶς ἐγώ τό καταδέχτηκα. Ποιός τίμιος ἀγωνιστής θά λογαριάσει αὐτούς τούς νόμους τῆς ζούγκλας, τῆς ὠμῆς ἐκμετάλλευσης;... Τρώω δύο μπουρεκάκια κρύα στ' ἀρπαχτά – λαίμαργη δέν εἶμαι, ἀπλῶς λίγωσα ὕστερα ἀπό τήν ὀλονύχτια ὀδύσεια... Ἄ, μπά! ἔντεκα καί εἴκοσι; Γιά στάσου, ἐγώ νόμισα... μόνον ἔντεκα καί εἴκοσι; Παράξενο...

Ὅπωςδῆποτε, ὅσο νά βγεῖ ἀπό τή χρεία ἡ πρόστυχη φυσομανῶ καί περιφέρομαι: κουζίνα-ἀντρέ-τραπεζαρία, ὁ Ἡλίας καμπουριασμένος γράφει ἢ διαβά-ζει... κι ἐγώ εἶμαι κυριολεκτικά ἀνάστατη – πῶς

πληροφορήθηκε στή Βοστόνη ἡ ἀνήθικη τή μέθοδο ἀντιπαροχῆς; Φυσομανῶ, περιφέρομαι: τραπεζαρία-ἀντρέ-κουζίνα – πῶς ἔμαθε στή Βοστόνη ὅτι οἱ Γερμανοί ἐγκαταστήσαν φέτος στήν Ἀκράτα μεσογειακή κατασκήνωσι; Τσιμπῶ ἕνα ραπανάκι – λίγωσα – μιά μπουκουνιά ψωμί, τόση δά γραβιέρα – νά ψυχοπιαστῶ – ἕνα μπουρεκάκι, μιά σταλιά μανούρι... Μασουλᾶω καί περιφέρομαι ἀνάστατη: κουζίνα-ἀντρέ-σαλόνι – τό νταραβέρι τῆς ἀντιπαροχῆς τό καθιέρωσε προσφάτως ὁ ἐλληνικός καπιταλισμός γιά νά ληστέψει, πῶς κατατοπίστηκε στή Βοστόνη ἡ πρόστυχη; Περιφέρομαι, μασουλᾶω: σαλόνι-ἀντρέ (τί κάνει στή χρεία τόση ὦρα;) ἀντρέ-τραπεζαρία, μασουλᾶω – καμιά χαρτορίχτρα ρώτησε ἢ τή Σία ρώτησε καί τῆς εἶπανε πῶς ἐγώ βολιδосκοπῶ δύο ἐργολάβους;... προδοσία!... ἔχ, μασκαρά Δροσίνη, παλιομπαγαπόντη, ὀχιά!... καί παράσταινες τοῦ Φάνη μας τό φίλο! Φυσομανῶ πίσω ἀπό τοῦ Ἡλίας τούς κακομοιριασμένους ὠμους, παρατηρῶ τίς ἀντιδράσεις του.

«Πολλά παλούκια ἔχει πηδῆξει ἡ λεγάμενη!»

Καμώθηκε ὅτι δέν ἄκουσε. Διαβάζει, γράφει καί διαβάζει. Τά λογιστικά κιτάπια του εἶναι στοιβαγμένα ταχτικά πάνω στόν μπουφέ: ἔχει κι ἀπόψε ἀπλώσει «τά χαρτιά του» στό τραπέζι, ἀπορροφημένος «ἐργάζεται» – κάθε νύχτα μικρές ὥρες τά μαζεύει ὁ διανοουμενάκιας, καμιά φορά ξημερώνεται – ἐτούτη ἡ κούτρα σάν πετόνι κάτω ἀπό τ' ἀραιά, πυρρόξανθα μαλλιά ὀρέγεται τά πάντα νά χωρέσει, νά χωνέψει. Βάζω τά γυαλιά μου ὑποψιασμένη. Ἄμ, καλά τό μυρίστηκα ἐγώ! Ποιήματα στό ἀνοιχτό βιβλίο ἐμπρός του. Καί χτυπάει τό στίλο του ρυθμικά στό χοντρό

τετράδιο. Τί γράφει ο ξελιγωμένος, ποιά Βικτόρια όνειρεύεται; Μέ καταλαμβάνει φρίκη όταν σκέφτομαι τί ανακάλυψα πού είχε γράψει τίς προάλλες:

τά χέρια σου πώς λάμπουνε σάν κρίνα
πώς μέ κρατούν σφιχτά στην άγκαλιά

Φαντάσου, οικογενειάρχης ν' άγκαλιάζει μιά ξαδιάντροπη Βικτόρια! Κι έχει φορέσει στεφάνι, έχει ν' αναστήσει νήπια... επαναστάτης του γλυκού νερού ό κλαψανίθρας!

τό βλέμμα σου υγρό μέ ραίνει φώς

πού σου, έρωτόληπτε, αίσχος! Πατινάδες κρυφογράφει ξαγρυπνώντας. Καί τίς καταχωνιάζει. Πού κοτάει νά τίς παρουσιάσει, νά τίς δημοσιεύσει!... 'Ανάβω όλο τό χρυστάλλινο πολύφωτο καί σκύβω ώς τ' αυτί του – σημειώσεις στό τετράδιο, δέ βλέπω κανένα στίχο απόψε, καμία «Βικτόρια» – τόν σκούντηξα στον ώμο:

«Είναι τέτοια, σου λέω, πρόσεχε!»

Σήκωσε τό κεφάλι, τά ξεπλυμένα μάτια του πίσω από τά γυαλιά ταξιδεύουνε.

«Τό εξακρίβωσα, σου λέω, μου τ' όμολόγησε!»

'Η πόρτα τής χρείας άνοιξε – μουλάρωσα καί βράζω, έτοιμάζομαι. 'Εξω άκόμα βρέχει. 'Η πρόστυχη δέ φάνηκε. Τό φώς είναι τώρα αναμμένο στό λουτρό – τί κάνει τόση ώρα; Γιατί ό άπερίγραπτος δείλιασε νά δώσει στην 'Επιθεώρηση Τέχνης εκείνα τά έξοχα πού έγγραφε όταν βγήκε από τή φυλακή, όταν παντρευτήκαμε; Τό «Φεντερίκο Γκαρθία Λόρκα», τή «Μεγάλη Πορεία», τό «'Εθελ καί Τζούλιους, άδέρφια μου».

Τόν συνεχάρη ό ίδιος ό Μάρκος Αύγέρης πού τά διάβασε – θ' άποχτούσε μιά ύπόσταση στό Κίνημα, στην κοινωνία κάποιου κύρος. Κακομοίρης λογιστάκος ήτανε στην ζωή του άνεκαθεν, ανάξιος! Στίχο δέν έχει δημοσιεύσει, πουθενά – μηδενικό! Γιατί λοιπόν ξαγρυπνάει διαβάζοντας; Τόν ξανασκούντηξα μήπως τόν κατεβάσω από τά σύννεφα:

«Αύριο θά πάω καί θά τόν φτύσω!... Νά συγγενής, νά μάλαμα!»

Μέ θωρεϊ σάν ήλίθιος. 'Επειτα φλογίστηκε, οί φακίδες του σκούρυναν καστανόξανθες. Για νά μήν κλάψω από τήν αναγούλα καψογέλασα:

«'Ο ξάδερφός σου ό περίφημος μάς πούλησε... μάς πρόδωσε!»

«'Α, ό 'Ασαντρέας», τραύλισε.

Του βρόντηξα τήν παλάμη πάνω στό βιβλίο μέ τά ποιήματα: «Σέ μένα θά λές ό μασκαράς, μακάρι νά τόν στήσουν στό εκτελεστικό άπόσπασμα – ό μασκαράς! Θά πäs νά τόν φτύσεις καί σύ κατάμουτρα!... Πώς τό 'μαθε ότι έγώ βολιδοσκόπησα...»

Στάθηκε στό κατώφλι ή άνήθικη. 'Ο 'Ηλίας προσηκώθηκε.

«Τί έπαθες, Φιλιώ;»

Είναι όπως τό θειάφι κίτρινη, κομμένη – τό αίμα έχει στραγγίξει στά μάγουλά της. Κρατήθηκε από τήν κάσα. Τής ήρθε ανακάτωμα, ψέλλισε, νά τή συμπαθαμέ... λέρωσε τήν τουαλέτα, έκανε έμετό...

«Νιώθεις σκοτοδίνη;» χαϊδολογεί ευκαιρίας δοθείσης μπράτσο ό έρωτομανής.

'Οχι, ζαλάδα έχει... μιά σθημάρα.

«Κάθισε!»

Είναι νευρικό, τῆς εἶπε ὁ γιατρός, ὅποτε συγκινεῖται κάνει τό στομάχι της σπασμό, μέ πόνους φοβερούς... Τῆς πέρασε.

Ὁ Ἡλίας ἀγκάλιασε εὐλαδικά τούς ὤμους της – ἐπωφελείται τό κουμάσι· ἔννοια σου, θά τόν βάλω ἐγώ νά σφουγγαρίσει τά ξερατά της, νά τά γλείψει! – τήν ὀδήγησε ὡς τήν μπερζέρα καί τή θρόνιασε σάν τήν πριγκιπέσα, σάν καμιά Βικτόρια – δέν κοιτάει ὁ σπαστικός τό ψωλάκι του πού δέν ἐπαρκεῖ νά ξεδιψάσει μία διψασμένη παρά μου λιγουρεύεται καί τσιλιμπουρδίσματα. Σκύβει πάνω ἀπό τό βαθύ ἄνοιγμα τῆς μπλούζας της.

«Θές ἕνα χαμομήλι;... ἕνα τίλιο;»

Δέ θέλει, τοῦ χαριεντίζεται παρά τό χάλι της ἡ πατσαβούρα. Μιάν ἀνάσα θά πάρει καί νά τῆς φωνάξουμε ταξί, τοῦ παραγγέλνει, νά ξαποστάσει στό ξενοδοχεῖο της.

«Βρέχει μέ τό τουλούμι», σάρκασα.

Μέ διόρθωσε ὁ μαλάκας: «Ἐπαψε ἡ βροχή».

«Πρέπει, Φιλιώ, νά καταλήξουμε σέ συμφωνία, δέ γίνεται νά φύγεις προτοῦ νά ὑπογράψουμε.» Ἐπί τῷ τυρτάρι τοῦ μπουφέ – ναι, ὁ παππούς μου στήν Τεργέστη τόν ἀγόρασε! – ἔβγαλα τό χαρτί τοῦ συμβιβασμοῦ πού μου ἔχει συντάξει ὁ δικηγόρος, τ' ἄφησα στό χαμηλό τραπεζάκι πλάι της – κι αὐτό στήν Τεργέστη ἀγορασμένο· ἦταν ὁ παππούς μου ἀρχοντάνθρωπος! Τῆς προσφέρω καί τό στιλό τοῦ ἀπερίγραπτου – ψιχάλιζε στά μάτια σου ἡ θλίψη, ὁ ἀνίκανος!... «Διάβασέ το προσεχτικά. Καί τό ὑπογράφουμε.»

«Εἶναι ἄρρωστη, μήν τήν πιέξεις!» ὄρθωσε τό καχεκτικό κορμάκι του. Ὁ ἀπερίγραπτος!

Αὐτό ἐγώ τό λέω: προδοσία!... Δέν μ' ἐνδιαφέρει ἐάν ἀνεπιγνώστως – ἀντικειμενικά εἶναι ἡ ἐσχάτη προδοσία! Ὁ ἐλεεινός, ξεπούλησε τά παιδιά του, πού κοιμούνται στό πλαῖνό δωμάτιο ἀθῶα ὅπως τ' ἀγγελούδια· τή γυναίκα του ξεπούλησε, πού μέ αὐταπάρνηση πέντε χρόνια τόν εἶχα στά πούπουλα νοικοκύρη αὐτόν τόν ἐτοιμόρροπο· ξεπούλησε τή μνήμη τῆς κυρίας Μαρουσῶς τῆς ἡρώιδας, πού... Γιά μιὰ ἐξώλης καί προώλης τρελοαμερικάνα ὁ ἀπερίσκεπτος, μόλις τόν γαργάλισε ἡ μωσκομυρωδάτη σάρκα της παραπαίει καταστρέφοντας τό σπίτι του, ἡ ἀκολασία τόν τύφλωσε. Μέ πολλή προσπάθεια συγκρατοῦμαι μήπως ξεχειλίσει καί φανερωθεῖ ἡ καταφρόνια μου, τόν ἐπαναφέρω στήν τάξη ὑπομονετικά: «Μήν ἐπεμβαίνεις ὅταν ἐγώ συζητῶ!»

«Λέω μόνον...»

«Νά μή λές!»

«Μάαα... λέω πώς...»

«Νά μή λές ἐσύ! Κουβέντα!»

Ἡ ματιὰ μου ὑπογραμμίζει δεόντως τήν ἡρεμη σύσταση. Κατάπτε δύσκολα τά λόγια πού κλωθογυρίζε στό στόμα του, παραλίγο νά τόν πνίξουνε, τό πεταχτό καρύδι στό λαιμάκο του σπαρτάρησε. Ἀξιοθρήνητος, τό σάστιμά του – ἔμβλημα τῆς κακομοιριάς, τῆς ἀνημπορίας – τοῦ κόβει τό παραμικρό λεβέντικο φτερούγισμα. Μουλώνει. Ὅχι, δέν εἶναι ἐπαναστάτης αὐτός – εἶναι λαπάς, ἕνα μάτσο χάλια μικροαστικά, παθαίνω ἄλλεργία πού τόν ἀντικρίζω. Ἡ Φιλιώ ζα-

ρωμένη στην μπερζέρα βαστάει μέ τις παλάμες τό στομάχι της — σάν νά προσεύχεται, τά μάτια της μισόκλειστα. Έλπίζω νά μήν ἔχει ἀντιληφθεῖ τό οἰκογενειακό μας δράμα πού γοργοκύλησε μπροστά της — τό προσωπικό μου δράμα, δηλαδή.

« Ἀφοῦ τό ξέρεις, ἔεε... », φαπλατίζει ἀκόμα ὁ οἰκτρός σύζυγός μου.

« Δέ θέλω νά τό ξέρω. Ἐσύ, κουβέντα! »

« Ἐεεγώ... σοῦ τόσο... »

« Γράφε τίς ριμάδες σου! » μούγκρισα τότε ἀπειλητικά — ἡ μύγα τῆς λαγνείας τόν τσίμπησε ἀπόψε καί δέ συμμαζεύεται; Πῆρα ἀπό τό τραπεζάκι τό χαρτί πού μου ἔχει συντάξει ὁ δικηγόρος· εἶναι τέλειο, ὀρθοτομεῖ γεωμετρικά τό ζήτημα. Ἡ Φιλιώ, βαθιά ὅπως σέ φωλιά μέσα στην μπερζέρα, ἔξαντλημένη, κάτωχρη — ἡ πιό κατάλληλη στιγμή! Τῆς ἔπιασα τρυφερά τήν πλάτη: ἄς ἔρθει στό σαλόνι... ἐμεῖς οἱ δυό, μέ τήν ἡσυχία μας... νά μήν ἐνοχλοῦμε καί τόν, πού μελετάει...

« Εἶναι ἄααρρωστη! »

Ὁρθώθηκα καί τόν ἀναμετρῶ πόντο πόντο ἀπό τήν κορφή ὡς τά νύχια. Σούρωσε μεμιάς. Κατακόκκινος. Ὅμως διαμαρτύρεται ἄφωνος, τό τίκ χοροπηδάει στό μάγουλό του — τί σκουπίδι! πού τό περιμάζεψα; Σπρώχνω τή Φιλιώ ἀπαλά: στό σαλόνι μόνες μας θά ἔχουμε ἡσυχία... ἐκεῖ σάν ἀδερφάδες, μόνες μας... ἄν προκύψει κάνα ἐρώτημα τῆς τό ἐξηγῶ — « Τί θές, ἐπιτέλους; » γρύλισα γιά νά σταματήσει ὁ ἐλεεινός νά μου τραβάει τήν μπλούζα.

« Τήν καταπιέζεις! »

Ἡ Φιλιώ τοῦ χάρισε ἕνα ραγισμένο χαμόγελο — ἡ

παλιοβρώμα! Καί μολοντοῦτο ἀναδεύει στην μπερζέρα, πρόθυμη νά σηκωθεί, νά μέ ἀκολουθήσει στό σαλόνι. Τό χέρι του ἀκούμπησε στόν ὦμο της.

« Μήν πᾶς, εἶσαι ἄρρωστη! »

« Κάτσε χάμω! » σκλήρισα.

« Δέ θά τά καταλάβεις, Φιλιώ, εἶναι νομικά! »

Τόν σκούνηξα. Παραπάτησε. Μαζεμένος στην καρέκλα ἔπιασε « τά χαρτιά του » καί μέ τό κεφάλι σκυφτό τ' ἀνακατώνει σάν νά τσακώνεται μαζί τους. Ξέρω πολύ καλά τί, χωρίς ν' ἀκούγεται, μασουλίζει μέσ' ἀπό τά χεῖλια του: ἡ μερίδα τοῦ λέοντος... ἡ μερίδα τοῦ λέοντος... Μοῦ τό ἔχει ἐπαναλάβει κατά κόρον ἀφότου ἐμφανίστηκε οὐρανοκατέβατη στόν ὀρίζοντα ἐτούτη ἡ παστρική καί ἀναμιχθήκανε τά καπιταλιστικά δικαστήρια σέ μιά ὑπόθεση δικιά μου, προσωπική, τῆς φαμελιάς μου. Τρέμω, ἀλλά συγκρατοῦμαι. Ἡ Φιλιώ γλαρωμένη, μακάρι νά μήν πῆρε χαμπάρι τί κανοναρχαίει ὁ βλάκας. Τή χαϊδεύω:

« Θά τά βροῦμε ἐμεῖς, Φιλιώ, τό χαρτί εἶναι ἀπλό — λέει τά σύκα σύκα καί τή σκάφη σκάφη. Πάμε! »

« Ἀντί πινακίου φακῆς... », μασούλησε ὁ ἀχαρακτήριστος, ἴσως τώρα ἀκούστηκε. Ἀχάριστε! ἔφριξα, σάν ἀγγελούδια κοιμούνται πλάι τ' ἄθωα πλασματάκια πού δέν εἶσαι ἱκανός νά συντηρήσεις σ' αὐτόν τόν αἰμοβόρο κόσμο τῆς ἐκμετάλλευσης. Ἐσκυφα ξανά:

« Φιλιώ μου... »

« Μήν τό ὑπογράψεις! » ἀναπήδησε ἴδιος φασουλῆς, μοῦ ἄρπαξε τό χαρτί ἀπό τό χέρι.

Σκλήρισα: « Δῶσ' τό μου! Τό ἔγραψε ὁ δικηγόρος νά μήν ρεζιλευτοῦμε τή Δευτέρα στά δικαστήρια. »

« Μήν τό ὑπογράψεις, Φιλιώ, μάς τά χαρίζεις ὅλα, »

είναι παγίδα... είναι άδικο!... άδικο!» Τά κοκαλιάρικα δάχτυλά του τσαλακώνουν τό χαρτί του τέλειου συμβιβασμού. Καί παραληρεί ό μανιακός: «Σκίστε τή διαθήκη... τά δικόγραφα... Ξέρουμε πώς έσυρε τήν ύπογραφή στή διαθήκη ή κυρία Μαρουσώ – ήμίπληχτη... είναι άδικο! Μοιράστε τα όπως ύπαγορεύει στόν κάθε τίμιο άνθρωπο ή συνείδηση... για τή δικαιοσύνη αγωνιστήκαμε, πεθάναμε... για μιά καθαρή συνείδηση».

Γκρεμίστηκα. Έγώ ή ψυχωμένη, ή ψύχραιμη γκρεμίστηκα λές καί μου πελεκήσανε τά πόδια μέ τσεκούρι έπεσα κούτσουρο στό κάθισμα καί κλαίω. Έγώ! Τά δάκρυά μου... έγώ, πού μήτε στού Κομποχόλη τά μαρτύρια δέν έ... τά δάκρυα κυλάνε καυτά στά μάγουλά μου καί δέν ντρέπομαι. Έγώ δέ θέλω πιά νά ζώ σ' αυτόν τόν κόσμο τής σαπίλας, τής απάτης – έμένα ό άντρας μου μέ πρόδωσε, τό φίδι έμένα τή Δήμητρα Καλλιμανοπούλου πρόδωσε, άτίμασε τό στεφάνι μου, τό σπίτι μου ό... ό... Δέν έχω λόγον ύπάρξεως καί άς μέ πνίγουνε τ' αναφιλητά, δέν ντρέπομαι. Τώρα τό ξέρω έγώ ποιός ειδοποίησε στή Βοστώνη πώς πεθαίνοντας ή μάνα μου αποκλήρωσε τήν ξετσιπωτή... διά του Δροσίνη, του φαύλου πρωτοξάδερφου, ό άντρας μου τής τά 'γραψε στή Βοστώνη ό μακιαβέλης... φίδι κολοβό!... ισκαριώτης!... καί μέ σέρνει διά του Δροσίνη στά δικαστήρια τό φίδι νά δι-

κάσει έμένα, τή μάνα τών παιδιών του, νά μέ κυλήσει στό βούρκο έμένα τή γυ, τή Δή – έ, άς έρθει ό Χάρος νά μέ πάρει!... Ποιά δικαιοσύνη τό γράφει πώς μιά παστρικήά τρελοαμερικάνα, τοξικομανής, άλκοολική, ένσκήπτει στόν τόπο σου κι έχει τό δικαίωμα νά μου άρπάξει έμένα τό σπίτι πού άγόρασε ό πατέρας μου; Ποιά δικαιοσύνη, ήλίθιο φίδι, καί συνήργησες; Ληστεία είναι ζούγκλα! Τό σπίτι αυτό είναι δικό μου! Τών παιδιών μου είναι σπίτι, τής Βιβής μου, τής Μαρούλας μου! Έδώ μέσα, ήλίθιο φίδι άπονο, έζησα έγώ ή νόμιμη γυναίκα σου, φίδι κολοβό, πού σέ περιμάζεψα στόν κόρφο μου, σ' αυτό τό σπίτι έγώ μεγάλωσα μέ τόν μονάκριβο άδερφό μου, πού τόν δολοφόνησαν οι Άμερικάνοι σου, στόν τάφο του ένα κεράκι δέν άναψε ή πατσαβούρα, νυχτιάτικο έν όνόματι τής δικαιοσύνης πήρε τίς ρούγες γύρα νά μετρήσει πόσες πολυκατοικίες έχουνε χτιστεί, πόσα δολάρια θά μου άποσπάσει, ήλίθιο φίδι, χαντάκωσες τά παιδάκια μου, τά πέταξες στό δρόμο ξιπόλητα, κακούργε! Κοίτα στό δάχτυλό της τό πετράδι – είναι διαμάντι, ήλίθιε! – ποιός αγαπητικός τής τό χάρισε; Η ξαδιάντροπη είναι τέτοια, πουλάει στό ξενοδοχείο τό κορμί της! Έσύ, άνίκανε, μπορείς ν' αγοράσεις στήν τίμια γυναίκα, πού στεφανώθηκες, διαμάντι; σ' άθώα, πού γέννησες, πετράδια; Ψωριάρη λογιστάκο ψωμοζήτη, πού σ' έφαγε ή έγνοια για τή δικαιοσύνη μιās πουτάνας! Τουλάχιστον, άν τήν είχε αγαπήσει ό άδερφός μου, θά 'λεγα... έ, χαλάλι της άν τήν είχε αγαπήσει, άς μου τά πάρει, θά 'λεγα. Τί του ήτανε του Φάνη ή πατσαβούρα; Τόν έγκατέλειψε στή φυλακή μελλοθάνατο ή αίσχρη καί βολόδερνε μέ

τόν Μάρκ, τόν 'Αμερικάνο γκόμενο... μιά τρύπα ἦταν ἡ παλιοβρώμα γιά τό Φάνη μας, μιά τρύπα κι ἄς τῆς φόρεσε στεφάνι. Ὑποχρεωτικῶς! Πιεζόμενος ἀπό τήν ὀργάνωση. Ὁ ἀδερφός μου ἦταν στέλεχος, ἀγωνιστής, κρατοῦσε πόστο στό ὄργανο τῆς πόλης, τελειόφοιτος ἀρχιτέκτων στό πτυχίο του, ἦταν ὁ γιός τοῦ Καλλιμανόπουλου. Γι' αὐτό τόν πλεύρισε ἡ τσοῦλα, ἡ κόρη τοῦ φαφούτη – γυφτοφαμελιά τῆς γειτονιας, πατέρας κι ἀδερφός τῆς στά μαχαίρια, ἀλληλοπροδοθήκανε στήν Γκεσταπό, ἀλληλοσπαράχτηκαν... Ἔ, κι ὁ Φάνης μας σάν ἄντρας εἶχε τίς ἀνάγκες του, ἡ τσοῦλα ἦταν ὀμορφη, τοῦ σφάνταξε, ὄφειλε νά λύσει τό σεξουαλικό του πρόβλημα – τί ἄλλο;... Ἦ, τουλάχιστον, ἂν ζοῦσε ὁ Λαοκράτης, πάλι θά 'λεγα ἐγώ: γιά τ' ὄρφανό ἄς μοῦ τά πάρει, χαλάλι τῆς! Μά πού εἶναι ὁ Λαοκράτης; Ποιός τόν εἶδε; Ὑπάρχει στ' ἀλήθεια Λαοκράτης γιά νά διεκδικήσει; Ἐγώ ἀμφισβάλλω, τό ἀμφισβητῶ! Ἐάν ὑπῆρχε ὁ Λαοκράτης... Ὅχι, χαρτιά τοῦ προξενείου δέ μέ πείθουν... ὅσες σφραγίδες καί νά 'χουν παραμένουν σκέτα χαρτιά, δέν ἰσοδυναμοῦν μέ ἄνθρωπο! Ὅταν ὑπάρχει ἄνθρωπος ἔχει σάρκα καί ὀστά, δέν εἶναι σφραγίδα· ἔχει φωνή, μιλάει, ἀνασαίνει. Ὁ Λαοκράτης, ἂν ὑπῆρχε, θά ἦταν σήμερα κοτζάμου ἀγοράκι, θά τόν καμαρώνουμε... Οὔτε! οὔτε τοῦ ὑπουργείου τά χαρτιά ἰσοδυναμοῦν! Ξέρουμε δά στ' ἀμερικάνικα ὑπουργεῖα τί διαφθορά συνειδήσεων ἐπικρατεῖ γιά μιά χούφτα δολάρια!... Ἀκούστε με, εἶναι ἀπλό, ἐάν ὑπῆρχε ὁ Λαοκράτης, θά ἦταν κοντά μας, θά τόν βλέπαμε. Γιατί δέν τόν ἔφερε στήν Ἑλλάδα ἡ κυρία νά μοῦ διεκδικήσουνε μαζί; Ἀπλούστατα, διότι ὁ Λαοκράτης δέν

ὑπάρχει... ἔχει πρό πολλοῦ πεθάνει ὁ Λαοκράτης, ἔχει – ποιός οὐρλιάζει;... τί;

«Γιά νά μήν τόν σκοτώσεις, φόνισσα! Γι' αὐτό δέν ἔφερα τόν Λή!» οὐρλιάζει ἡ πατσαβούρα καί σκύβει πάνω μου ἔξαλλη μέ μάτια γουρλωμένα – θά μέ πνίξει! Ὁ ἄντρας μου, φίδι κολοβό, τήν ἔχει ἀγκαλιάσει, τήν παλεύει.

Ξεπέρασα τήν ἀμηχανία μου ἀστραπιαῖα. Φοβερή ἀμηχανία, σόκ! νά μέ καταπιεῖ ἡ γῆ στά ἔγκατά τῆς. Ὅμως ἐγώ τήν ξεπέρασα! Εἶναι δυναμικό τό κῦτταρό μου, ἀγωνιστικό. Ἐγώ δέ χάνω ποτέ τό φρόνημά μου – μήτε στίς πιό κρίσιμες ὥρες – νά σοῦ χτυπάει στόν ἄερα στράκες ὁ Κομποχόλης μέ τό βούρδουλα, σ' αὐτά σέ θέλω ἐγώ! Βεβαίως, μοῦ δυσκολεύει τή διπλωματία ἡ ἀπροσεξία μου – πῶς μοῦ συνέβη ἔμένα, πῶς ξεστόμισα ἀσυναίσθητα μέσα στήν ἀγανάκτησή μου...; Ἐγώ αὐτά τά λεπτά ζητήματα τά ψυχολογῶ βαθιά, τά ψιλοκοσκινίζω δύο καί τρεῖς φορές προτοῦ ἀνοιξω τό στόμα μου, ἔτσι διδάσκω καί τούς μαθητάς στό φροντιστήριο: δύο καί τρεῖς φορές προτοῦ ν' ἀνοίξετε τό στόμα σας – δέν τό συλλαμβάνω πῶς... ἐγώ νόμιζα ὅτι τά λέω ἐνδιαθέτως κι ἔβγαζα τό ἄχτι μου γιά τήν προδοσία τοῦ... φαίνεται μέ παρέσυρε ἡ ὀργή καί τά. Μοῦ ξέφυγε ἄραγε τίποτε ἄλλο δυσάρεστο ἀρχύτερα, πρὶν ἀπό τό χαμό τοῦ Λαοκράτη;... Διστάζω νά τῆς χαϊδέψω τήν πλάτη ἔτσι πού σπαρταράει

σάν τό ψάρι στόν ατμοσφαιρικό αέρα – μάνα είμαι κι
έγώ, ἔχω καρδιά, τή συμπονάω, πού ἕνα κουβάρι θα-
θιά μέσ στήν μπερζέρα μέ τό πρόσωπο θαμμένο στά
μπράτσα της, θρηνεί, κλάμα γοερό, σοῦ σφίγγει τήν
ψυχή... σέ ξεκουφαίνει, φοβάμαι μήν ξυπνήσουν στό
πλαϊνό δωμάτιο τά μικρά – νά τη ἡ κρίση τῆς παρα-
φροσύνης, πού ἐγώ ἐγκαίρως τήν προέβλεψα· ξέσπασε
ἀκριβῶς ὅπως τό προέβλεψα.

«Θά μου πεθάνει... μάχαιραν!» ὀδύρεται μέσ στά
μπράτσα της, σπαράζει.

Τό φίδι ἀμετανόητο, ἀδίσταχτο: «Σύχασε, Φιλιώ!»

«Μάχαιραν!... καί τό ἀγοράκι μου μάχαιραν!...
Χριστέ μου, γιατί νά μου τό κάνεις;... Μάχαιραν!...
ὁ Λή;»

«Φιλιώ, σέ παρακαλῶ... Θά σέ πάω στό ξενοδο-
χειό.»

Μοῦ προκαλεῖ ἀποτροπιασμό! – ὁ μοναδικός ὑπαί-
τιος, τήν παλάβωσε τό φίδι μέ τά φούμαρα γιά τήν
κληρονομιά πού τῆς ἔγραψε. Ἔτοιμος ν' ἀπαιτήσῃ
ἐπιπλέον διαζύγιο, νά ξεπορτίσει – ἄμ, δέ σοῦ ἔφεξε,
προδότη! Ἔχεις οἰκογενειακές ὑποχρεώσεις, φόρεσες
τό στεφάνι, εἶσαι ἄντρας μου!... Πέρα ἀπό τήν ἀνη-
συχία γιά τόν παροξυσμό τῆς τρέλας της δέ διακρίνω
στό ἀποκρουστικό του μούτρο ἔχνος – μέ τήν ἀκρίτσα
τοῦ ματιοῦ ὅπωςδήποτε – τήν παραμικρή μεταμέλεια
δέ διακρίνω. Ἰσα ἴσα, θά ἴλεγα, μετά τό ξεσκέπασμά
του κάποια ἡρεμία σάν νά ἐγκαταστάθηκε στό εἶναι
του – στά ξεπλυμένα σουσοῦμια, στίς κινήσεις, στήν
περισυλλογή – κάποιος ἀέρας πρωτόφαντος, λές καί
ἀβγάτεψε τό βάρος του ἀπέναντί μου – κούνια πού σέ
κούναγε, ἀλήτη!... Κι ἔχει τό θράσος ὁ γλειμμένος

νά περνάει ξυστά ἀπό κοντά μου, νά μ' ἀγγίζει μέ
τόν ὦμο του γιά νά κλείσει ἀθόρυβα τήν πόρτα τοῦ
ἀντρέ – κατόπιν ἐορτῆς τά σκέφτηκες τά φτωχά τ'
ἄθῶα, σατανά! Καί τί θ' ἀποκάμω ἐγώ μέ δαύτη τήν
ψυχοπαθή πού μου κουβάλησες ἀπό τή Βοστώνη γιά
νά σουρομαδιέται μαῦρα μεσάνυχτα στό σπίτι μου.

«Φιλιώ...», γλυκά γλυκά τῆς πιάνω τά μαλλιά μέ
καλοσύνη. «Νισάφι πιά, κοκόνα μου!»

Τό βλέμμα της τινάχτηκε μέσ' ἀπό τά μπράτσα
ματωμένο καταπάνω μου – μίσος ἀβυσσαλέο, ἀπό-
γνωση: «Θά μου τόν πάρει, ναί... μιά μέρα θά τόν
χάσω».

Ὡς τή ρίζα τῆς ραχοκοκαλιᾶς μου ἀνατρίχιασα –
ἡ τρέλα μέ τρόμαζε ἀνέκαθεν: σαλεύει καί τό δικό
μου λογικό, ἔχω κι ἐγώ παιδιά... Τῆς χαϊδεύω τό
μάγουλο: «Ἐλα, νά σέ χαρῶ!»

«Θά τή φαρμακωθῶ αὐτή τή μέρα... θά...»

«Συμπάθα με, βρέ Φιλιώ, μιάν ἀπροσεξία...»

«Θά τόν πάρει... τό ξέρω, θά πληρώσω.»

«Μιά στραβή κουβέντα μου ξέφυγε, δέν τό ἔθε-
λα...»

«Δέ σοῦ ξέφυγε. Προειδοποίηση, νά μήν τό ξεχνῶ
τί μου εἶναι γραμμένο... Γιατί γύρισα; Ἄς τόν ἔκλε-
βες, ἄς τοῦ τ' ἄρπαζες... στό τέλος τέλος τί ἔχει νά
κερδίσει;»

«Εἶσαι ἐκνευρισμένη ἀπό τήν ξαγρύπνια», δαγκώ-
θηκα.

«Ὅπως τόν πῆρε τῆς μάνας σου... ὅπως τόν πῆρε
τῆς πιασμένης.» Ἔθαψε τό πρόσωπό της ξανά τήν
πνίγει κύμα ὁ κοπετός.

Ὁμολογῶ ἔχω παγώσει, ναί – ἡ ζούρλα της; Μπο-

ρεϊ πού και τό φίδι ό άντρας μου, ό μοναδικός ύπαίτιος, έχασε άξαφνα τό χρώμα του. Τήν παρατηρεί και άπορεί. Όμολογώ ή άμηχανία μέ.

«Φιλιώ...»

Τό φίδι μου γνέφει: σούτ! μέ τό δάχτυλο στά χείλια – έμένα! Τολμάει ό προδότης τής έσχάτης προδοσίας νά μου ύποδείξει!

«Φιλιώ... τί θές νά πεις: όπως ή μάνα μου;»

Μή!... μή!... άπλωσε ό άντρας μου νά μου έμποδίσει τό χέρι – έμένα!

Τής ξαναχάιδεψα μέ καλοσύνη τά μαλλιά. Ξέθαψε άργά τό πρόσωπό της, μάς θωρεί τόν άντρα μου επίμονα: έμένα δίχως μίσος πιά, μέ άπόγνωση – παράφρων! Κυλάνε βουβά τά δάκρυά της, κουνάει τό κεφάλι – μέ άπόγνωση.

«Ό φονιάς...»

«Φιλιώ!»

«Κι όταν τό πλήρωσε ό φονιάς, στηθοχτυπιότανε ή μάνα σου... Μοναχογιό τόν είχε και ή πιασμένη.»

Άν είναι τρελή αυτή και όπτασιάζεται, είμαι τρελή κι εγώ – ούρλιάζω: «Ψεύτρα! Πουλημένη!» ούρλιάζω. «Σέ ξέβρασε ή κόλαση για νά σπιλώσεις τή μνήμη του!» ούρλιάζω. «Σέ πλήρωσαν οι άτιμοι! Τή μνήμη ενός ήρωα!» ούρλιάζω. «Ξεκουμπίσου από τό σπίτι μου!» ούρλιάζω.

Άνάμεσά μας έχει σταθει ό άντρας μου, κρατάει τά χέρια μου σφιχτά. Δέν μπορώ νά τά λευτερώσω κι άς παλεύω. Πάνω από τόν ώμο του ούρλιάζω. Όμως ή πουτάνα δέ σηκώνεται από τήν πολυθρόνα μου. Σάν νά μήν ούρλιάζω μέ κοιτάει κατάματα – ή τοξικομανης, μέ μαστουρωμένα μάτια μέ κοιτάει.

«Σκότωσε τήν ψυχή μου ό φονιάς!... ό κερατάς!»

«Τό παιδί! Τό ξύπνησες!» μου έλυσε ό άντρας μου τά χέρια.

Η Μαρούλα σκληρίζει βαλαντωμένη – τήν ξυπνήσανε οι άλιτήριοι, τώρα θά μου ξυπνήσει και ή Βιβή. Ό άντρας μου έτρεξε κοντά τους, σφάλισε και τήν πόρτα πίσω του.

Στήν τραπεζαρία μου λοιπόν μονάχες. Κοιταζόμαστε. Άνασαινω δύσκολα. Η μέση μου πονάει – ή πάλη μέ τόν άντρα μου, ή μαραθώνια περιπλάνηση. Είναι ολοφάνερο: τάχα τήν ψυχή τής σκότωσε ό άδερφός μου λέει και τόν βρίζει φονιά ή φρενοβλαθής. Είναι ολοφάνερο: μέσα στή θολούρα του άλκοολισμού, στήν ταραχή τής τρέλας... ολοφάνερο! Άπαιτείται διπλωματία, προσοχή. Κάθισα άντίκρυ της και μέ σφάζουν τά νεφρά, άκουμπάω στό τραπέζι τόν άγκώνα. Προσπαθώ όσο γίνεται πιό άπλά, πιό ήσυχα ώστε νά τό κατανοήσει, νά τής έντυπωθει στό σαλεμένο μυαλό: ό άδερφός μου ό συχωρεμένος, τής έξηγώ, ό άντρας της, ό πατέρας του παιδιού της, ήτανε άγωνιστής... λαϊκός άγωνιστής, στρατιώτης του Λαού, δέν ήτανε φονιάς! τής έξηγώ και πικραίνομαι, πού αυτά τά πεντακάθαρα χρειάζονται έξηγήσεις. Είναι αυτονόητο, ή Φιλιώ δέν έχει τό δικαίωμα... κανένας δέν μπορεί νά σπιλώσει τήν ιερή του μνήμη! Τό ήθικό του άνάστημα ήτανε... ήτανε ύπόδειγμα! Ό δικός μου ό άδερφός δέ δολοφόνησε, πολέμησε... Γιατί δέν κάνει ή Φιλιώ αυτή τή σαφέστατη διάκριση; Τόν ξένο και τόν ντόπιο φασισμό πολέμησε ό άντρας της, για τή Λευτεριά του Λαού άγωνίστηκε. Γι' αυτό κι εγώ θά είμαι ώσπου νά πεθάνω υπερήφανη, θά προσκυνώ τή

μνήμη του. 'Οφειλε, νομίζω, καί ἡ Φιλιώ... ἀλλά ἐγὼ δὲν ἀρέσκομαι νὰ ἐπεμβάινω...

«Σ' αὐτόν τόν τόπο ὅλοι...», μουρμούρισε.

'Εκδηλο ὅτι καταβάλλει κόπο. Μεγάλο κόπο, ναί. Πάντως μέ παρακολουθεῖ. 'Ας ἔχει μισόκλειστα τὰ μάτια. Παρακολουθεῖ. 'Αναγερμένη στό μπράτσο τῆς μπερζέρας, βαστάει τό κεφάλι τῆς, μ' ἀκούει, συλλογιέται ἐκεῖνα πού ἀκούει. 'Ομως ὁ πόνος τῆς ψυχῆς μου εἶναι ἀφόρητος. Προσπαθῶ, ὅσο πιό ἀπλά, ὥστε νά καταλάβει: «'Ο ἄντρας σου, Φιλιώ, δὲν ἦτανε φονιάς! 'Ηταν ἥρωας!»

«'Ολοι σ' αὐτόν τόν τόπο ἔπαθαν», μουρμούρισε.

«Μάλιστα! 'Ο Λαός μας ἔπαθε, μαρτύρησε... καί θά μαρτυρήσει, Φιλιώ, ὡσότου ξημερώσει ἡ Λευτεριά!»

«Κανένας... τίποτα δὲν ἔκανε. 'Ολοι ἔπαθαν.»

«Μάλιστα! 'Ο Λαός... Τί θές νά πείς;»

«'Ολοι εἶναι ἀθῶοι, ἔπαθαν. Κανένας, τίποτα δὲν ἔκανε... Μαζί κι ἐγὼ εἶμαι ἀθῶα. Καί ὁ ἀδερφός σου ἀθῶος», μουρμούρισε καί σφάλισε τὰ μάτια ἀπελπισμένη.

Εἶναι δύσκολο – ἀφάνταστα δύσκολο, ἂν καί τόσο ἀπλό – νά χωρέσουνε τούτα τὰ πεντακάθαρα, τ' αὐτονόητα στό σαλεμένο μυαλό τῆς. Μά ἐγὼ, παρά τόν πόνο τῆς ψυχῆς μου, προσπαθῶ: 'Ο ἀδερφός μου, τῆς ἐξηγῶ, ὁ ἄντρας τῆς ἦτανε στρατιώτης τοῦ Λαϊκοῦ Στρατοῦ, τῆς 'Επανάστασης, στή μάχη τραυματίστηκε, τόν αἰχμαλωτίσανε... στίς μάχες πολεμᾶς, ἐξουδετερώνεις τόν ταξικό ἐχθρό, δέ δολοφονεῖς στίς μάχες, πρέπει ν' ἀφομοιώσει αὐτή τή σαφή διάκριση ἡ Φιλιώ... ὁ ἄντρας τῆς λαβωμένος συνελήφθη αἰχ-

μάλωτος. Χωρίς κατηγορία τόν δίκασε τό ἔκτακτο στρατοδικεῖο καί τόν καταδίκασε, χωρίς οὐσιαστικά κατηγορία! 'Εκεῖνον τόν δολοφόνησαν αἰχμάλωτο οἱ μοναρχοφασίστες! Τό ἀντιλαμβάνεται ἡ Φιλιώ; Τό παλικαρι μας τό στήσανε στή χαράδρα τὰ χαράματα... ἂν εἶχε ὑπογράψει δήλωση θά ζοῦσε, ἂν εἶχε προδώσει τό Κόμμα, ἂν εἶχε ἀποκηρύξει... Μέ πουκώνει τό κλάμα, κόμπιασα. Τά δάκρυα θολώνουν ἀντίκρυ μου στόν τοῖχο τό κάδρο μου Νερόμυλος τῶν 'Αλπεων· κρέμεται πάνω ἀπό τό τραπέζακι μέ τόν ἀλαβάστρινο ἀναπτήρα – ἡ Λευτεριά τοῦ 'Ανθρώπου οἱ μηχανές, ἀναθάρρεψα. Πῶς ἐγκωμιάζε τήν πρώτη ἐφεύρεση στήν ὁμορφη σκλάβα ὁ ποιητής τῆς ἀρχαιότητος; Τό εἶχα μελετήσει στήν μπροσούρα πού μᾶς ἔδωσε στήν Κατοχή ἡ ὀργάνωση. 'Αριστούργημα: ὁ νερόμυλος, κόρη μου, θά σέ λευτερώσει ἀπό τίς ἀλυσίδες τοῦ χερόμυλου... 'Αναστέναξα σφουγγίζοντας τὰ δάκρυα: «'Ο ἄντρας σου, Φιλιώ, πέθανε σάν ἥρωας γιά νά γεννηθεῖ στόν κόσμο ὁ Καινούργιος 'Ανθρωπος! Γι' αὐτό δὲν ὑπέγραψε δήλωση, δὲν πρόδωσε τήν ἰδεολογία του καί πέθανε – ἦτανε ὁ Καινούργιος 'Ανθρωπος! 'Εμεῖς, οἱ κολασμένοι τῆς γῆς, εἴμαστε οἱ Καινούργιοι 'Ανθρωποι. Κατακλύζουμε τήν οἰκουμένη».

Γύρισε ὁ ἄντρας μου. 'Εκλεισε καί τήν πόρτα: «Κοιμήθηκε... Σιγά!» Μαζεύει ἀπό τό τραπέζι «τά χαρτιά του».

Ἡ Φιλιώ ἀποφεύγει τή ματιά μου. Θαρρεῖς καί πρόκειται νά λιποθυμήσει, τόση ἐξάντληση: «Δέ μίλησε ὥσπου νά ξεψυχήσει, δὲν εἶπε ποιός τόν σκότωσε. Τόν ἤξερε, τόν εἶδε... 'Αν εἶχε μιλήσει, ἀλίμονο!»

Δέ μου ξεκαθαρίζει ή ανισόρροπη πώς και τί, ποιόν σκότωσαν... 'Ο άντρας μου απολιθώθηκε μέ τό βιβλίο στό χέρι — ποιήματα! Δέ μου τό ξεκαθαρίζει και τή ρώτησα: ποιός δέν είχε μιλήσει;... πότε;

«'Ο μοναχογιός τής πιασμένης... είχε και κείνος μάνα, Δήμητρα, σακάτισσα. Του ρίξαν από 'να βήμα αλλά δέν έμεινε στον τόπο. Και δέ μίλησε. Γι' αυτό του συχώρεσε ο Θεός τά κρίματα, τον πήρε κοντά του στον Παράδεισο.»

Νά τα μας πάλι τά παρανοϊκά! 'Αρχίζω πιά και τρέμω: «Ποιά είναι ή πιασμένη, επιτέλους! Στην 'Αθήνα ή στην Βοστώνη κάθεται; Τή γνωρίζουμε;»

«Σουρνόταν πάνω στά χαλίκια όλη τή νύχτα χτυπημένος... έτριζε τό χαλίκι στό σκοτάδι.»

«Ποιός;»

«Τόν μαζέψαν τό πρωί, σέ μιά μάντρα δίπλα στό Σχολείο. 'Εζήτησε ως τ' απόγεμα, είχε τίς αισθήσεις του. Δέ μίλησε.»

Τρέμω κι ούτε τό κρύβω — ο άντρας μου προληπτικά έχει σταθεί σχεδόν ανάμεσά μας — τρέμω: «Ποιός είναι αυτός ο άγιος, βρέ Φιλιώ;... Πότε;... Ποιός τον σκότωσε;»

Σκέπασε μέ τή φούχτα της τό κούτελο: «'Αν είχε μιλήσει, αλίμονο!... 'Εσύ δέν κρυβόσουν, θά σέ βρίσκανε στό σπίτι.. θά σέ παλουκώναν, θά σφάζανε τή μάνα σου, θά καίγανε τό σπίτι.. Δέ μαρτύρησε εκείνον πού τον σκότωσε άς τον είδε... Συχωρέθηκε, Δήμητρα!»

'Εχω αναφουφουλιάσει, τρέμω. Θέλω νά τή ρωτήσω ποιό και πότε θά μέ σφάζανε... ποιός θά τολμούσε ν' άγγίξει τήν κυρία Μαρουσώ, τήν άρχοντογυναί-

κα. Λές και διάβασε τή σκέψη μου ο άντρας μου έγειρε πάνω της:

«Στήν Κατοχή, έννοείς;»

Κατανεύει άμίλητη.

«'Ο Παπαθανάσης θά τίς έσφαζε;»

Κατανεύει.

'Ανασκίρτησα — ο φασίστας τρομοκράτης πού μάς ρήμαξε, τό θηρίο τής 'Αποκαλύψεως... ναι! ναι! Παπαθανάση τον λέγανε, θυμήθηκα. Και φτάσαμε ως τή σφηκοφωλιά του απόψε, μέ παρέσυρε ή Φιλιώ μέσα στή μαύρη νύχτα... 'Ωστε φονιάς στή συμμορία του άρχιφασίστα ήτανε ο μακαρίτης πού πρέπει νά λυπόμαστε... Κρατιέμαι μολοντούτο. 'Η φωνή μου είναι ήρεμη, πειθαρχημένη: «Ποιός τον σκότωσε, Φιλιώ; Αυτόν τό δολοφόνο πού δέ μίλησε και άγιασε στον Παράδεισο... Πές μου ποιός τον σκότωσε;»

«'Ο άδερφός σου.»

Μ' ένα σάλτο ο άντρας μου βρέθηκε στην πόρτα, τή μισάνοιξε, άφουγκράζεται — όχι! δέν ξύπνησε ή Μαρούλα. Πάντως, ή φωνή μου ήρεμη:

«Λές φέματα!»

«Του 'στησε χωσιά.»

«Λές φέματα!»

«Τόν παρέσυρε μέ... μέ δόλωμα.»

«'Εσύ τον σκότωσες, Φιλιώ!» — ή φωνή μου αποφασιστική, σιγανή και ήρεμη, νά μήν ξυπνήσουν τά μικρά. «Τόν σκότωσες έσύ και κατηγορείς τό Φάνη μας... 'Ο Φάνης πριν από τήν άπελευθέρωση ήτανε παράνομος, δέν έμεινε στό σπίτι μας, κρυβόταν — τώρα τό θυμήθηκα. Τό χαφιέ έσύ τον σκότωσες. Και καλά του έκανες! Τό ίδιο όφειλες νά επαναλάβεις σή-

μερα, ο πόλεμος συνεχίζεται.»

“Όχι! όχι! χειρονομεί άπεγνωσμένα.

«Σκότωσες τό χαφιέ καί κρύφτηκες μετά σάν έμαθες πώς δέν έμεινε στόν τόπο, κρύφτηκες στόν κήπο μας τρία μερόνυχτα ώσπου φύγανε οί Γερμανοί καί σκόρπισε ή συμμορία του φασίστα. Έσένα λυπήθηκε ο χαφιές καί δέ σε άρφωσε ότι τόν σκότωσες. Ήσουν έρωμένη του; Γιατί βρίζεις τό Φάνη κερατά;»

“Ο άντρας μου χούφτιασε τά μάγουλα κι έπεσε στην καρέκλα μονοκόμματος.

Χαμηλόφωνα, ψιθυριστά σάν συνωμότες τό συζητάμε οί τρεις μας τόσες ώρες δίχως αποτέλεσμα — ή πόρτα του άντρέ μισάνοιχτη, δέν τήν έκλεισε ο άντρας μου ο σατανάς ώστε νά μήν ούρλιάζω καί ζυπνήσουν τά μικρά. Άλλά έγώ δέν έχω λόγο νά ούρλιάζω. Άπό τή στιγμή πού συνέλαβα πώς συνέβησαν τά πράγματα είμαι άπολύτως ψυχραιμη, μπορώ νά πω συγκαταβατική άπέναντί της — είναι ή παράκρουσή της κατάφωρη. Κι έγώ παραθέτω έπιχειρήματα τετράγωνα, άτράνταχτα — δέ σπούδασα ματαιώς τά μαθηματικά. Τή δύστυχη τρελή τήν έχω φέρει σε άδιέξοδο, πεδουκλωμένη σε άντιφάσεις, άσχέτως πού δέν όμολογεί πώς τό χαφιέ τόν σκότωσε αυτή, καί καλά του έκανες! τή διαβεβαιώ μέ θερμή χαμηλόφωνα, κάνα παλιοτόμαρο θά ήτανε, χαφιές του Παπαθανάση, πουλημένος δολοφόνος του Λαού! Δέν τό παραδέχεται

όμως πώς τόν σκότωσε, όχι! όχι! χτυπιέται, δέν τόν σκότωσε! — ίσως έπειδή ήταν έρωμένος σου τόν σκότωσες, τήν καθησυχάζω χαμηλόφωνα, φοβήθηκε ενδεχομένως τίς άποκαλύψεις του στο λαϊκό δικαστήριο, αναλογίζομαι άγαναχτισμένη μά καί τή λυπάμαι στην άθλια κατάσταση πού περιήλθε — μοιάζει μέ φάντασμα άπό τή χλωμάδα, άπό τήν εξάντληση τό μούτρο της ζάρωσε — δέν της άναφέρω λοιπόν τό ενδεχόμενο αυτό άν καί κρίνω ότι εύσταθεί ως έλατήριο του φόνου, τότε ήμασταν πεπεισμένοι πώς μέ τήν άπελευθέρωση θά στηθούνε για τούς έθνοπροδότες λαϊκά δικαστήρια, άναπολώ, θά καταλάβουμε τήν έξουσία έμεις οί προοδευτικές δυνάμεις, θά ξεκαθαριστεί μέ βαθιά τομή ή κοινωνική σαπίλα. Όρίστε πού τώρα ή φόνισσα σου καταφτάνει μέ τό τουπέ της κληρονόμου άπό τή Βοστώνη άφού πουλήθηκε στη φασιστική αντίδραση, ξετσιπίωτα έμμένει στόν παραλογισμό πώς τό χαφιέ της συμμορίας του αρχιφασίστα τόν σκότωσε ο Φάνης μας. Όχι έπειδή ήτανε άγαπητικός της, έπιμένει, δέν ήτανε άγαπητικός της ο χαφιές, δέν ήτανε! χτυπιέται ψιθυριστά μέ πείσμα, ο άδερφός μου, ναι, ήταν κερατάς!... ήταν έθελοντής κερατάς για τόν άγώνα, της άφάνισε τή... τή, κατόπιν τίποτα στη ζωή της δέν της φτούρησε! φουντώνει άγριο τό πάθος κάθε φορά πού επανέρχεται στο κρίσιμο αυτό σημείο, ώστόσο, κάθε φορά φουντώνει χαμηλόφωνα καί τινάζεται σάν έπιληπτική, τό τσιγάρο τρέμει μαζί μέ τά δάχτυλά της, κίτρινα, άπαίσια όλο νικοτίνη. Ξεφυσάω κι έγώ τόν καπνό άπό τά ρουθούνια μου, ο άντρας μου ο σατανάς άνεμίζει βεντάλια τίς παλάμες νά τόν διώξει — σάμπως κάπνισε ποτέ του ο άνάξιος!

Τοῦ φυσάω τόν καπνό κατάμουτρα – θά φτάσει καί ἡ σειρά σου νά σέ διαλύσω ἀπερίγραπτε! Κρυφοχαμογε-
λῶ μέ συγκατάβαση: ἐφόσον ἡ Φιλιώ τό γνωρίζει, ὁ Φάνης ἦταν στέλεχος, τήν ἀντικρούω ξανά χαμηλό-
φωνα, καλόβολα, ὑπομονετικά, μέ τό ἴδιο τετράγωνο ἐπιχείρημα: εἶναι μαθηματικῶς ἀδύνατον νά σκότωση
ὁ Φάνης τό χαφιέ σ' ἐκεῖνο τό σκοτεινό σοκάκι! Καί ὅμως ἡ φρενοβλαβής ἀρνεῖται νά τό παραδεχτεῖ, τρε-
μουλιάζουνε ξανά τά χέρια της, ὁ ἀδερφός σου τόν σκότωση! χτυπιέται, ἦταν φανατικός, τόν σκότωση,
μά δέν ἔμεινε στόν τόπο. Ξανά μέ καλοσύνη προσπα-
θῶ νά τῆς τό χωρέσω στό μυαλό, ἐπιχείρημα ἀδιάσει-
στο: ὅταν τόν αἰχμαλώτισαν ἔξω ἀπό τή Μακρακώμη
ὁ Φάνης ἔφερε τό βαθμό τοῦ ταγματάρχου στό Δημο-
κρατικό Στρατό, εἶχε στήν ὑπηρεσία του συναγωνι-
στή ὑπασπιστή, συναγωνιστή ἵπποκόμο καί τό κυριό-
τερο, αὐτό δέν τό γνωρίζει ἡ Φιλιώ διότι ἐμένα μόνον
ἐμπιστευόταν ὁ Φάνης, μετά τήν ἀπελευθέρωση, τότε
πού τή στεφανώθηκε κρυφά στό ἄψε σβῆσε, τότε πού
ὑποτίθεται πώς εἶχε διαπράξει τό ἔγκλημα – καί πα-
ρά ταῦτα ἡ Φιλιώ δέχτηκε νά παντρευτεῖ ἕνα χτεσινό
ὑποτίθεται φονιά! – τότε λοιπόν ἡ καθοδήγηση ἀνέ-
βασε τό Φάνη μας σέ πόστο στό ὄργανο τῆς πόλης,
ὄπερ ἔδει δεῖξαι Φιλιώ μου! δέ συμβιβάζονται αὐτά,
ὄπερ ἔδει δεῖξαι! ἀντικρούω τόν παραλογισμό της χα-
μηλόφωνα, ὁ Φάνης μας δέν ἦταν κάννας κοινός ἐκτε-
λεστής, κάννας δῆμιος, γιά νά σκοτώσει στό σοκάκι
κάποιο συνοικιακό ἐθνοπροδότη, ἀποκλείεται! τῆς τό
τονίζω πάλι χαμηλόφωνα μπορεῖ γιά ἑκατοστή ἢ γιά
χιλιοστή φορά, τόσες ὥρες τό συζητᾶμε οἱ τρεῖς μας
διεξοδικά, δίχως ἀποτέλεσμα, ἡ δύστυχη ἀνισόρροπη

ἀμετακίνητη, χτυπιέται, δέν ἐννοεῖ νά ὁμολογήσει
πώς αὐτή τόν σκότωση, μόνο σκῶνει κάθε λίγο τό
χέρι της τρεμάμενο στό κούτελο ἀπεγνωσμένα, νομί-
ζεις ὅτι θά ξεψυχήσει, ἀδίκως κατάπτε ἀκόμη ἕνα χά-
πι βγάζοντας ἀπό τήν τσάντα της τό μπουκαλάκι μέ
χέρι τρεμάμενο – ἡρεμιστικό ἢ ὑπνωτικό; δέν τό ἐξα-
κρίθωσα – τό κατάπτε μάνι μάνι προτοῦ νά ἐπιστρέψει
μέ τό νερό ἀπό τήν κουζίνα ὅπου ἔσπευσε πρόθυμος ὁ
ἄντρας μου ὁ σατανάς. Ἀδίκως! Καί τό τρίτο χάπι
πού κατάπτε ὑστερότερα, ἀδίκως! Ψιθυρίζει καί τινά-
ζεται σάν ἐπιληπτική μέ ἀγωνία: ἤθελα νά ἐκδικηθῶ
τό θάνατο τοῦ Θάνου, ναι! – ἅ! ἅ! ἀναφώνησε τώρα ὁ
ἄντρας μου ὁ σατανάς, ὁ μοναδικός ὑπαίτιος, τάχα
πώς κατανοεῖ τά ἐλατήρια αὐτός ὁ γνώστης τῆς ἀν-
θρώπινης ψυχῆς – ἦταν ἀδερφός μου, τόν ντουφέκι-
σαν! χτυπιέται ἀπελπισμένη χαμηλόφωνα – εἶναι
τρομερό!... δύο ἐκτελέσεις! καί μία ἐκτέλεση εἶναι
δοκιμασία ἀσύλληπτη, φιλοσοφεῖ ἡλίθια ὁ ἄντρας μου
ὁ διανοουμενάκιος καί τήν ἐνισχύει ἔτσι στό πείσμα
της νά μήν ὁμολογεῖ, νά ὑπεκφεύγει: ἤθελα νά ἐκδι-
κηθῶ πού ντουφεκίσανε τό Θάνο, τούς φασίστες νά
ἐκδικηθῶ, αὐτό τό παραδέχομαι! ψελλίζει, μόλις συ-
ναμεταξύ μας ἀκουγόμαστε στή σιγαλιά τῆς νύχτας
κι ἄς εἶναι τά κεφάλια μας κοντά κοντά σάν κολλη-
μένα κάτω ἀπό τό λευκό, παγωμένο φῶς πού μᾶς πε-
ρεχύνει τό κρυστάλλινο πολύφωτο. Σύν τῷ χρόνῳ,
ὅσο τό τυφλό πείσμα της δέν κάμπτεται, ἐγώ καί ὁ
ἄντρας μου ὁ σατανάς, ὁ μοναδικός ὑπαίτιος γιά τοῦ-
τον τόν μεταμεσονύκτιο βραχνά, ἔχουμε σύρει τά κα-
θίσματα μπροστά στήν μπερζέρα ὅπου φώλιασε κου-
λουριασμένη ἡμίθανῆς, ἔχουμε σκύψει μπροστά, καί

τά κεφάλια μας σχηματίζουν μέ τό δικό της κεφάλι τρίγωνο ίσοσκελές, ὥστε νά συζητᾶμε ἀποκλειστικά συναμεταξύ μας χαμηλόφωνα χωρίς λαθρακουστές, τόσες ὥρες ἀσταμάτητα σάν τρεῖς ἀνακριτές συζητᾶμε... Εἶπα σάν τρεῖς ἀνακριτές καί ὄχι σάν... τώρα τό ἀντιλαμβάνομαι ὅτι μοῦ συμβαίνει κάτι παράξενο: ἐνῶ στήν πραγματικότητα ἐγώ δικαιωματικά τήν ἀνακρίνω γιά νά τῆς ἀποσπᾶσω τήν ὁμολογία πώς αὐτή καί ὄχι ὁ Φάνης μας διέπραξε τό ἔγκλημα, κάποιες στιγμές διαισθάνομαι ὅτι καί ὁ ἄντρας μου ὁ σατανάς παραλλήλως κάτι ἐπιχειρεῖ νά φέρεي στό φῶς γιά λογαριασμό δικό του ἀσχέτως ἀπό μένα πού εἶμαι ὁμοιδεάτις καί νόμιμη γυναίκα του – κάτι ὑπονομευτικό καί ὑπουλο εἰς βάρος μου! Ἐπιπλέον, πότε πότε αἰσθάνομαι ἀόριστα πώς καί ἡ Φιλιώ, παρά τήν ἔσχατη ἀπόγνωση καί τήν ἐντύπωση πού δίνει ὅτι πνέει τά λοῖσθια, μέ τήν πεισματική ἄρνησή της θέλει ν' ἀποκρύψει τό γεγονός πώς ἐντέλει ἐκείνη ἀνακρίνει ἐμένα ἐν συμπαιγνία μέ τόν ἄντρα μου. Ὅμως κύλησαν τόσες ὥρες καί τούτη ἡ ἀλλόκοτη ἀνάκριση ἀποβαίνει ἄκαρπη – τρεῖς ἀνακριτές ματαιίως ἀλληλοανακρίνονται – εἶναι νύχτα βαθιά καί μηδέν εἰς τό πηλίκον, γι' ἄλλη μιά φορά ἡ χαμηλόφωνη συνωμοτική συζήτηση ἀποτελματώθηκε, ἔχει διαγράψει καί πάλι ἓνα φαῦλο κύκλο, καί πάλι βρεθήκαμε στό σημείο ἀκριβῶς πού ἀρχινήσαμε πρό ἀμνημονεύτων χρόνων, ἄς εἶναι τά ἐπιχειρήματά μου ἀδιάσειστα, ἡ παράφρων ἄν καί κολλημένη στόν τοῖχο δέν ὁμολογεῖ, δέν τό παραδέχεται πώς ὁ Φάνης μας τῶν ἀδυνάτων ἀδύνατον νά σκότωσε στό σοκάκι τό χαφιέ, ὁ Φάνης ἦταν στέλεχος – ὄχι, δέν εἶχα ἄλλη ἀνάμιξη, μόνο

στή λεύκα τόν περίμενα, οὐδεμία ἀνάμιξη! βογκάει χαμηλόφωνα καί ἀνάβει ξανά τοιγάρο, σιγοτρέμει, ὁ ἀδερφός σου μ' ἔστειλε στή λεύκα καί περίμενα, μέ πίεσε ἀφάνταστα ὁ ἀδερφός σου κι ἐπειδή τόν ἀγαπούσα, δέν ἤξερα γιά ποιό λόγο κάν μ' ἔστειλε στή λεύκα – λές ψέματα! ἀσύστολα ψέματα! τῆς ἀποδεικνύω ξανά ἐγώ τετράγωνα ἀλλά χαμηλόφωνα καί καλόβολα τίς κραυγαλέες ἀντιφάσεις της: Φιλιώ μου εἶναι λογικῶς ἀσυμβίβαστο νά πηγαίνεις ἐσύ στή λεύκα ἐπειδή ἐπιδιώκεις νά ἐκδικηθεῖς τό θάνατο τοῦ Θάνου καί ταυτόχρονα νά μή γνωρίζεις ὅτι σέ στείλανε στή λεύκα γιά νά παρασύρεις στήν ἐνέδρα τό χαφιέ. Μή μᾶς λές παραμύθια! ἀσυμβίβαστο! – ἄ! ἄ! ἀναφωνεῖ καί πάλι ὁ ἄντρας μου ὁ σατανάς, ἔτσι πού μέ κοιτάζει πάλι ἀσκαρδαμυκτί τήν ἐνθαρρύνει στό πείσμα της νά μήν ὁμολογεῖ, νά ἐπιμένει: τό εἶχα πεῖ στόν ἀδερφό σου πώς μοῦ ἔκανε κόρτε ὁ Σαράντης, γι' αὐτό μ' ἔστειλε στή λεύκα καί τόν περίμενα ὥσπου πέρασε – ὥστε Σαράντη τόν λέγανε αὐτόν πού σκότωσες, νά πού μάθαμε κιόλας πώς λεγότανε ὁ ἐραστής σου, θριαμβολογῶ τότε ἐγώ χαμηλόφωνα, καί μεταξύ μας πολύ καλά τοῦ ἔκανε τοῦ ἐθνοπροδότη καί τόν σκότωσε, τήν καθησυχάζω, παρευθύς, ἐάν γινόταν ὄφειλε καί σήμερα νά τό ἐπαναλάβει, τήν καθησυχάζω ἀλλά ἐμένα νά μή μοῦ πασάρει ψέματα, ἐγώ διακρίνω καί στό σκοτάδι, εἶμαι λύγξ! τήν προειδοποιῶ, ἀποκλείεται νά τήν ἔστειλε στή λεύκα ὁ Φάνης μας νά συναντήσῃ αὐτόν τόν κύριο Σαράντη τόν κορτάκια, πού σύχναζε στό ψιλικατζίδικο τοῦ πατέρα της, καί γιά δεῦτερο λόγο ἀποκλείεται νά τήν ἔστειλε ὁ Φάνης ἐφόσον ὁ χαφιές ἦταν ἐρωμένος της,

ἐμεῖς οἱ Μοραῖτες στά ζητήματα ἠθικῆς εἴμεθα ἀτεγκτοὶ! τῆς ἀποδεικνύω πόσο εἶναι κραυγαλέα καὶ τούτη ἡ ἀντίφαση, τῆς κατεδαφίζω ἀκόμη ἓνα μετερίζι τοῦ παραλογισμοῦ τῆς. Φουντώνει ξανά τό πάθος τῆς ὅμως χαμηλόφωνα: ὁ Σαράντης δέν ἦταν ἀγαπητικός τῆς, ὄχι! ὄχι! χτυπιέται, ἦταν ἓνας μόρτης! Κι ὁ ἀδερφός μου ἦταν κερατάς! ἦταν κερατάς! ἐβελοντής κερατάς! δεκαοχτώ χρονῶ ξελογιασμένη κοπελίτσα ἦτανε τότε ἡ Φιλιώ καί ὁ φονιάς, ὁ κερατάς, μέ τό φανατισμό του σκότωσε τήν ἀγάπη μέσα τους! ὁ γάμος τους κατόπιν ἀπεδείχθη εὐθύς ἐξαρχῆς ναυάγιο – μά ποιά ἀγάπη κακομοίρα μου; ἀναρωτιέμαι ἐνδιαθέτως μέ συμπόνια καί ἀναπόφευκτα μέ ἀθέλγητη εἰρωνεία, μιὰ τρύπα ἦσαν κακομοίρα γιά τό Φάνη μας, ὁ ἄντρας σου ἦτανε λαϊκός ἀγωνιστής, ἦτανε στέλεχος, σέ πῆρε γιά νά λύσει τό σεξουαλικό του πρόβλημα, ἀναλογίζομαι καί συνάμα ἀναρωτιέμαι ἀνήσυχη μήν τυχόν πρωτύτερα, πού μέ παρέσυρε ἡ ὄργη, βγάζοντας τό ἄχτι μου ξεστόμισα μαζί μέ τό χαμό τοῦ Λαοκράτη καί τίποτε προσβλητικό ἀπ' ὅσα συλλογιόμουν περί τρύπας. Ἡ ἀνισόροπη ὡστόσο, μέσ στήν παράκρουση αὐτῆς τῆς νύχτας, ἀφανισμένη νά χτυπιέται μέ φαντάσματα, ἔχει φτάσει στά ὅρια τῆς ἀντοχῆς – σαράντα ὀχτώ ὥρες ξάγρυπνη, ἀπό τή Βοστόνη ξάγρυπνη! – δέν ἔχει πιά δυνάμεις γιά νέο ἀντιπερισπασμό, ἀπλῶς ἐπαναλαμβάνει χαμηλόφωνα, μονότονα: σκότωσε τήν ἀγάπη μας, ἦταν φανατικός, μ' ἀνάγκασε νά τοῦ βάλω κέρατα – ἄς μήν ἀνασκαλεύουμε τόσο βαθιές πληγές. Λοιπόν; τή ρώτησε ὁ ἄντρας μου, φίδι κολοβό, ἀποβλέπει ὑποῦλα νά τήν ἐπαναφέρει σέ κάποια ἡρεμία γιά νά ψαρέφει χάρις

στήν ἀντάρα τοῦ μυαλοῦ τῆς ποίος ξέρει τί στοιχεῖα εἰς βάρος μου. Ὅπωςδήποτε, σιγά σιγά ἤρεμήσε ἄν καί κατακίτρινη σάν πτώμα, ἐξουθενωμένη. Λοιπόν, τόν περίμενε ὡσότου ἓνα ἀπομεσήμερο πέρασε κατὰ τύχη ἀπό τή λεῦκα ὁ Σαράντης καί ἡ Φιλιώ τοῦ μίλησε, γειά σου καλέ, τοῦ λέει, τί χαμπάρια; τοῦ λέει, καιρούς καί ζαμάνια ἔχουμε, τοῦ λέει, ἤθελε νά ἐκδικηθεῖ τό θάνατο τοῦ Θάνου, ἄλλη ἀνάμιξη δέν εἶχε, στή χωσιά τόν παραφύλαξε ὁ ἀδερφός μου καί κάποιος ἄλλος μαζί, τόν σκοτώσανε στό σοκάκι ἐξ ἐπαφῆς, μά ἦταν ἀτζαμῆδες φονιάδες, δέν ἔμεινε στὸν τόπο.

«Προτείνω νά τό διαλύσουμε, εἶναι πολύ ἀργά.» Ὁ ἄντρας μου τό φίδι, ὁ μοναδικός ὑπαίτιος γιά τούς βραχνάδες μου, ὕψωσε τή φωνή καί τοῦτο πρὸς στιγμὴν ἀνακουφιστικά μέ ξάφνιασε ὕστερα ἀπὸ τόσες ὥρες ψιθυριστὴ συζήτηση: «Δύο παρά τέταρτο. Προτείνω...»

«Κάθισε χάμω!» Τόν προειδοποιῶ ἀπειλητικά μέ τή ματιά – θά ἔχει νά κάνει μαζί μου ἄν...

«Ἄν δέν ξεκουραστεῖς, Φιλιώ, θά καταρρεύσεις! Θά τηλεφωνήσω γιά ταξί, νά σέ πάω στό ξενοδοχεῖο.»

«Κάθισε χάμω! Θά λυθεῖ ἀπόψε τό ζήτημα!»

«Δέ βρέχει, Φιλιώ... Οὔτε πρόκειται νά καταλήξουμε, σ' αὐτά τὰ ζητήματα ὁ ὑποκειμενισμός... Προτείνω νά σταματήσουμε ὀριστικά ἐδῶ.»

Προτείνει ὁ σατανάς τό φίδι, ἀναγούλιασα. Προτείνει, λές καί συνεχίζουμε οἱ τρεῖς μας μία συνωμοτική συνεδρίαση, πού ἔχει ξεκινήσει ἀπὸ τὰ μεγάλα χρόνια, τότε πού ἤμασταν στά πρόθυρα νά κυριέψουμε

ἡμεῖς ἡ Λαϊκὴ Ἐπανάσταση τὸ κράτος. Τώρα, ἀναλογίζομαι, τρεῖς ἀνακριτές ἀνακρίνοντας συνεχῶς ἀλληλοανακρίνονται... πῶς χάθηκαν τὰ μεγάλα ἐκεῖνα χρόνια, ἀναλογίζομαι. Ἐτούτη ἐδῶ ἡ τοξικομανὴς πουλήθηκε στὸν ἰμπεριαλισμὸ καὶ κιότσε, ἀλκοολικὴ καὶ πουτάνα, ἀναλογίζομαι, ὁ ἄντρας μου ἀποκαλύφθηκε προδότης ἐσχάτης προδοσίας, τσακάλι τοῦ ρεβιζιονισμοῦ ἀποκαλύφθηκε. Μοναχὰ ἐγὼ ἡ δόλια ἔχω ἀπομείνει ἀλύγιστο ἀτσάλι. Τί νὰ πρωτοπροφτάσω ἡ δόλια; Γιατί κοιμᾶται ὁ Λαός; Μὲ πνίγει παντοῦ ἡ σαπίλα. Καὶ τὸ ψέμα.

Σκύβω πιὸ κοντὰ στὸ κεφάλι της – χωμένο στὴν μεπερζέρα κουτουλάει ἀπὸ τὴ νύστα. Τῆς τὸ ἐξηγῶ ξανά ὅσο γίνεται πιὸ σταράτα, πιὸ ἀπλά, ἔτσι πού νὰ χωρέσει ἐπιτέλους ἡ κραυγαλέα ἀντίφαση στὸ σαλεμένο μυαλό της: ἡ Φιλιώ κρύφτηκε στὸν κῆπο μας ἐπὶ τρία μερόνυχτα, ἔτσι; τῆς τὸ ἐξηγῶ χαμηλόφωνα – ἀλήθεια, ἐσύ γιατί κρύφτηκες στὸν κῆπο τῆς κυρίας Μαρουσῶς; σμίγει τώρα ὁ ἄντρας μου ὁ σατανὰς τ' ἀγανά του φρύδια καταθορυβημένος. Ἐξηγῶ ὑπομονετικὰ καὶ γιὰ τοῦτον τὸν ἡλίθιο τὴν κραυγαλέα ἀντίφαση: ὅταν ἔμαθε ἡ Φιλιώ πῶς ἐκεῖνος ὁ μόρτης ὁ χαφιές δὲν ἔμεινε στὸν τόπο φοβήθηκε καὶ κρύφτηκε στὸν κῆπο, ἔτσι; – ἔτσι! ἔτσι! κουτουλάει ἐξουθενωμένη, οἱ μαῦροι κύκλοι στὰ μάτια σκιάζουν ὄλο της τὸ πρόσωπο, ζαρωμένο ἀπὸ τὴν ἐξάντληση. Καὶ καπνίζει ἀλυσίδα ἀγκομαχώντας, μόλις σβῆσει τὸ ἀποτσιγάρο ἀνάβει αὐτοστιγμὴ τσιγάρο, σηκώνει ὡς τὸ στόμα της μὲ δάχτυλα τρεμάμενα τὸν ἀλαβάστρινο ἀναπτῆρα μου ἀπὸ τὸ τραπεζάκι, μ' ἔχει πνίξει καὶ μένα ἡ τσιγαρίλα, βῆχω καθὼς τῆς ἐξηγῶ: ἔμεινε

κρυμμένη λοιπὸν στὴν καλαμωτὴ στὸν κῆπο μας ἐπὶ τρία μερόνυχτα, ἔτσι; – ἔτσι! κουτουλάει ἐξουθενωμένη – ἄ, ὥστε ἔτσι! ἀναφώνησε τώρα ὁ ἄντρας μου τὸ φίδι καὶ γέρνει μὲ περίσκεψη πάνω της, τὴν παρατηρεῖ, τί ἐπιδιώκει ἄραγε ὁ σατανὰς εἰς βάρος μου; ἀναρωτιέμαι, συγκεντρώνομαι καὶ πάλι μετὰ τόσες ἐπαναλήψεις μάταιες στὸ ἐπιχειρήμα μου, εἶναι ἀτράνταχτο: πότε κατέφυγε στὸν κῆπο μας, πότε κρύφτηκε στὴν πεσμένη πέργκολα τοῦ θεῖου Ζήνων ἡ Φιλιώ; – ἄ! ἄ! κακάρισε τώρα σάν μαδημένο κοτόπουλο ὁ ἄντρας μου ὁ σατανὰς καὶ γκρεμίστηκε συντρίμμι στὴν καρέκλα ἀντίκρου μου, χούφτιασε τὸ στόμα του μὲ δέος. Ὡστε, συνεχίζω ἐγὼ ἀδυσώπητη, ἐάν εἶχε μαρτυρήσει ὁ μόρτης ποιὸς κατὰ τὴ Φιλιώ τὸν σκότωσε, πού θὰ ὀρμούσε ἡ συμμορία γιὰ νὰ βάλει φωτιά, νὰ πετσοκόψει; – σταμάτα! μοῦ γνέφει σείοντας ἀδιόρατα τὸ δάχτυλο ὁ ἄντρας μου τὸ φίδι. Θριαμβολογῶ χαμηλόφωνα: κατὰ τὴ Φιλιώ, φυσικὰ, θὰ ὀρμούσανε ἐκεῖ ἀκριβῶς πού κρύφτηκε ἡ Φιλιώ γιὰ νὰ σωθεῖ. Φιλιώ μου, ὅπερ ἔδει... καὶ μὲ τίς ὑγεῖες σου! Ὁ ἄντρας μου τὸ φίδι παρατηρεῖ τώρα τὴ Φιλιώ περίλυπος σάν δαρμένος διακονιάρης. Θριαμβολογῶ χαμηλόφωνα:

«Ὁ Φάνης μας δὲν εἶχε ἀνάμιξη στὸ ἔγκλημα, ὁ Φάνης ἦταν στέλεχος! Ἐσύ σκότωσες, Φιλιώ, τὸν ἔραστή σου. Καὶ σοῦ ἐπαναλαμβάνω: καλὰ τοῦ ἔκανες, εὐγε σου! Τότε ἀγωνιζόσουν καὶ σύ γιὰ τὸ Λαό!»

Μαγκωμένη χτυπιέται ἀλλόφρων, πνίγεται. Ἡ μαθηματικὴ λαβίδα μου εἶναι ἀτσαλένια, τὴν κρατῶ ἴδια καρφίτσωμένη πεταλούδα κι ἄς φτεροκοπάει τὰ

παρδαλά φτερά της μέ απόγνωση, ματαιοπονεί. Ψιθυριστά, βραχνά μέ καταριέται, πού τήν εξανάγκασα μέ τήν πλεονεξία μου, ἐγώ τήν ἔφερα στήν Ἀθήνα... ἐγώ!... ἐγώ!... ἡ ἀπληστη!

«Ὅχι, Φιλιώ μου. Ὁ φονιάς ἐπιστρέφει στόν τόπο τοῦ ἐγκλήματος.»

«Ὁ ἀδερφός σου ἦταν! Ἐγώ δέν ἔκανα τίποτα. Κατέβηκε γραμμή.»

«Καί ἀπό τή Βοστώνη ἐπιστρέφει», σφραγίζω τήν κατατρόπωσή της χαμηλόφωνα καί, γιά τήν περίσταση, ἀρκούντως μεγάλωψυχα. Ἀξιοθρήνητος κι ὁ ἄντρας μου, τόν παρακολοῦθῶ μέ τήν ἄκρη τοῦ ματιοῦ – χλωμός, καραβοτσακισμένος, μάτια προσπάθησε νά ἐμποδίσει τήν πανηγυρική ἀποκάλυψη, τό λαχταροῦσε ὁ προδότης ρεβιζιονιστής ν' ἀποδειχτεῖ ἐγκληματίας ὁ Φάνης μας! Ἐφόσον καί οἱ δύο μασκαράδες ξεμασκαρευτήκανε, μπορῶ μέ καλοσύνη νά καταφέρω χαμηλόφωνα τή χαριστική βολή: «Ποιόν μαυροφόρεςες, Φιλιώ, ὅταν μπήκες νιόπαντρη στό σπίτι μας; Τόν ἀδερφό σου ἐπειδή τόν πρόδωσε ὁ πατέρας σου στούς γερμανοτσολιάδες καί τόν σκότωσαν ἡ τό χαφιέ τό γερμανοτσολιά τόν ἐραστή σου ἐπειδή τόν σκότωσες; Ποιόν ἔκλαιγε ἡ καρδιά σου; Τόν προδομένο ἡ τόν προδότη; Πές μου τήν ἀλήθεια!»

Χτυπιέται ἐσωτερικῶς καί τήκεται, εἶναι προφανές. Καί ξέπνοη ψελλίζει πώς ὁ κερατάς τῆς στραγγάλισε τήν ψυχή ὁ φονιάς, ἀπό κείνη τή νύχτα ἡ Φιλιώ, ἀπό κείνη τή νύχτα πού τήν ἀνάγκασε ὁ κερατάς, ἡ Φιλιώ νιώθει πεθαμένη. Μονομιᾶς ἄδειασε ἡ καρδιά της στράγγιξε, στή ζωή της πιά δέ χαιρέται τίποτα, οὔτε νιώθει τίποτα, ζεῖ σάν πεθαμένη, θές

στήν Ἀθήνα κάθεται, θές στό Σικάγο ἡ στή Βοστόνη, ὅπου καί νά κάθεται σάν πεθαμένη ζεῖ, ὁμολογεῖ μέ ἔσχατη ἀπόγνωση ἐκλιπαρώντας τόν ἄντρα μου τό ξόανο, μόνο μέ τήν τρομάρα ζεῖ, θές στήν Ἀθήνα ἡ ὅπου θές... καί πού ἔφυγε ἀπό τήν Ἀθήνα νά γλιτώσει, ἡ τρομάρα ἀπό τήν καρδιά της δέν ἔφυγε, φύτρωσε ἐκεῖ βαθιά ἀπό κείνη τή νύχτα ἔχασε ἡ Φιλιώ τό πιο πολύτιμο δῶρο στόν ἄνθρωπο, ἔχασε τόν ὕπνο της. Καί τρέμει πώς ἀργά ἡ γρήγορα σάν τίς ἄλλες μανάδες καί ἡ Φιλιώ... σάν τίς ἄλλες μανάδες... Πῆγε νά σφουγγίσει τά δάκρυα κι ἔθαψε στίς χουφτες τό πρόσωπο.

Δέν κλαίει. Ἦσυχία. Ἀφουγκράστηκα μήπως στό πλαινό δωμάτιο τά μικρά... Ἦσυχία. Ὡσπου σηκώθηκε ἀπό τήν μπερζέρα. Σηκωνόμαστε κι ἐμεῖς. Ὁ ἄντρας μου ὁ ἠλίθιος ζυγιάζεται στά νύχια ἔτοιμος νά τηλεφωνήσει γιά ταξί, νά τήν πάει στό ξενοδοχεῖο. Ἀποχαυνωμένη μέ κοιτάζει λές καί δέν ὑπάρχω. Μουρμούρισε στόν ἄντρα μου:

«Μαῦρο κούτσουρο στό στρώμα ἡ πιασμένη...»

«Τή γνώριζες ἡ πηγές κατόπιν ἐπί τούτου;»

Δέν τοῦ ἀποκρίθηκε. Ἄναψε τσιγάρο καί σίμωσε τήν μπαλκονόπορτα, τήν ἀνοίξε. Ἀκίνητη ἀγναντεύει ψηλά τή νύχτα. Ἡ ἀτμόσφαιρα καθαρίζει λίγο λίγο, φεύγει ἡ κάπνα, ἡ τραπεζαρία γέμισε ἀπόβροχο. Ἀνατρίχιασα:

«Κλείσε τήν μπαλκονόπορτα!»

Πήγαινε ἡ Φιλιώ κατόπιν καί τή φρόντιζε, μονολογεῖ χαμηλόφωνα ξεφυσώντας τόν καπνό ψηλά ἔξω στόν οὐρανό, στή νύχτα. Δέν μποροῦσε νά διώξει τά μάτια του καί πήγαινε, ὥσπου συχωρέθηκε ἡ

κερα-Ματίνα... ήταν καρτερική, έκρυβε τὰ δάκρυα... και ἡ Φιλιώ τήν ἔπλενε, τήν ἄλλαζε, τήν τάιζε... πιασμένη, μαῦρο κούτσουρο.

Ναί, εἶμαι σίγουρη ποῖόν μαυροφόρεσε νιόπαντρη ἡ ξετσιώπητη. Σάν χαροκαμένη «ἀρραβωνιαστικιά» τοῦ μόρτη θά ἐμφανίστηκε ἡ γρουσούζα στήν πιασμένη.

«Κλείσε, σοῦ λέω, και κρυώνω!»

Τραβήχτηκε ἀφήνοντας ἀνοιχτή τήν μπαλκονόπορτα, μουρμούρισε στόν ἄντρα μου: «Ὁ Θάναος δέν πρόφτασε... τόν ντουφεκίσανε».

Ἄλαλο τό ξόανο. Τή ρώτησα ἐγώ τί δέν πρόφτασε ὁ ἀδερφοῦλης της. Ἡ τσόλα, ἐξουθενωμένη, πάλι στόν ἄντρα μου ἀποτείνεται:

«Τίποτα δέν ἔκανα, μόνο ὡς τή λεύκα... Εἶχε κατεβεῖ γραμμή, θά ἦτανε Ἰούλιος, Αὐγουστος... Μᾶς ἔβαζε τό καθήκον ἡ ὀργάνωση νά σκοτώσουμε στή γειτονιά μας ἕνα γερμανοτσολιά, ἕνα χαφιέ... στήν ἀνάγκη και μέ σφυρί ἂν δέν εἶχαμε πιστόλι.»

Ἐγώ τέτοια γραμμή δέν τή θυμόμουν και νά μή λέει παραμύθια βρώμικα! φυσομανῶ καθώς κλείνω ἐγώ τήν μπαλκονόπορτα, κρυώνω. Ἄς λάβει δέ ὑπόψη, ἐμεῖς εἶχαμε πιστόλια και κανένα δέ σκοτώσαμε! Γράφαμε συνθήματα.

«Κάθε γειτονιά ἕνα χαφιέ», ξεψυχισμένα ἐπιμένει στόν ἄντρα μου.

Στή δικιά μου τή γειτονιά ἔμενε ἡ Φιλιώ! φυσομανῶ, ἄς μή μᾶς ἀμολάει προπαγανδιστικά πυροτεχνήματα! Ποῖόν νά σκοτώσουμε ἐμεῖς πού μᾶς σκοτώνανε; Προκηρύξεις πετούσαμε, βγάζαμε χωνί, γράφαμε στούς τοίχους συνθήματα...

«Ἰούλιος ἢ Αὐγουστος ἦτανε. Και εἶδα στά ξαφνι-

κά ὅτι φανατίστηκε», μουρμούρισε ἀποκλειστικά στόν ἄντρα μου λές και δέν ὑφίσταμαι ἐγώ. Βούλιαξε βαθιά μέσ στήν μπερζέρα, τὰ μάτια της γλαρώνουν, χασμουρήθηκε.

Τό ξόανο ἀνέγγιχτο ἀπό τή γαιδουριά της ἀπέναντι στή νόμιμη γυναίκα του, ἀπό τήν κατασυκοφάντηση τοῦ Ἄγωνα. Τῆς κάνει και μιξογαλιφιές: «Ναί, τό θυμάμαι... Αὐγουστος».

«Τί θυμάσαι;» βράζω χαμηλόφωνα.

«Ἄρχές Αὐγούστου... ὅλοι οἱ τοῖχοι γράφανε: ΘΑΝΑΤΟΣ... εἶχε ἀρχίσει ἡ σφαγή.»

«Πουλημένη ἀναθεωρητή!»

«Τότε κατέβηκε ἡ γραμμή. Ἦταν μετά τό ντού, ρημάζανε τήν Καλλιθέα οἱ τσιλιάδες.» Κόμπιασε, τό συλλογίστηκε ξανά: «Στή δικιά μου τή γειτονιά κατέβηκε».

Ἡ φόνισσα ἄφησε στό σταχτοδοχεῖο τό τσιγάρο, τὰ βλέφαρά της βάρυναν. «Ὁ Θάναος δέν τὰ πρόφτασε... πέθανε ἀθῶος. Κι ἐγώ τίποτα δέν ἔκανα, μ' ἔστειλε στή λεύκα... Ὄταν μαθεύτηκε στή γειτονιά πώς κάποιον σκοτώσανε κοντά στή φάμπρικα κρύφτηκα στήν καλαμωτή... μαθεύτηκε πώς τόν πήγανε στό νοσοκομεῖο, πώς ἀκόμη ἀνάσπινε. Ἄν ἔρθουνε στό σπίτι, ἔλεγα, μπορεῖ νά τό κάθουνε χωρίς νά ψάξουνε στόν κήπο... ἔπρεπε ὀπωσδήποτε νά εἰδοποιήσω τόν.»

Σαρκάζω μέ τόν ὄγκο τῆς ψευτιάς της: μία λεπτομέρεια τῆς διέφυγε, ὁ Φάνης μας στό τέλος τῆς Κατοχῆς ἦτανε παράνομος, δέν ἔμενε στό σπίτι μας, κρυδότενε. Κατά ποῖον τρόπο θά τόν εἰδοποιούσε ἡ Φιλιώ;

Χαράζανε τὰ μάτια της. Και πάλι ἀποκλειστικά

στόν άντρα μου άποτείνεται: «Ήταν μεγάλη ή άγάπη μας... έρχότανε κρυφά τίς νύχτες. Τό καλοκαίρι εκείνο κάθε νύχτα τρύπωνα στήν καλαμωτή και τίς πιό πολλές φορές έρχότανε για μένα. Είχαμε κρύψει πίσω από τό τούβλο τό κλειδί, ξεκλειδώνω τό πορτάκι, τρύπωνω στόν κήπο... Τίς τελευταίες νύχτες, ώστόσο φύγανε οί Γερμανοί, δέ φάνηκε. Τόν καρτερούσα κρυμμένη εκεί για νά του πώ νά φυλαχτεί, νά φύγουμε μαζί. Έγώ πού άλλου νά πήγαινα μονάχη;» Έγειρε τό κεφάλι της. «Και κείνος, ναί... μέ είχε άγαπήσει, ναί!»

«Ό Φάνης ήταν στέλεχος, δέν είχε μικροαστικές προκαταλήψεις», τής κατεδαφίζω τά γυναικουλιστικά προσχήματα.

«Ήτανε μιά τρέλα οί δυό μας – όσο βάσταξε... μιά τρέλα!... Ύστερα, κατέβηκε ή γραμμή... μ' έστειλε μέ τό ζόρι στό μόρτη πού μέ κόρταρε.»

Κρατώ και τήν άνάσα μου ώσπου νά βεβαιωθώ ότι ή δικιά της δέ σταμάτησε: «Λοιπόν;»

Δέ μου άποκρίνεται.

«Και τί έγινε... λοιπόν;»

Σιωπή. Δέ μου άποκρίνεται.

«Θέλεις νά πλαγιάσεις στόν καναπέ, Φιλιώ;» διακριτικά διατύπωσε τήν έγνοια του για τήν πουτάνα φόνισσα ό άντρας μου ό σατανάς.

Άπό τήν μπερζέρα ίσα ίσα ό στεναγμός: «Έγώ τί φταίω;... άν είχε έρθει στήν καλαμωτή ό κερατάς... ναί, τότε θά του τό 'λεγα ότι κεράτσε... άλλιώτικα ό μόρτης δέ χωνόταν στό σκοτεινό σοκάκι.»

Στό ξέχειλο σταχτοδοχείο καπνίζει ακόμα τότσιγάρο της. Τό πατίκωσα. Και τώρα; Έτούτη έδώ

άποκοιμήθηκε – είμαι σαστισμένη... για τήν ακρίβεια, έξαλλη είμαι άνάστατη. Ό άντρας μου έχει έξαφανιστεί ό σατανάς. Πού πάει; Σύγκαιρα ξαναμπήκε στήν τραπεζαρία σφίγγοντας στήν άγκαλιά του μιά κουβέρτα, ένα μαξιλάρι. Άπλωσε τήν κουβέρτα πάνω της σκεπάζοντας μαζί και τήν μπερζέρα. Τής βόλεψε τρυφερά τό μαξιλάρι – άφησέ την νά κοιμηθεί! μου γνέφει έπιταχτικά ό σατανάς. Τόν έμπόδισα πρίν σθήσει και τό τελευταίο λαμπιόνι στό πολύφωτο. Βγήκα μαζί του στόν άντρέ.

«Θές νά πεις πώς δέν είναι φόνισσα;»

«Θά κοιμάται ώς τό πρωί άν δέν τήν ένοχλήσουμε.»

«Πώς αύτή δέν έκανε τίποτα; Άπλώς περίμενε στή λεύκα; Τό πιστεύεις;»

«Είναι πεθαμένη από τήν κούραση.»

Ψιθυριστά τόν άγρίεψα: «Ναί ή όχι, διάβολε! Είναι φόνισσα; Μήν πās νά μου ξεγλιστρήσεις!»

«Πρέπει νά ξυπνήσω στίς έφτά.»

«Τότε ποιόν θεωρείς φονιά;»

Καρφώθηκε τό βλέμμα του πάνω μου – για πρώτη στή ζωή μας φορά κοιταζόμαστε άπόψε κατάματα στό μισοσκόταδο του άντρέ. Και δέ μου λέει ναί τό βλέμμα του, δέ μου λέει όχι. Κατέβασα έντρομη τή ματιά μου, έγώ! Ό σατανάς φεύγει μέσα στήν κρεβατοκάμαρα.

«Τρομερά! Έχουνε γίνει σ' αυτόν τόν τόπο τρομερά! Και κανένας δέ μετάνιωσε. Τρομερό!... κανένας δέν έκανε τίποτα!»

«Αύριο θά λογαριαστείς μαζί μου, φίδι!» – ό ψίθυρός μου σφυριχτός μήπως ξυπνήσουνε τ' άθώα.

Ἐγώ εἶμαι ἀπό ἀτσάλι, ἀλύγιστη, δέ θά μέ συντρίψουν, μά ὁ πόνος... ἀπό ἀτσάλι εἶμαι καί δέν κλαίω, νοτίζουμε τά μάτια μου κομμάτι, ἐγώ ποτέ δέν κλαίω... ἄς μέ προδώσανε ὅλοι, ἄς μ' ἐγκαταλείψανε μονάχη... ὡς κι ὁ ἄντρας μου ὁ προδότης μέ πρόδωσε, ὅμως ἐγώ εἶμαι στοιχειό ἀγωνιστικό, ἀντάρτισσα, δέν κλαίω ποτέ!... ποτέ! ἄς μοῦ σπαράξει τά σωθικά ἢ μοναξιά, ψυχή δέν ἀπόμεινε κοντά μου... ἄχ, ὁ πόνος τῆς λαβωματιᾶς πού μοῦ χαρίσανε οἱ ἀχάριστοι... ὅσο περνᾶνε οἱ ὥρες ὁ πόνος μου θεριεύει, γίνεται ἀβάσταχτος, σέ λίγο ξημερώνει... καί πάλι ἐγώ δέν κλαίω, ἐμένα ὁ ἀδερφός μου... ὁ ἀδερφός μου ἐμένα ἦταν ταγματάρχης, δέν ἦτανε φονιάς... τό ἀντιλαμβάνεσαι, σατανά προδότη ρεβιζιονιστή; δέν ἦτανε φονιάς!... δέν ἦτανε φονιάς! – θά τρελαθῶ! ταγματάρχης ἦταν, στέλεχος, τόν στήσανε ἄθωο στή χαράδρα οἱ δολοφόνοι!... ἀλλά ἐσεῖς, μ' αὐτές καί μ' αὐτές τίς προδοσίες σας τσακάλια χαντακώσατε διεθνῶς τό Κίνημα... ἐμένα ὁ ἀδερφός μου, ἂν δέν ὑπῆρχατε ἐσεῖς λιτόφυχα τσακάλια, ὁ ἀδερφός μου σήμερα θά ἦταν στρατηγός τοῦ Σοσιαλιστικοῦ Στρατοῦ, νικητής καί τροπαιούχος, μπορεῖ καί ἀρχιστράτηγος, καμία τσούλα τοξικομανῆς δέ θά ἔχε τό δικαίωμα... κανέναν ρεβιζιονιστή προδότης... ποιός θά κοτοῦσε νά συκοφαντήσει γιά φονιά τόν Καλλιμανόπουλο... ὄχι, δέν ἀνέχομαι νά κοιμᾶται αὐτή ἐνῶ ἐγώ... δέν τό ἀντέχω νά κοιμᾶται ἢ φόνισσα καί νά ἔχω χάσει τόν ὕπνο μου ἐγώ, διπλωμένη στήν καρέκλα ἀντίκρου τῆς νά σφίγ-

γω τή ζακέτα στό κορμί μου, ξεπάγιασα, σέ λίγο ξημερώνει... ἢ μέση, τά νεφρά μ' ἔχουν ἀφανίσει, μέ περυνιάζει ἢ ὑγρασία τόσες ὥρες διπλωμένη στήν καρέκλα ξάγρυπνη ἀντίκρου τῆς, ἐγώ!... θά τρελαθῶ! ἦταν ταγματάρχης!... οἱ ἐθνοπροδότες, οἱ χαφιέδες πρέπει νά ἐξοντώνονται... γιά δές ἢ παλιοβρώμα! σάν πεθαμένη κοιμᾶται στήν μπερζέρα μου τόν ὕπνο τοῦ δικαίου ἐνῶ ἐγώ κρυώνω... ὁ ἀδερφός μου ἂν δέν τόν δολοφονοῦσαν οἱ μοναρχοφασίστες θά ἦταν σήμερα... μέ ποῖο δικαίωμα κοιμᾶται σάν πεθαμένη ἢ φόνισσα;... θαρρεῖς καί ἢ θωριά τῆς γαλήνεψε ἀσάλευτη πού μοιάζει πεθαμένη, ἢ ἀνάσα ἀναδεύει ἤσυχα τούς ὤμους τῆς κάτω ἀπό τήν κουβέρτα... καί στά χεῖλια τῆς ἀδιόρατο χαμόγελο, ὅπως οἱ νεκροί, ἓνα ὑποτυπῶδες ἀγαθό χαμόγελο... ἔ, μέ ποῖο δικαίωμα ἢ πατσαβούρα χαμογελώντας μοῦ ἔκλεψε τόν ὕπνο;... πάει νά μοῦ κλέψει καί τό σπίτι μου!... πρέπει δηλαδή ἐγώ νά τήν καταγγείλω στήν Ἀσφάλεια τῆ φόνισσα;... ἄς μὴν ἦταν νά σπιλώσουν τοῦ Φάνη μας τῆ μνήμη οἱ φασίστες – σέ συγυρίζα ἐγώ!... πονάω, ἢ λαβωματιᾶ πού μοῦ χαρίσανε οἱ προδότες... ξεπάγιασα, κρυώνω... πάνω στά πόδια μου γιά νά ζεσταθῶ σιδερώνω μέ τήν παλάμη τό χαρτί τοῦ συμβιβασμοῦ πού μοῦ ἔγραψε ὁ δικηγόρος, τό τσαλάκωσε ὁ ἀνεκδιήγητος προδότης σατανάς ὁ ἄντρας μου... γιατί δέν τό υπογράφει ἢ βρώμα νά παραιτηθεῖ ἀπό τίς ἀξιώσεις τῆς;... τό σπίτι τ' ἀγόρασε ὁ Καλλιμανόπουλος... καί ἄχ, μέ σφάζει ἢ μοναξιά, κρυώνω, ἐμένα ὁ ἀδερφός μου ἦταν ἥρωας, ἦταν Καλλιμανόπουλος, σ' αὐτό τό σπίτι γεννήθηκε, μεγάλωσε, παντρεύτηκε... ὁ ἀδερφός μου ἐμένα δέν ἦτανε φονιάς!... δέν ἦτανε φο-

νιάς!... θά τρελαθῶ!... δέν ἦτανε φονιάς!... ἀθῶο τόν
στήσαν στή χαράδρα!... κι αὐτό τό σπίτι ἐγώ... ἐγώ
ἔχω ν' ἀναστήσω δύο ἀθῶα κορίτσια κι ἔχω γιά ἄν-
τρα μου ἕναν προδότη ρεβιζιονιστή, ἕναν ἀνίκανο μα-
λάκα!... γιατί δέν παραιτεῖται ἡ βρώμα;... δηλαδή,
τί νά κάνω ἐγώ; Νά τή σκοτώσω;...

11545

ΔΕΥΤΕΡΗ ΕΚΔΟΣΗ
ΦΩΤΟΣΤΟΙΧΕΙΟΘΕΣΙΑ ΦΩΤΟΚΥΤΤΑΡΟ, ΕΠΕ,
ΥΜΗΤΤΟΥ 219, ΤΗΛ. 75.16.333
ΕΚΤΥΠΩΣΗ ΟΦΣΕΤ
ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ - ΣΙΤΑΡΑΣ - ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΥΠΡΟΥ 9, ΜΟΣΧΑΤΟ, ΤΗΛ. 48.17.381
ΓΙΑ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟ ΤΗΣ Α.Ε
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΕΔΡΟΣ
Γ. ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 3, 106 78 ΑΘΗΝΑ, ΤΗΛ. 36.02.007
ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 1987

ΚΩΔ. ΑΡ. 1642

Μιά ιστορία εξωφρενική.
Ὁ συγγραφέας ὅμως εὐελπιστεῖ
πὼς ὅσοι τὴ διαβάσουν
θ' ἀναγνωρίσουν κάτι
ἀπ' ὅσα ἀναγνώρισε ὁ ἴδιος
γράφοντάς την.

